

Выдаецца
з 9 жніўня 1917 г.

ЗВЯЗДА

16 КАСТРЫЧНИКА 2014 г. ЧАЦВЕР № 197 (27807) Кошт 1800 рублёў

Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

**Падарожжа
ў мінулае**

**Мастацтва
падтрымліваць
парадак**

ЦЫТАТА ДНЯ

**Уладзімір ПАТУПЧЫК,
міністр энергетыкі:**

«Мы паслядоўна скарачаем імпортныя закупкі электраэнергіі, пры тым што экспарт беларускай электраэнергіі ў наступным годзе будзе навялічвацца. Хоць аб'ёмы спажывання газу будуць прыблізна тыя ж, структура яго спажывання ў энергетыцы мяняецца. У 2015 годзе энергетычны комплекс плануе спажыць на 1,6 млрд куб.м газу менш у параўнанні з 2005-м, што адпавядае прыкладна \$250 млн. Гэтае параўнанне зроблена ў сувязі з тым, што ў 2005 годзе пачалася рэалізацыя першай праграмы мадэрнізацыі энергетычнай галіны. Хацеў бы звярнуць увагу, што беларускі энергетычны рынак уплывае на агульны працэс цэнаўтварэння. Беларусь штогод зніжае імпорт электраэнергіі. У 2014 годзе ў параўнанні з 2012-м аб'ёмы, якія закупляліся звонку, знізіліся амаль удвая, і гэтай тэндэнцыі мы будзем прытрымлівацца і надалей».

Курсы замежных валют,
устаноўленыя НБ РБ з 16.10.2014 г.

Долар ЗША	10660,00 ▲
Еўра	13470,00 ▼
Рас. руб.	260,50 ▼
Укр. грыўня	826,36 ▲

ISSN 1990 - 763X

А цяпер — паехалі!..

ФОТА БЕЛТА

Дзяржаўтаінспекцыя Віцебскай вобласці пачала маніторынг аснашчанаці ўладальнікаў гужавых павозак святлоадбівальнымі элементамі. Воранаўскі сельсавет Віцебскага раёна стаў першым у графіку мерапрыемстваў. Інспектары правяраюць, ці ўсе жыхары пазначаны ў адпаведнасці з Правіламі дарожнага руху, ці ёсць ва ўладальнікаў камізэлькі са спецыяльнымі

ўстаўкамі. Тым, у каго адсутнічаюць святлоадбівальнікі, даюць іх бясплатна. Таксама супрацоўнікі ДАІ раздаюць флікеры навучэнцам. Маніторынг з'яўляецца часткай рэспубліканскай акцыі «Стань заўважным у цемры!» і накіраваны, у першую чаргу, на прыцягненне ўвагі ўдзельнікаў дарожнага руху да пытанняў уласнай бяспекі.

■ Сістэма адукацыі: грамадскае абмеркаванне

СПЕЦЫЯЛІСТЫ ЗАЎТРАШНЯГА ДНЯ, або Як вышэйшай школе знайсці баланс паміж колькасцю і якасцю

Змяншэнне колькасці студэнтаў і, не выключана, нават колькасці ВНУ — не такая ўжо далёкая перспектыва для нашай краіны. Усеагульная даступнасць вышэйшай адукацыі ўжо даўно падвяргалася крытыцы з боку грамадскасці, але фактычна адзіным рэгулятарам гэтага працэсу заставаўся мінімальны парог на цэнтралізаваным тэсціраванні: не пераадолеўшы яго, замахнуцца на званне студэнта было непраблематычна. Але, напрыклад, сёлета падчас правядзення дадатковага набору на вакантныя бюджэтныя месцы мінімальны парог калі і быў «бар'ерам», то вельмі ўмоўным. Пагадзіцеся, што набраць тры балы са ста зусім не цяжка. На апошнім пасяджэнні рабочай групы па комплексным аналізе стану сістэмы адукацыі і Рэспубліканскага савета рэктараў, якое прайшло на базе Баранавіцкага дзяржаўнага ўніверсітэта, усе яго ўдзельнікі пагадзіліся з тым, што аб'ёмы падрыхтоўкі ў вышэйшых навучальных установах трэба аптымізаваць...

Дарэжан АМІРБАЕЎ:

«КІНО БЛІЖЭЙ ДА ЖЫВАПІСУ, МУЗЫКІ І ПАЭЗІІ, ЧЫМ ДА ТЭАТРА»

Казахстанскі рэжысёр Дарэжан Амірбаеў — незвычайная персана ў свеце кінематографа. Аўтар мерных, сузіральных, пачуццёвых фільмаў, трох экранізацый рускіх класічных твораў у свой час наогул скончыў кіназнаўчае аддзяленне ВГІКа, а сёння выкладае ў казахскай Акадэміі мастацтваў. Гэта рэжысёр, чья эстэтыка заваявала Каны, а эстэтыка сапраўды ўнікальная: вольны азіяцкі эгаізм, выхаваны на рускай класіцы, з ідэальным інтуітыўным адчуваннем адносінаў «чалавек — грамадства», «чалавек — прырода», «чалавек — чалавек». Дарэжан Амірбаеў двойчы прыезджаў на кінафестываль «Лістапад»: каб прадставіць фільм «Студэнт» і, у наступны раз, стаць членам журы асноўнага конкурсу. Разам з інтэрв'ю варта паглядзець карціны «Кайрат», «Кардыяграма», «Кілер», «Дарога», «Шуга» і паддацца перакананню, што кіно можа толькі намёкамі гаварыць больш, чым буйны план.

Кадр з фільма «Студэнт». Рэжысёр Дарэжан Амірбаеў.

СТАР 3

СТАР 4

■ Парламенцкі дзённік

АДЧУЦЬ ПЛЯЧО АДНО АДНАГО

Нацыянальная бяспека як складнік бяспекі калектыўнай

У Мінску праходзіць выязное пасяджэнне Пастаяннай камісіі Парламенцкай асамблеі Арганізацыі Дагавора аб калектыўнай бяспецы па пытаннях абароны і бяспекі.

Прадстаўнікі парламентаў 6 краін правялі пасяджэнне ў Палаце прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, у якім удзельнічалі кіраўнікі сілавых ведамстваў нашай краіны, а таксама наведвалі 50-ю змешаную авіяцыйную базу і Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

— Мэта пасяджэння — вывучэнне ваенна-палітычнага становішча ва ўсходнеўрапейскім рэгіёне калектыўнай бяспекі арганізацыі, — паведаміў журналістам **Анатоль ВЫБАРНЫ, старшыня Пастаяннай камісіі Парламенцкай асамблеі АДКБ па пытаннях абароны і бяспекі, дэпутат Дзяржаўнай Думы Федэральнага Сходу Расійскай Федэрацыі.** — Мы ўсе асэнсоўваем адказнасць за тое, што нацыянальная бяспека з'яўляецца складнікам калектыўнай, таму вялікую ўвагу надаем не толькі пытанням сацыяльна-палітычным, эканамічным, але і ваенна-тэхнічнаму супрацоўніцтву. Мы праводзім дастаткова вялікую работу для гарманізацыі нашых заканадаўстваў, каб мець магчымасць размаўляць на адной, зразумелай для ўсіх, мове.

Анатоль Выбарны адзначыў, што ў апошні час Парламенцкая асамблея АДКБ надае асаблівую ўвагу ваеннаму і ваенна-тэхнічнаму супрацоўніцтву паміж членамі арганізацыі, падрыхтоўцы высокакваліфікаваных кадраў у гэтай галіне. На пасяджэнні ў Мінску парламентарыі выслухалі інфармацыю пра ваенна-палітычнае станові-

шча ва ўсходнеўрапейскім рэгіёне калектыўнай бяспекі арганізацыі, аб выніках нефармальнай сустрэчы кіраўнікоў дзяржаў — членаў АДКБ, якая адбылася 8 мая 2014 года ў Маскве, а таксама аб дзейнасці Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Беларусі па нацыянальнай бяспецы па гарманізацыі беларускага заканадаўства ў сферы абароны.

Парламентарыі абмеркавалі рэкамендацыі па гарманізацыі заканадаўстваў дзяржаў — членаў АДКБ у сферы забеспячэння бяспекі крытычна важных аб'ектаў і рэкамендацыі па набліжэнні і гарманізацыі нацыянальных заканадаўстваў у сферы забеспячэння інфармацыйна-камунікацыйнай бяспекі. Яшчэ адно пытанне мінскай сустрэчы датычылася праекта звароту кіраўнікоў парламентаў да народаў краін арганізацыі і сусветнай грамадскасці ў сувязі з 70-й гадавінай Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

— Сёння Арганізацыя Дагавора аб калектыўнай бяспецы займае годнае месца сярод міжнародных структур па забеспячэнні рэгіянальнай, калектыўнай бяспекі і працягвае ўплуўна на народшчаваць свае намаганні, накіраваныя на падтрыманне стабільнасці ў зоне сваёй адказнасці, — сказаў, вітаючы ўдзельнікаў пасяджэння **дзяржаўны сакратар Савета бяспекі Беларусі Аляксандр МЯЖУЕЎ.** — Няпростое ваенна-палітычнае становішча па перыметры зоны адказнасці АДКБ патрабуе ад нас скаардынаванасці дзеянняў, задзейнічання ўсіх механізмаў арганізацыі, у тым ліку парламенцкіх, для забеспячэння гарантаванай бяспекі нашых дзяржаў.

Аляксандр Мязжуеў адзначыў важнасць парламенцкага

ФОТА БЕЛТА

складніка АДКБ. Чатырнаццаць першых гадоў Арганізацыя Дагавора аб калектыўнай бяспецы, якая аб'ядноўвае Армению, Таджыкістан, Кыргызстан, Казахстан, Беларусь і Расію, у сваёй рабоце абавязалася толькі на органы, якія прадстаўлялі выканаўчую ўладу: Савет калектыўнай бяспекі, Саветы міністраў абароны і замежных спраў, Камітэт сакратароў саветаў бяспекі. Парламенцкая асамблея АДКБ была створана ў лістападзе 2006 года, яна ўзяла на сябе вырашэнне пытанняў гарманізацыі нацыянальных заканадаўстваў дзяржаў — членаў АДКБ.

Дзяржаўны сакратар Савета бяспекі Рэспублікі Беларусь падкрэсліў значнасць міжпарламенцкага супрацоўніцтва як сродку гарманізацыі нацыянальных, рэгіянальных і глабальных тэндэнцый, а таксама звярнуў увагу на ролю парламенцкай дыпламатыі ў сучасным свеце, якая ўзрастае. Сустрэча ў Палаце прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі — не першае выязное пасяджэнне Парламенцкай асамблеі АДКБ. Летась дэпутаты шасці краін вывучалі Каўказскі рэгіён, сёлета іх увага звернутая на Усходнюю Еўропу.

— Парламенцкі складнік — гэта погляд людзей, нашых выбаршчыкаў на вырашэнне

ўсіх палітычных пытанняў, звязаных з дзейнасцю АДКБ, — лічыць **Зыгмунд ВАЛЕВАЧ, член Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па нацыянальнай бяспецы, член Пастаяннай камісіі па абароне і бяспецы Парламенцкай асамблеі АДКБ.** — Сітуацыя ў свеце няпростая, улічваючы дзеянні блока НАТА ў сувязі з падзеямі ва Украіне. Таму сёння мы сабраліся, каб паглядзець, што рэальна ёсць у Беларусі, якія адбываюцца працэсы ў нашых узброеных сілах. Мы абмяняемся ўражаннямі, думкамі аб тым, што адбываецца ва Усходняй Еўропе, бо для нас вельмі важна выпрацаваць сумесную пазіцыю, разумець, адчуваць плячо адно аднаго.

Зыгмунд Валевач таксама заўважыў, што не бачыць ніякай пагрозы для незалежнасці Беларусі ў намеры размясціць на яе тэрыторыі расійскую авіябазу. «Гэта нармальны крок, калі мы сумесна ў нашай Саюзнай дзяржаве забяспечваем бяспеку. Гэта яе ўмацаванне. Паглядзіце, блок НАТА размяшчае ў Польшчы, Прыбалтыцы і іншых дзяржавах свае ваенныя базы», — сказаў ён.

Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА

СУПАДЗЕННЕ ПОГЛЯДАЎ

Прэзідэнт Турцыі Эрдаган лічыць Беларусь асноўным партнёрам сваёй краіны на паўночным напрамку

Пра гэта паведаміў старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Беларусі Анатоль Рубінаў па выніках сустрэчы з турэцкім лідарам, перадае карэспандэнт БЕЛТА.

ФОТА БЕЛТА

«Прэзідэнт Турцыі сказаў, што ён прымае запрашэнне і збіраецца наведаць Беларусь з афіцыйным візітам», — дадаў Анатоль Рубінаў. Ён адзначыў, што Рэджэп Таіп Эрдаган даў найвышэйшую ацэнку адносінам Турцыі з Беларуссю. У тым ліку меўся на ўвазе ўзровень даверу паміж краінамі.

У цэлым, па словах Анатолія Рубінава, сустрэча з турэцкім прэзідэнтам прайшла ў цёплай і сяброўскай атмасферы. Абмяркоўваліся пытанні супрацоўніцтва як у эканамічнай, так і ў палітычнай сферы. «Гэтая сустрэча паказала супадзенне поглядаў па многіх пытаннях, у тым ліку міжнародных. А самае галоўнае — пацвердзілася вялікае імкненне да ўмацавання супрацоўніцтва з абодвух бакоў», — сказаў старшыня Савета Рэспублікі.

Анатоль Рубінаў дадаў, што на сустрэчы з турэцкім прэзідэнтам, як і са спікерам парламента, уздымалася тэма супрацоўніцтва ва ўмовах функцыянавання ЕАЭС. «Вядома, Турцыя ў гэтым плане вельмі зацікаўленая. Мы са свайго боку сказалі, што Беларусь можа быць вельмі надзейным партнёрам для прасоўвання турэцкіх тавараў, інвестыцый і паслуг на гэты велізарны рынак. Тут у нас ёсць перспектывы», — сказаў старшыня Савета Рэспублікі.

■ Грошы

ФІНАНСАМ УКЛЮЧЫЛІ «ФАРСАЖ»

Гэтымі днямі ва ўсіх пунктах абслугоўвання па сістэме BLIZKO найбуйнейшы банк краіны пачаў выконваць новую паслугу па ажыццяўленні пераводаў «Фарсаж», паведамілі карэспандэнту «Звязды» ў прэс-службе Беларускага банка.

З дапамогай гэтай паслугі кліентам фінансавай установы прапануецца магчымасць адпраўкі пераводаў у больш чым 23 тысячы аддзяленняў пошты на тэрыторыі Расійскай Федэрацыі і атрымання грошай адтуль. Пераводы «Фарсаж» ажыццяўляюцца толькі ў расійскіх рублях. Плата за аперацыю складае 1,8% ад сумы (але не менш за 149 расійскіх рублёў).

У Расіі пераводы «Фарсаж» сталі адной з самых запатрабаваных фінансавых паслуг пошты, паколькі з'яўляюцца надзейным і зручным спосабам пералічэння грашовых сродкаў фізічным асобам. Усё большую папулярнасць яны знаходзяць дзякуючы даступнай цане і высокай хуткасці дастаўкі. У нашай краіне на базе аддзяленняў Беларускага пераводы «Фарсаж» можна атрымаць ці адправіць у 475 пунктах абслугоўвання па сістэме BLIZKO.

Сяргей КУРКАЧ

■ Будзь у курсе!

ПА СПЕЦТАРЫФЕ — ХОЦЬ У МУРМАНСК, ХОЦЬ У АНАПУ

Беларуская і расійская чыгункі пашыраюць сферу выкарыстання спецыяльных тарыфаў на перавозку пасажыраў асобнымі цягнікмі ў зносінах Беларусь — Расія.

З пачатку месяца такія спецыяльныя тарыфы дзейнічаюць у міжнародных пасажырскіх цягніках: № 56/55 Гомель — Магілёў — Масква, № 58/57 Гродна — Санкт-Пецярбург, № 64/63 Мінск — Новасібірск, № 66/65 Мінск — Мурманск, № 68/67 Брэст — Саратаў, № 76/75 Брэст — Масква, № 83/84 Гомель — Санкт-Пецярбург, № 132/131 Брэст — Масква, № 134/133 Мінск — Архангельск, № 302/301 Мінск — Адлер, № 390/389 Мінск — Анапа, № 446/445 Мінск — Мінеральныя Воды.

Пры набыцці білетаў на вышэйназваныя цягнікі ў залежнасці ад тэрмінаў продажу да агульнага кошту праезду ў вагонах усіх тыпаў, за выключэннем агульных, устанаўліваецца: 15-працэнтная зніжка — пры ўмове продажу праязных дакументаў у перыяд ад 60 да 31 сутак да адпраўлення цягніка; 10-працэнтная зніжка — пры ўмове продажу ў перыяд ад 30 да 21 сутак да адпраўлення цягніка. Вышэйзгаданыя тарыфныя ўмовы прымяняюцца пры праездзе ў міжнародных зносінах паміж Беларуссю і Расіяй і не дзейнічаюць пры афармленні праязных дакументаў у межах Беларусі, а таксама пры перавозцы арганізаваных груп пасажыраў.

Сяргей РАСОЛЬКА

■ Навасёлы

УМОВЫ ДЛЯ ЖЫЦЦЯ Ў ЛЮБОВІ

9 дзяцей засяліліся ў новы дом сямейнага тыпу ў Брагіне

Сям'ю Вольгі і Міхаіла Аўдзеенкаў, якая дагэтуль была ў статусе прыёмнай, да новай ролі падрыхтавалі псіхологі і тэрапеўты, якіх сужэнцы ўжо выхоўвалі на працягу некалькіх гадоў. Да двух сваіх і чацвярых узятых раней дзяцей далучыліся яшчэ трое выхаванцаў.

Намеснік старшыні Брагінскага райвыканкама **Ганна БАБРЫНЁВА** расказала, што ў Брагінскім раёне гэта першы дом сямейнага тыпу, на які з бюджэтных сродкаў было выдаткавана больш за ВРЗ млрд.

— Яшчэ на ВР45 млн закупілі разнастайнага абсталявання. У доме ёсць усё неабходнае для ўтульнага пражывання: два санвузлы, газавае ацяпленне, халадзільнікі, швейная, пральная і пасудамыйная машыны...

Сацыяльны педагог аддзела адукацыі, спорту і турызму Брагінскага райвыканкама **Аляксандр НЕКІПЕЛАЎ** адзначае, што сям'я мае вялікі вопыт выхавання:

— У сям'і Аўдзеенкаў увогуле чацвёра сваіх дзяцей, але ж двое ўжо дарослыя і жывуць асобна ад бацькоў. Вольга па асноўнай прафесіі бухгалтар. Яна добрая гаспадыня, займаецца рукадзеллем,

умее шыць і вышываць. А яшчэ яна вырошчвае розныя кветкі. Разам з мужам Міхаілам, які працуе вартаўніком, яны многаму змогуць навучыць сацыяльных сірот і падрыхтаваць іх да дарослага жыцця.

Дарэчы, мясцовыя ўлады плануюць у бліжэйшы час ажыццявіць мару сям'і аб

спецыяльным спартыўным пакоі, у якім маленькія выхаванцы змогуць палазіць па канаце і шведскай сценцы, пазаймацца на велатрэнажоры. Між іншым, уласная гульнявая пляцоўка ў распараджэнні сям'і ўжо ёсць.

Ірына АСТАШКЕВІЧ

Калектыў супрацоўнікаў РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» глыбока смуткуе з прычыны заўчаснай смерці вядомага журналіста, першага намесніка галоўнага рэдактара «Сельской газеты» Анатолія Сямёнавіча ПРАЇШНІКАВА і выказвае шчырыя спачуванні яго родным і блізкім.

СПЕЦЫЯЛІСТЫ ЗАЎТРАШНЯГА ДНЯ...

ФІЛОСАФЫ ЦІ ІНЖЫНЕРЫ?

— У бліжэйшыя гады колькасць выпускнікоў у краіне павялічвацца не будзе. А калі будуць прыняты прапановы рабочай групы па правядзенні конкурснага адбору ў 10-ты клас, то колькасць адзінаццацікласнікаў на выхадзе са школы яшчэ і зменшыцца, — патлумачыў рэктарам сітуацыю кіраўнік рабочай групы, віцэ-прэм'ер Беларускага ўрада **Анатолий ТОЗІК**. — Трэба пераацэніць патокі тых, хто выбірае вышэйшую школу, і тых, хто ідзе атрымліваць адукацыю ў сярэднія спецыяльныя і прафесійна-тэхнічныя ўстановы.

— Праблема якасці падрыхтоўкі кадраў з вышэйшай адукацыяй у многім звязана, на мой погляд, з залішняй масавасцю вышэйшай школы, — падзяліўся сваім поглядам старшыня прэзідыума **Рэспубліканскага савета рэктараў, рэктар БДЭУ Віктар ШЫМАЎ**. — Але аднаго толькі жадання мець дыплом недастаткова. Для эфектыўнага засваення праграмы вышэйшай адукацыі патрабуюцца трывалыя веды па праграме агульнаадукацыйнай школы і, безумоўна, пэўныя здольнасці. Лічу, прыйшоў час для ўвядзення дакладнай рэгламентацыі колькасці набору студэнтаў на першы курс і вызначэння аптымальнай прапарцыі ў размеркаванні студэнтаў па канкрэтных галінах навучання: гуманітарныя навукі, тэхнічныя, прыродазнаўча-навуковыя, эканамічныя і гэтак далей.

Платная форма навучання не павінна быць стратнай. Калі захоўваць падрыхтоўку «платнікаў», то студэнты павінны цалкам пакрываць выдаткі за сваё навучанне.

Але якой павінна быць гэта прапарцыя? Па словах Анатоля Тозіка, у Фінляндыі штогод выпускаецца на 1 тысячю насельніцтва 17,4 інжынера, у Швецыі — 17, у Сінгапуры — 16,8, а ў Беларусі — 7.

Віктар Шымаў упэўнены, што патрабуюцца навукова абгрунтаваныя падыходы да вызначэння тэмпаў росту падрыхтоўкі спецыялістаў па тэхнічных і прыродазнаўча-навуковых напрамках і профілях. Прычым асабліва ўважліва трэба вывучыць досвед еўрапейскіх дзяржаў з падобнай на нашу эканомікай і структурай народнай гаспадаркі, а таксама перспектывы сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі як мінімум

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар.)

да 2030 года. Інакш можна нарабіць памылак...

На думку віцэ-прэм'ера, прагноз па падрыхтоўку кадраў павінен быць у адным пакеце з паказчыкамі па замацаванні кадраў. Бо калі пасля адпрацоўкі па размеркаванні звальняюцца ад 60 да 80 працэнтаў маладых спецыялістаў, то як увогуле можна пралічыць наперад патрэбу ў кадрах?

«БЮДЖЭТНІКІ» І «ПЛАТНІКІ»

Рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Сяргей АБЛАМЕЙКА папярэдзіў, што зменшыць колькасць студэнтаў, вядома, можна. Вось толькі менталітэт людзей, якія лічаць наяўнасць дыплама ВНУ абавязковым атрыбутам паспяховага чалавека, так хутка не зменіш, і калі не будзе магчымасці рэалізаваць свае жыццёвыя планы ў Беларусі, моладзь накіруецца атрымліваць вышэйшую адукацыю ў суседнія краіны. Канкурэнцыя на рынку адукацыйных паслуг усё больш абвастраецца.

— Згодна, што вышэйшая адукацыя не павінна быць масавай, але істотнае скарачэнне набору вымагае праводзіць прадуманую і сур'ёзную тлумачальную кампанію сярод насельніцтва, — падтрымала калегу **рэктар Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта Наталля БАРАНАВА**.

Па словах Сяргея Абламейкі, у апошнія гады ў БДУ неаднаразова пераарыентаваліся бюджэтныя месцы паміж рознымі профілямі, і цяперашні набор на прыродазнаўча-навуковыя спецыяльнасці можна лічыць аптымальным:

— Сёлета нам удалося запоўніць усе бюджэтныя месцы на хіміі, матэматыцы, біялогіі і іншых спецыяльнасцях. Крышачку не дацягнулі да выканання плана толькі на фізіцы. Але мы фактычна залічваем на бюджэт усіх, хто да нас прыходзіць, і прэтэндэнтаў на платныя месцы ў нас ужо не застаецца. Невялікі рэзерв ёсць толькі на інфарматыцы, што звязана з прэстыжнасцю працы ў ІТ-галіне. Таму я не бачу магчымасці павялічваць і далей колькасць бюджэтных месцаў па гэтых напрамках.

Наўрад ці перспектыва пазбавіцца студэнтаў-платнікаў узрадуе кагосьці з кіраўнікоў ВНУ. Таму тут паўстае заканамернае пытанне. Калі скарачаць набор, то як гэта правільна і акуратна зрабіць? Магчыма, трэба ўводзіць нейкую прапарцыю для бюджэтнай і платнай формы навучання? Дарэчы, нават у БДУІР сёлета засталася незапоўненай амаль тысяча платных месцаў.

— Звяртаю ўвагу рэктараў на тое, што платная форма навучан-

ня не павінна быць стратнай. Калі захоўваць падрыхтоўку «платнікаў», то студэнты павінны цалкам пакрываць выдаткі за сваё навучанне, а не так, як гэта адбываецца сёння, калі палову выдаткаў бярэ на сябе дзяржава, — акрэсліў сваю пазіцыю **Анатолий Тозік**. — Бо гэта ўжо можна расцэньваць як нямэтавае выкарыстанне бюджэтных сродкаў.

ЛЕПШ МЕНШ, ДЫ ЛЕПШ

На сённяшні дзень прыкладна два дзясяткі беларускіх ВНУ рыхтуюць студэнтаў па аналагічных спецыяльнасцях, такіх, напрыклад, як «Фінансы і крэдыт», «Бухгалтарскі ўлік, аналіз і аўдыт» і іншых.

— На мой погляд, прыйшоў час інвентарызаваць падрыхтоўку спецыялістаў па некаторых масавых прафесіях у асобных рэгіёнах і ВНУ, кіруючыся ўзроўнем прафесарска-выкладчыцкага саставу ў канкрэтных ВНУ, іх матэрыяльна-тэхнічнай і метадычнай базай, структурай рэгіянальных эканомікі і, адпаведна, патрэбамі ў падрыхтоўцы спецыялістаў у тых ці іншых галінах, — падкрэсліў **Віктар Шымаў**.

Усе ўжо прызвычаліся, што ў апошнія гады ў Беларусі з'яўляліся новыя ВНУ. Вось і ў Баранавічах, дзе праходзіла пасяджэнне рабочай групы, 10 гадоў таму быў адкрыты Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт. Але ці здолее ён захаватца ў цяперашнім выглядзе?

— На нашу думку, празмерная колькасць устаноў вышэйшай адукацыі для нашай краіны, а таксама недастатковая дынаміка іх дзейнасці на міжнароднай адукацыйнай прасторы абумоўлівае неабходнасць узбуйнення ўніверсітэтаў і пераўтварэнне большасці з іх у вучэбна-навуковыя вытворчыя комплексы ці холдынгі. Такія ўстановы адукацыі будуць здольныя сканцэнтраваць высакакласны прафесарска-выкладчыцкі састаў і забяспечыць падрыхтоўку

Якія яшчэ прапановы прагучалі на пасяджэнні рабочай групы:

- перагледзець падыходы да ацэньвання работ удзельнікаў цэнтралізаванага тэсціравання;
- удасканаліць мэтавую падрыхтоўку спецыялістаў;
- прывесці класіфікатар спецыяльнасцяў і кваліфікацый у адпаведнасць з патрэбамі галін эканомікі;
- адмовіцца ад дэтальнай рэгламентацыі адукацыйных праграм, замацаваных у стандартах. Да 50% зместу адукацыйнай праграмы дазволіць вызначаць установе адукацыі;
- увесці для першай ступені вышэйшай адукацыі назву «бакалаўрыят» як найбольш распаўсюджаную і добра пазнавальную на міжнароднай адукацыйнай прасторы;
- забяспечыць абавязковую ўнутраную (рэспубліканскую) і знешнюю (міждзяржаўную) мабільнасць выкладчыкаў і студэнтаў;
- прыцягнуць бізнес да падрыхтоўкі кадраў;
- замацаваць нормы фінансавання дзяржаўных устаноў вышэйшай адукацыі з улікам нарматываў бюджэтнай забяспечанасці выдаткаў у разліку на аднаго студэнта;
- запусціць пілотны праект па нарматыўным фінансаванні ўстаноў вышэйшай адукацыі.

кадраў на міжнародным узроўні, — патлумачыў сваю думку **начальнік упраўлення вышэйшай адукацыі Міністэрства адукацыі Сяргей РАМАНЮК**.

Магчыма, у перспектыве ў Беларусі з'явіцца і такія новыя структуры, як даследчы ўніверсітэт, прафесійна-магістральны ўніверсітэт і іншыя...

ХТО ТАКІ МАГІСТР?

Яшчэ адзін блок пытанняў тычыўся падрыхтоўкі на магістарскай ступені вышэйшай школы.

— Трэба дакладна вызначыць статус выпускнікоў другой ступені вышэйшай школы на рынку працы. У кваліфікацыйных патрабаваннях да пасады спецыялістаў і служачых не ўлічваецца ступень магістра, а размеркаванне магістраў адбываецца ў адпаведнасці з кваліфікацыяй, набытай імі на I ступені вышэйшай адукацыі, — патлумачыў сутнасць праблемы **Сяргей Раманюк**. — Міністэрства працы і сацыяльнай абароны дало наймальнікам права працаўладкоўваць выпускнікоў магістратуры на больш высокую пасады без наяўнасці адпаведнага стажу. Аднак праблема з працаўладкаваннем магістраў, па сутнасці, усё роўна не вырашана: для

гэтага павінны быць распрацаваны кваліфікацыйны характарыстыкі пасады служачых з дыферэнцыяцыяй па ўзроўнях адукацыі. Магістры не запатрабаваны і незразумелыя для працадаўцаў...

У Міністэрстве адукацыі лічаць, што трэба сфарміраваць новую канцэпцыю стыпендыяльнага забеспячэння студэнтаў і павысіць мінімальны сярэдні бал, а сродкі, што вызваліцца, накіраваць на павелічэнне дыферэнцыяцыі мінімальнага і максімальнага памеру стыпендыі. Цяпер мінімальны сярэдні бал, які дае права атрымліваць стыпендыю, складае 5, а па профілях гуманітарнай і эканамічнай адукацыі — 6. Такія балы немагчыма атрымаць хіба што толькі поўнаму гультаю. Па сутнасці, стыпендыя страціла сваё асноўнае прызначэнне...

ДАКТАРЫ НАВУК НА ВАГУ ЗОЛАТА

Катастрафічнай лічаць рэктары і сітуацыю з прафесарска-выкладчыцкім саставам (ПВС). Паводле статыстычных звестак у жніўні бягучага года сярэдняя заробатная плата ПВС была 5 млн 800 тысяч рублёў, што складае толькі 90% ад сярэдняга заробку па народнай гаспадарцы. Заробатная плата старшага выкладчыка ВНУ пры стажы работы ад 10 да 15 гадоў меншая за заробак выхавальніка дашкольнай установы з такім жа стажам і вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыяй (3162,8 тыс. руб. супраць 4272,7 тыс. руб.). Прафесарска-выкладчыцкі састаў імкліва старэе, і дактары навук у ВНУ становяцца ўжо выключэннем. Лепшыя ў аспірантуру не ідуць, таму і на выхадзе няма кандыдацкіх дысертацый. А абарона доктарскіх і ўвогуле становіцца рэдкай з'явай. За 2013 год было абаронена ўсяго 39 доктарскіх дысертацый на ўсю краіну. Фактычна неспячальная рыса ўжо перасягнута...

Надзея НИКАЛАЕВА.

Мінск — Баранавічы — Мінск.

Фота аўтара.

Узровень

Патрыярх Сербскі Павел, Уладзімір Пуцін і беларускі сербіст Іван Чарота

Усіх гэтых асоб аб'ядноўвае адно — яны адзначаны прэміяй **Фонду братоў Карыч. Высокая ўзнагарода прысуджаецца за вялікі ўклад у развіццё сербскай культуры, спрыянне стасункам з Сербіяй у розных краінах.**

Адзін з заснавальнікаў фонду — Драгамір Карыч, ён з'яўляецца ганаровым консулам Беларусі ў Сербіі. Доктар

філалагічных навук, прафесар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта **Іван Аляксеевіч Чарота** — прызнаны ва ўсім свеце даследчык сербскай культуры, перакладчык з сербскай на рускую і беларускую мовы, як і перакладчык з беларускай на сербскую. Толькі сёлета пабачылі свет 13 кніг нашага суайчынніка. Адна з іх — анталогія сучаснай беларускай паэзіі на сербскай мове «З-пад буслінага крыла». Сярод лаўрэатаў прэміі Фонду братоў Карыч,

акрамя прэзідэнта Расіі **Уладзіміра Пуціна** і беларускага даследчыка, — кінарэжысёры **Эмір Кустурыца**, **Мікіта Міхалкоў**, мастак **Саша Джафры**, пісьменнік **Любамір Сімавіч**, **Патрыярх Маскоўскі** і **Усяе Русі Аляксій II**. Застаецца дадаць, што ў Выдавецкім доме «Звязда» рыхтуецца да друку кніга «Беларусы пра Сербію/Югаславію», укладанне якой ажыццявіў **Іван Чарота**.

Мікола РАУНАПОЛЬСКИ

■

ІЗВЕЩЕНИЕ

Государственное производственное объединение «Минскстрой» ДОВОДИТ ДО СВЕДЕНИЯ ЗАИНТЕРЕСОВАННЫХ ЛИЦ О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЙ В ПРОЕКТНУЮ ДЕКЛАРАЦИЮ О СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЫХ ПОМЕЩЕНИЙ объекта «Многоквартирные жилые дома №№ 11, 12 по генплану в квартале жилой застройки пр. Дзержинского – ул. Алибегова – пр. Газеты «Правда». Жилой дом № 11 (по генплану) со встроенными помещениями и подземной автостоянкой, опубликованной в газете «Звязда» 28 марта 2014 года: Предполагаемый срок ввода жилого дома в эксплуатацию – декабрь 2014 года.

Генеральный директор **Н.В.Милошевский**

УНП 1000713265

БЕЛАРУСБАНК

ОФИЦИАЛЬНАЯ ТАБЛИЦА

«Восемьдесят второго тиража выигрышей по выигрышным вкладам в белорусских рублях», состоявшегося 09 октября 2014 года в г. Минске.

Выигрыши выпали на следующие номера счетов по выигрышным вкладам во всех учреждениях ОАО «АСБ Беларусбанк»:

Номера счетов	Размер выигрыша в процентах к средней сумме остатка вклада	Номера счетов	Размер выигрыша в процентах к средней сумме остатка вклада
A002	112 (Сто двенадцать)	A536	112 (Сто двенадцать)
A052	112 (Сто двенадцать)	A592	112 (Сто двенадцать)
A094	112 (Сто двенадцать)	A638	112 (Сто двенадцать)
A138	112 (Сто двенадцать)	A671	112 (Сто двенадцать)
A180	112 (Сто двенадцать)	A699	112 (Сто двенадцать)
A224	225 (Двести двадцать пять)	A725	112 (Сто двенадцать)
A272	112 (Сто двенадцать)	A781	225 (Двести двадцать пять)
A292	112 (Сто двенадцать)	A819	112 (Сто двенадцать)
A325	900 (Девятьсот)	A854	112 (Сто двенадцать)
A399	450 (Четыреста пятьдесят)	A897	112 (Сто двенадцать)
A406	112 (Сто двенадцать)	A949	112 (Сто двенадцать)
A451	450 (Четыреста пятьдесят)	A977	112 (Сто двенадцать)
A492	112 (Сто двенадцать)	-	-

В учреждениях ОАО «АСБ Беларусбанк», где число счетов более одной тысячи, во всех последующих тысячах выиграли те же номера, что и в первой тысяче, т. е. за № № A002, A1002, A2002 и т. д.

Председатель комиссии:

Лариса Валентиновна Кривинская

Главный бухгалтер финансового отдела

Минского районного исполнительного комитета

Ответственный секретарь:

Татьяна Александровна Ясинская

Заместитель директора департамента розничного бизнеса

ОАО «АСБ Беларусбанк»

Сохранность и возврат вкладов гарантируется в порядке, установленном законодательством Республики Беларусь. Лицензия на осуществление банковской деятельности № 1 от 24.05.2013, выданная Национальным банком Республики Беларусь. УНП 100325912.

«КІНО БЛІЖЭЙ ДА ЖЫВАПІСУ...»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— Як атрымалася, што чалавек, які скончыў кіназнаўчае аддзяленне ВГІКа, стаў рэжысёрам?

— Жан-Люк Гадар (французскі рэжысёр, былы кінакрытык. — Аўт.) некалі сказаў, што як быў, так і застаўся кінакрытыкам. У эпоху інфармацыі і постмадэрну ўсё трэба прапускаць праз веды. Нядаўна аднаму казахскаму філосафу я сказаў, што постмадэрніст скажа дзяўчыне не «я цябе кахаю», а «як казаў Пушкін, «узнав тебя, блаженство я познал...», гэта значыць, абавязкова прапусціць праз некага. А філосаф адказаў, што я адстаў ад жыцця, постмадэрніст скажа: «Вазьмі кнігу, адгарні пэўную старонку і ў пэўным абзацы прачытаеш, што я табе хацеў сказаць». Я пачаў здымаць фільмы, ведаючы гісторыю кіно, таму не шкаду, што скончыў кіназнаўчы. Наогул я спачатку паступіў на факультэт кінарэжысуры да майстра Сяргея Салаўёва.

На факультэце нас прасілі рэжысаваць урыўкі з п'ес. Я лічыў, што кіно пачынаецца толькі тады, калі глядзіш у кінакамеру, а плячоўка — гэта тэатр, які я ніколі, па вялікім рахунку, не любіў. Акрамя таго, я не магу працаваць у камандзе, дзе трэба слухацца майстра: я той чалавек, які гатовы трапіць замест раю ў пекла, але зрабіць гэта сваім шляхам. Да таго ж я тады ажаніўся і мне трэба было сыходзіць на завочную форму навування, якая была толькі на кіназнаўчым. Час паказаў, што гэта было правільным учынкам: я ўсё роўна стаў рэжысёрам.

— У вашых рэжысёрскіх працах ёсць пэўны падзел персанажаў на моцных і слабых у залежнасці ад іх фінансавага поспеху. Як быццам вы здымаеце фільмы, таму што вас раздражняе сацыяльная няроўнасць.

— Гэта праўда толькі ў дачыненні да некалькіх фільмаў. У тым ліку да фільмаў «Кілер» і «Студэнт» па матывах рамана «Злачынства і пакаранне». Дастаеўскі напісаў яго ў 60-х гадах XIX стагоддзя, калі ў Расію прыйшоў капіталізм і традыцыйнае рускае грамадства пад уплывам новых павеваў стала разбурацца. Раскольнікаў зрэагаваў на няроўнасць, якую прынеслі грошы, і раман — рэакцыя рускага грамадства на капіталізм. У Казахстане сёння адбываецца тое ж самае.

Мы патрабуем ад моладзі разбірацца ў кіно, але гэта ўсё роўна што не выкладаць у школе нямецкую мову, а потым чакаць размовы на ёй.

— А ў фільме «Кайрат» галоўны герой, студэнт, быццам супрацьстаіць навакольнаму свету...

— У нейкім сэнсе мы ўсе супрацьстаім навакольнаму свету, таму што гэта і ёсць жыццё: барацьба і спроба захаваць сябе. Але «Кайрат» — гэта не сацыяльны фільм, а фільм пра пачуцці маладога чалавека ў вялікім горадзе.

Разабрацца ў паняцці «мастацтва кіно» — тое ж самае, што знайсці сэнс жыцця. Але ж калі пошукі сэнсу жыцця ніколі не спыняліся, то і спробы зразумець, у чым заключаецца сутнасць мастацтва кіно і яго адрозненне ад кінапрадукту, маюць права на існаванне.

У гэтых пошуках да нас далучаюцца людзі са свету кінематографа. Яны раскажуць пра сваю працу, сваё бачанне кіно, пра метафізічнае і рэальнае, пра сусветнае і вузкасакіяльнае, пра важнае і банальна простае. І таксама, як пасля добрага кіно мы становімся іншымі людзьмі, магчыма, гэтыя інтэрв'ю дапамогуць нам аддаліцца ад нязручных сацыяльных умоўнасцяў.

— У вашых карцінах ёсць нешта аўтабіяграфічнае?

— Акрамя «Кілера» і двух апошніх фільмаў, усё аўтабіяграфічна, у тым ліку і «Кайрат». Не ў літаральным сэнсе, а па ўнутраным нерве, эмацыяна.

— А што наконт «Дарогі», дзе галоўны герой — рэжысёр?

— Гэта вельмі аўтабіяграфічны фільм. Я падумаў, што амаль ва ўсіх вялікіх кінематографіях ёсць фільм аб працы кінематографіста. Гэта, напрыклад, «Амерыканская ноч» Франсуа Труфо ў Францыі, «Маналог» Ільі Авербаха ў Расіі, «8 з паловай» Федэрыка Феліні для італьянцаў. Я падумаў і вырашыў зрабіць «Дарогі» для казахскай кінематографіі.

Пры здымках, вядома, я абапіраўся на свой вопыт. Там ёсць гісторыя пра рэжысёра, які ўманціраваў у фільм эпізод з дзяўчынай, якая не ведала, што паўстане ў непрыстойным выглядзе, і пацярпела ад родных. Гэта рэальная гісторыя, яна здарылася з адным з казахскіх рэжысёраў, які доўгі час не мог вярнуцца на радзіму: сваякі дзяўчыны маглі пабіць яго. Мне гэта здалася цікавым сюжэтам.

— У гэтым жа фільме ёсць эпізод, дзе рэжысёр прадстаўляе публіцы свой фільм, але кінамеханік па памылцы запускае іншую карціну, якая спадабалася глядачам...

— Некалі мне прысніўся такі сон. Гэта страх любога творчага чалавека — быць незразумелым. Страх, што ты толькі прымаеш сябе за пісьменніка ці рэжысёра, а на паверку можаш ім не аказацца. Можна пачытаць мемуары Луіса Бунюэля або паглядзець дакументальны фільм «ЖЛГ аб ЖЛГ» пра Жан-Люка Гадара

і пераканацца, што яны таксама адчувалі гэты страх.

— Фільм «Дарога» пабудаваны на снах і ўспамінах. Вы ўвогуле любіце выкарыстоўваць сны ў сваіх сюжэтах. Гэта як адлюстраванне падсвядомасці героя?

— Гэта звязана з маім задьякальным знакам: Рыбы жывуць у свеце ілюзій. Для нас паміж сном і рэальнасцю вельмі тонкая мяжа. Я хацеў бы спаць мацней і не бачыць сноў, але ў мяне не атрымліваецца.

— Чаму вы аддаеце перавагу непрафесійным актёрам?

— Прафесійныя актёры — гэта элемент тэатра, фільму яны толькі перашкаджаюць. Кіно — гэта мова малюнкаў, жывая фатаграфія: яно бліжэй да жывапісу, музыкі, паэзіі, чым да тэатра. Прафесійная актёрская гра і выява — несумяшчальныя рэчы (як несумяшчальныя паняцці кіслота і доўгага, цяжкага і салодкага). Я працую менавіта з выявай, а актёрская гра здольная адвесці яе на задні план.

— Тады як вы падбіраеце актёраў для роляў?

— Гэта не актёры, а проста людзі. Я выбіраю інтуітыўна; мне важна, каб яны падыходзілі па нейкіх маральных якасцях. На

вобраз, напрыклад, бандыта я выбіраю чалавека з моцнай мужчынскай энергетыкай, а не мяккага інтэлігента. Я ўзяўся за раман «Ганна Карэніна» (а было рызыкаўна экранізаваць такі выдатны твор), таму што ведаў жанчыну, прыдатную для гэтай ролі — Айнур Тургамбаеву. У адным з маіх навучальных фільмаў змяшчаецца адна і тая ж сцэна з розных экранізацый гэтага рамана («Ганна Карэніна» была экранізавана больш за 20 разоў) — так я хацеў высветліць, у якіх фільмах ёсць кінематограф, бо большасць проста фатаграфуюць раман. А я паспрабаваў не сфатаграфіраваць, а перанесці мову твора (гэта ж літаратурная каардыната) на іншую каардынату — малюнкаў і гукаў.

— Вы любіце казаць мінімум, а да ўсяго астатняга адсылаць.

— Гэта здаецца мінімумам у параўнанні з тэатрам. Скажам, неабавязкова паказваць баль праз яго пышнасьць, музыку, танцы (глядчы прывык да такой манеры), дастаткова перадаць пачуцці. Дастаткова позірку: нездарма ж кажуць, што позіркама можна забіць. Раней за адзін позірк выклікалі на дуэль. Словамі Брэсона, кіно — гэта два позірк, злучаныя з дапамогай мантажу. На стыку нешта адбываецца. Але для таго, каб глядач счытваў такія рэчы, трэба яго вучыць.

— Вы неяк казалі аб навучанні гісторыі кіно ў школе...

— Усе гавораць пра тое, што моладзь глядзіць галівудскія фільмы і не ўспрымае сур'ёзныя рэчы. Мне здаецца, каб вырашыць гэтую праблему, трэба ўводзіць у школы курсы кінамастацтва, тады школьнікі будуць хаця б

ведаць імёны братаў Льюм'ер і Сяргея Эйзенштэйна. Мы патрабуем ад моладзі разбірацца ў кіно — гэта ўсё роўна што не выкладаць у школе нямецкую мову, а потым чакаць размовы на ёй. Сучасныя дзеці значна больш часу праводзяць перад экранам, чым з кнігай, і школьная праграма павінна адлюстроўваць гэтую рэальнасць. Пасля школы любы чалавек ведае, хто такі Талстой, але амаль ніхто не ведае імя Інгмара Бергмана. Я лічу, што Андрэй Таркоўскі, напрыклад, мае для рускай культуры такое ж значэнне, як Чэхаў або Дастаеўскі.

— Чаму пасля ўласных сцэнарыяў вы прайшлі да экранізацый рускай класікі?

— Напэўна, мае фантазіі скончыліся. Да таго ж руская літаратура (я лічу, гэта самая моцная літаратура ў свеце) вельмі шмат чаго мне дала, калі я апынуўся адзін у вялікім горадзе. Мае фільмы можна лічыць вяртаннем доўга, падзякай за дапамогу. Да таго ж некаторыя літаратурныя творы прасяца на экран. Напрыклад, калі чытаеш сцэну забойства старой Раскольнікавым з яе шматлікімі дэталямі — проста хочацца зняць. Або момант у «Ганне Карэнінай», калі Вронскі пасадзіў Ганну ў экіпаж, а потым пацалаваў руку, якой падтрымліваў яе. Такія дэталі вельмі кінагенныя. Я, напрыклад, атрымліваў вялікае задавальненне, калі здымаў першую сустрэчу позіркаў Ганны і Вронскага ў цягніку.

Неабавязкова паказваць баль праз яго пышнасьць, музыку і танцы, дастаткова перадаць пачуцці.

— Ці можна сёння стварыць у кіно нешта бесспярэчна ўнікальнае, без адсылак да класікі?

— Кожны рэжысёр спрабуе стварыць нешта сваё. Неяк у кіргізкага рэжысёра Актана Абдыкалыкава спыталі аб яго любімых фільмах. Ён адказаў, што адзіны фільм, які памятае, «Чалаеў». Ён не ведае класікаў кіно і ў той жа час выдатна здымае, з'яўляецца адным з самых арыгінальных рэжысёраў у свеце! Але гэта выключэнне. Усё ж трэба валодаць інфармацыяй і спалучаць са сваім бачаннем. Калі ёсць свая кінамова, можна нешта пазычаць у іншых. Гэта значыць, што культура — адзіны арганізм. Феліні казаў: «Колькі гадоў краў у Віго — і ніяк не перакраду». Дарэчы, фільм «400 удараў» Франсуа Труфо — гэта рэмейк карціны «Нуль за паводзіны» Жана Віго.

— Што такое мастацтва кіно ў процівагу прадукту кіно? Або мастацтва кіно ў адрозненне ад камерцыйнага кіно, мэйнстрыму?

— Між аўтарскім і камерцыйным кіно розніца прыкладна такая ж, як паміж фундаментальнай і прыкладнай навукай. Згадзіцеся, у першай усё ж такі творчасці больш, хоць яны абедзве патрэбныя і важныя для грамадства. І трэба заўсёды памятаць, што без навукі тэхніка доўга не працягне — выкінець з гісторыі працы Фарадея, і тут жа ў вашым пакоі згасне электрычнасць. Тое ж самае ў кіно: некалі Грыфіт адважыўся зняць буйны план актрысы, а сёння без гэтага не можа абысціся ніводзін фільм.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.

■ На кантролі

СЯДЗІБА ЁСЦЬ — ДОГЛЯДУ НЯМА

ПРАКУРАТУРА ЗАЦІКАВІЛАСЯ АХОВАЙ СПАДЧЫНЫ

Фактамі безадказнага стаўлення мясцовых выканкамаў да аховы гісторыка-культурнай спадчыны зацікавіліся пракуратуры Гродзенскай і Брэсцкай абласцей. На сумеснай калегіі было прааналізавана выкананне Закона «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь» у гэтых рэгіёнах.

У абедзвюх абласцях як выканкамы, так і ўласнікі аб'ектаў часта несумленна падыходзяць да аховы каштоўнасцяў. На многіх гістарычных аб'ектах не наведзены парадка, дрэнна зроблена кансервацыя, ахоўныя абавязкі выконваюцца не ў поўнай меры. Гэта датычыцца сінагогі ў Кобрыве, былога дома купца Мураўёва ў Гродне, Крэўскага замка. Стан некаторых аб'ектаў з

кожным годам толькі пагаршаецца — гэта сядзіба Умястоўскіх у Жамыславе Іўеўскага раёна, «Альберцін» Слонімскага раёна, сядзіба ў Малым Мажэйкаве Лідскага раёна, былы манастыр баніфратаў 1785 года ў Высокім, сядзібы XIX стагоддзя ў вёсцы Нача Ляхавіцкага раёна і вёсцы Грамяча Камянецкага раёна. Акрамя таго, у Брэсцкай вобласці сёння больш за 20 аб'ектаў кultaвага прызначэння, аднесеных да гісторыка-культурных каштоўнасцяў, якія не эксплуатаюцца: будынкы прыходзяць у заняпад, трухлеюць — уласнікі ў іх утрыманні не зацікаўлены.

Супрацоўнікі пракуратуры лічаць неэфектыўнай працу па прыцягненні інвестыцый да рэканструкцыі аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны: будынка гадамі не рамантавуюцца і не выкарыстоўваюцца па сваім прызна-

чэнні. Гэта датычыцца, у прыватнасці, многіх будынкаў у гістарычным цэнтры Гродна. Часта многія працы на аб'ектах спадчыны не ўзгадняюцца з Міністэрствам культуры, а іх вынікі не адпавядаюць нормам. Устаноўлены факты самавольнага будаўніцтва ў гістарычных цэнтрах Брэста і Гродна, якія архітэктурныя службы горада своечасова не спынілі.

Ёсць праблемы і з помнікамі археалогіі. У Баранавіцкім, Ляхавіцкім, Гродзенскім, Лідскім, Слонімскаім, Лідскім раёнах некаторыя могілкі, стаянкі, селішчы ніяк не пазначаны. Да таго ж іх стан не адпавядае санітарным нормам.

У некаторых раёнах Брэсцкай вобласці ўвогуле няма рэгіянальных праграм па ахове аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны. Таму дзейнасць уласнікаў у дачыненні да такіх аб'ектаў не кантралюецца, а

Сядзіба Умястоўскіх у Жамыславе Іўеўскага раёна.

пры наяўнасці парушэнняў не заўсёды даецца іх прававая ацэнка.

За 2013-ы і на працягу гэтага года ў Гродзенскай вобласці самі выканкамы ініцыявалі 15 адміністрацыйных спраў у дачыненні да ўласнікаў аб'ектаў; у Брэсцкай вобласці складзены толькі 3 пратаколы аб адміністрацыйным правапарушэнні, нягледзячы на наяўнасць падстаў.

На думку супрацоўнікаў пракуратуры, гісторыка-культурныя каштоўнасці мала папулярныя ў асцяжы турыстычныя аб'екты, не выкарыстоўваюцца з гэтай мэтай рэсурсы інтэрнэту, мала праводзіцца рэклам-

ных і асветніцкіх акцый. У Брэсцкай вобласці турыстычныя цэнтры адкрыты толькі ў самім Брэсце і Іванаўскім раёне. Не ўсюды ёсць яны і ў Гродзенскай вобласці.

Па выніках калегіі, Брэсцкаму і Гродзенскаму выканкамам даручана забяспечыць хуткае рэагаванне на парушэнне закона аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны, актывізаваць працу па продажы будынкаў, іх рэканструкцыі і ахове. Паўторная праверка рэгіёнаў намечана на першае паўгоддзе 2015 года.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ

АДНА ЯНА

Толькі яна можа патэлефанаваць а дзвятай вечара і строга запытацца, чаму, маўляў, ты, дзіця, яшчэ не дома ў такі позні час — хоць і час яшчэ, па вялікім рахунку, не позні, і табе ўжо, мякка кажучы, за трыццаць. Толькі яна заўжды пры сустрэчы абавязкова пацікавіцца, ці добра ты ясі і ці надзяваеш шапку. Толькі яна з дакладнасцю да хвіліны помніць час твайго з'яўлення на свет — і ніколі не забываецца павіншаваць з ім. Толькі яна ведае ўсе твае радзімкі і важныя даты, трымае ў памяці імя па бацьку твайёй першай настаўніцы і беражліва захоўвае ў якім-небудзь сакрэтным месцы ўсе твае дыпломы, граматы за збор макулатуры і перамогу ў мастацкай самадзейнасці, і першую шкарпэтку, і бірачку з радзімнага дома...

Толькі яна прыйдзе на дапамогу без усякіх умоў і агаворак. Пагодзіцца пасядзець з унікамі пару гадзін ці цэлы дзень — нават калі, дакладна ведаю, ёй гэта не вельмі зручна. Пераносіць і перакройвае ўласныя планы, каб даць магчымасць дзецям рэалізаваць свае. Цярпліва чакае, пакуль у іх, нарэшце, выпадзе час заехаць у госці — і незалежна ад таго, сыты ты ці галодны, з пустымі рукамі ці з падарункамі, усё адно накорміць і дасць «гасцінчыкаў» з сабой. Сама ж, калі запытаеш, чым дапамагчы, будзе адмахвацца абедзюма рукамі: «Ды нічога не трэба!» — а калі ўсё ж настаяць на сваім, усю дарогу будзе перажываць, навошта ёй такія дарагія падарункі...

Мама — гэта наогул асобны сусвет, загадкавы і неаглядны, адкрываць які пачынаеш толькі з узростам. Як можна ахвяраваць уласным часам, сіламі, здароўем дзеля дзіцяці, разумееш, толькі калі нараджаюцца ўжо свае дзеці... Адкуль бярэцца бясконцы запас цяперня і невычэрпная чаша спагады і ласкі, застаецца адной з вялікіх таямніц.

З іншага боку, толькі яна валодае раздражняльнай уласцівацю рабіць табе заўвагі пра самае балючае і не прызнаваць уласных памылак і хібаў, ускладняць элементарныя рэчы і крыўдаваць па дробязях. Але, у рэшце рэшт, усё тое можна прабачыць — бо і ў гэтым таксама (што, зноў ж, заўважаеш толькі з узростам) ты вельмі многае бярэш ад яе...

«Мне штосьці дрэннае сёння снілася, вырашыла патэлефанаваць, спытаць, ці ўсё ў вас у парадку». У нас нармальна, а вось ты чамусьці абмінула той момант, што ў цябе пасля працы ня мелі рукі і павышаўся ціск. Не важна, хто «здаў», — важна, чаму ты не гаворыш? Яна збярэжана тлумачыць, што не хоча, каб мы турбаваліся, і што «само пройдзе». Ну-ну. Веру — прыкладна так, як і ты калісьці, у мае шаснаццаць, рабіла выгляд, што верыш, быццам мы трэцюю ноч запар старанна рыхтуемесь з сяброўкамі да іспытаў, а гучная музыка — гэта ў суседзьяў іграе... Мама смяецца і абяцае ўсё ж схадзіць да ўрача. Я абяцаю пракантраляваць. І мы абедзве ведаем, што свае абяцанні давядзецца выканаць. Гэта ў нас сямейнае, яшчэ ад бабулі.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

■ Быць разам

ФОРМУЛА ШЧАСЦЯ: ДВА ПЛЮС ДЗЕВЯЦЬ ПАМНОЖЫЦЬ НА ЛЮБОЎ

З Ядзвігай Бруй мы пазнаёмліся аднойчы на дабрачынным вечары, арганізаваным для шматдзетных матуль. Пачуўшы, што я хацела б напісаць пра яе сям'ю, абаяльная жанчына сарамліва аднеквалася: «Мы ж самыя звычайныя...». Можна было б пагадзіцца, калі б не адно «але». Адно вялікае, або... дзевяць малых. Паспрабуйце запомніць і паўтарыць з першага разу: Оля, Улад, Данік, Вераніка, Аліна, Ксеня, Мікітка, Кірыл, Крысціна... А цяпер уявіце: усе яны, а таксама муж Аляксандр — яе сям'я. Старэйшай дачцэ 14, малодшай, прынцэсе і ўсеагульнай любіміцы, неўзабаве споўніцца годзік. Ужо далёка не звычайная карціна, ці не так?

Фота Надзеі БУЖАН.

ШМАТДЗЕТНАСЦЬ У... ГЕНАХ?

— Нас у бацькоў таксама было шмат: нарадзіліся 10 дзяцей, але двое памерлі, так што, лічыце, 8. І практычна ў кожнага з братоў і сясцёр ужо свая вялікая сям'я: адна літаральна цяпер у раддоме — паехала дзвятае дзіця нараджаць, у сярэдняй сятры — 11; у астатніх — у каго 6, у каго 7; самы малодшы вось чакае нараджэння пятага.

Усяго ж у дзядулі Пятра, атрымліваецца, амаль 60 унікаў! Не дзіўна, што ў госці да яго вялікія сем'і ездзяць па чарзе: проста не змяшчаюцца ўсе разам у адной хаце. Дый стомная гэта ўжо справа для бабулі з дзядулем — столькі жывай малечы адначасова прымаць.

...Сама яна ніколі не задумвалася, ці трэба абмяжоўвацца адным-двума дзецьмі альбо мець вялікую сям'ю: як чалавек веруючы, пераканана, што нараджаць і выхоўваць дзяцей трэба роўна столькі, колькі Бог дасць. Да таго ж і ў бацькоўскай сям'і было закладзена перакананне, што дзеці — не клопат і абавязак, а найперш вялікая радасць. «Нам з дзяцінства не трэба было шукаць сябе сяброў на вуліцы, бо і дома было з кім пагуляць, падзяліцца нейкімі перажываннямі, спытаць парады ці папрасіць дапамогі. Цяпер я бачу гэта і па сваіх дзецях: для іх найлепшыя сябры — браты і сёстры», — разважае Ядзвіга Віктараўна. І толькі ўсміхаецца, калі чуе спа-

чванне старонніх назіральных: «Як жа ты спраўляешся, бедная? Мабыць, уся кухня ў каструлях і там бесперапынна штосьці варыцца-парыцца?»

— Але ж сапраўды распаўсюджаная з'ява, што шматдзетная мама — гэта чалавек, які вымушана «прапісаны» на кухні...

— З аднаго боку, так, — пагаджаецца суразмоўца. — Каб штосьці смачненькае дзецям прыгатаваць, торт спячы ці пірог, магу правесці на кухні не гадзіну і не дзве. Тым больш гатаваць я люблю, з кухняй сябрую. Ужо жартам мужу казала: давай, маўляў, паставім тут канапку, каб можна было прылежчы адпачыць. Але, з іншага боку, падраслі ўжо мае памочніцы, старэйшыя дзятчаты, і з печывам дапамагаюць, і посуд мыюць — размеркавалі паміж сабой, калі чыла чарга. Дый наогул, для сваіх жа родных стараюся, таму з гадоўкай ніякіх складанасцяў не бачу — было б з чаго прыгатаваць!

А каб было з чаго, усе разам працуюць на вялікім бацькоўскім участку і робяць нарыхтоўкі на зіму — а на сэканомленыя грошы набываюць што-небудзь карыснае для дзяцей.

— Часам некаторыя гавораць: «Добра вам, можна не працаваць, бо шматдзетным шмат плацяць». Але так могуць казаць толькі тыя, хто насамрэч «не ў тэме». Усё, што я цяпер атрымліваю, — дапамога на дзіця да трох гадоў. Плюс заробак мужа.

Як гэтых, шчыра скажам, далёка не вялікіх, грошай на ўсіх хапае? Вось і ў Аляксандра Бруя калегі па працы пра тое ж самае час ад часу цікавяцца. А ён толькі паціскае плячыма: «Калі разумна падыходзіць, то хапае, і кавалка хлеба мы ні ў кога не просім».

Тое ж самае датычыцца і жыллёвых умоў. Так, цяпер вялікая сям'я жыве ў вялікай кватэры — дакладней, з дзвюх суседніх зроблена фактычна адна. Аднак гэтыя квадратныя метры былі атрыманы далёка не адразу і не праз дзень пасля нараджэння трэцяга дзіцяці на льготных умовах, як многія лічаць. Насамрэч, ужо маючы пяцёрых, сям'я ўсё яшчэ жыла ў інтэрнаце сямейнага тыпу: праграма льготнага крэдытавання пры будаўніцтве жылля для шматдзетных бацькоў тады толькі-толькі пачыналася... «Затое цяпер, — жартуюць, — у нас горад у горадзе, і ўсё побач: з аднаго боку — гімназія і дзіцячая паліклініка, з другога — дзіцячы садок і музычная школа, і нават гульнявая пляцоўка пад вокнамі».

Матэрыяльнае пытанне, пагаджаецца Ядзвіга Віктараўна, далёка не апошняе. Так, падрыхтоўка да наступнага навучальнага года даводзіцца займацца яшчэ з вясны, добра пабегаўшы за зніжкамі і распродажамі, штосьці ўдаецца купляць навырост. Але грошы — далёка не галоўнае.

— На заўвагі «грамадства» (маўляў, навошта вы галечу плодзіце) я ўжо даўно перастала рэагаваць. Бо, калі прымаць гэта блізка

да сэрца, вельмі балюча робіцца. Маім бацькам дакладна тое ж самае гаварылі, калі яшчэ я вучылася ў школе, прадракалі, што ўсе мы будзем голяы і босыя... Аднак цяпер тая ж настаўніца пры сустрэчы гаворыць, якія мы шчаслівыя: усе выраслі, адвучыліся, прычым на бюджэтнай форме, забяспечылі сябе жыллём, стварылі ўласныя сем'і. Напэўна, усё залежыць ад выхавання. Нас тата заўжды вучыў, што цяжкасцяў нельга баяцца, яны ёсць і будуць ва ўсіх — і ў тых, у каго адно дзіця, і ў каго дзевяць. Галоўнае, ці настроены ты іх пераадольваць.

«САМАЕ СКЛАДАНАЕ — КАЛІ ДЗЕЦІ ХВАРЭЮЦЬ»

Ядзвіга Бруй узнагароджана ордэнам Маці, але сама яна ў сваім святым выбары нічога гераічнага не бачыць: «Калі бабуля мая ў вайну сям'ю здолела падняць, то на што ўжо нам у мірны час скардзіцца? Калі не ленавацца і працаваць, жыць можна». І гэта пры тым, што з дзевяці яе дзяцей сямёра — пагодкі!

— Калі дзеці былі яшчэ маленькімі і пачыналі адно за адным хварэць, вось тады было складана, бо за кожнага перажываеш, — узгадвае Ядзвіга Віктараўна. (Заканчэнне на 6-й стар. «СГ».)

■ У вас будзе дзіця

«Звезда» працягвае знаёміць чытачоў з героямі рубрыкі «У вас будзе дзіця», што вось ужо трэці год выходзіць на тэлеканале АНТ і дапамагае знайсці новыя сем'і дзецям, якія па розных прычынах засталіся без апекі бацькоў.

Лена

«Творчая асоба, якая вельмі любіць выступаць», — гавораць педагогі з Гомельскага дзіцячага дома пра васьмігадовую Лену. «Яна любіць і спяваць, і танцаваць, без страху і сарамлівасці раскажа любы верш, — зазначае выхавальніца Галіна Капітанова. — Таксама яна з ахвотай вучыцца ў школе, слухае ўсё, што гаворыць настаўніца, і добра паводзіць сябе на занятках. А самы любімы прадмет у яе — матэматыка».

Зрэшты, з не меншым імпэтам дзятчынкі займаецца і фізкультурай, удзельнічае ў разнастайных спаборніцтвах. У групе ж Лена — незаменная памочніца для выхаватэляў: яна любіць гуляць з маленькімі дзецьмі,

расказаць ім казкі, нешта прыдумаць. А яшчэ ёй вельмі падабаюцца хатнія расліны — яна цікавіцца, як называецца тая ці іншая кветка, палівае і даглядае іх... Калектыў дзіцячага дома вельмі спадзяецца, што для ўсмешлівай і заўжды пазітыўнай Лены знойдзецца дружная, клапатлівая сям'я, якая зможа даць дзятчынцы такія патрэбныя ёй увагу і любоў...

Каб даведацца пра Лену больш, пазваніце па нумары (017) 284-71-51. Гэта тэлефон Нацыянальнага цэнтру ўсынаўлення Міністэрства адукацыі. Для тых, хто жадае ўсынавіць дзіця, на сайце videopassport.ru змешчаны відэакурсы, падрыхтаваныя сумесна НЦУ і творчай групай праекта.

■ Выйсце ёсць

ДАВЕР «НА ПРОВАДЗЕ», або Дзе дапамогуць дзіцяці

Яны выратавалі ўжо не адно дзіцячае жыццё. Гэтыя людзі вяртаюць веру ў сябе, веру ў тое, што выйсце ёсць з любой сітуацыі. Яны нібыта міратворцы ў адносінах з сябрамі, бацькамі і настаўнікамі. Яны заўсёды паважаюць жаданне, волю і асабістую прастору тых, хто да іх звяртаецца. Менавіта такімі і павінны быць кансультанты агульнаацыянальнай дзіцячай лініі дапамогі 8–801–100–1611.

Ірына, як і ўсе спецыялісты лініі, працуе пад псеўданімам. У мэтах бяспекі яны не могуць называць свае сапраўдныя імёны, бо ў кожнага ёсць яшчэ асноўная праца. Ірына працуе кансультантам з самага пачатку праекта. Яна распавяла, чым лінія дапамогі адрозніваецца ад іншых тэлефонаў даверу і з якімі праблемамі звяртаюцца да іх падлеткі.

— Агульнаацыянальная дзіцячая лінія дапамогі — гэта сацыяльны праект, які закліканы дапамагаць дзецям, пацярпелым ад гвалту, — гаворыць Ірына. — Праект рэалізуецца пад кіраўніцтвам Міністэрства аховы здароўя Беларусі ў партнёрстве з Рэспубліканскім навукова-практычным цэнтрам псіхічнага здароўя і Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Разуменне», а таксама пры падтрымцы Міністэрства сувязі і інфармацыі Рэспублікі Беларусь, РУП «Белтэлекам» і апэратара МТС. Увогуле лінія працуе па прынцыпе тэлефона даверу для дзяцей, але ў дапамозе мы не адмаўляем нікому, асабліва калі справа тычыцца здароўя малых. Нярэдка нам тэлефануюць людзі, якія часта чуюць у суседскіх кватэрах дзіцячы плач ці падазраюць, што там дзеці церпяць ад гвалту. Звычайна людзі стараюцца не ўмешвацца ў справы суседскай сям'і. Але калі гэта тычыцца дзяцей, то многія губляюцца і не ведаюць, як ім паступіць. Такія тэлефонныя званкі мы бярэм на заметку. Пасля гэтага на месца выязджае камісія з прававеркай. Ужо на месцы спецыялісты разбіраюцца, у чым справа.

Сёння падлеткамі лічацца дзеці да 20 гадоў. І гэта праўда. У такім узросце ў маладых людзей яшчэ бурляць эмоцыі, і іх цяжка назваць «спелымі».

Самі дзеці тэлефануюць, каб вырашыць нейкія свае пытанні і праблемы. Званок на нашу лінію бясплатны, працуем мы кругласутачна. Мы прымаем званкі з усёй рэспублікі. Кансультаванне вядуць кваліфікаваныя крызісныя псіхологі, дзіцячыя псіхологі і ўрачы-псіхатэрапеўты. Усе нашы кансультанты маюць вопыт работы з дзецьмі, падлеткамі і іх бацькамі. Больш за тое, з дапамогай спецыяльных трэнінгаў, семінараў і канферэнцый спецыялісты атрымліваюць новыя веды і павышаюць сваю кваліфікацыю пастаянна.

— **Я так разумею, што вы аказваеце псіхалагічную і інфармацыйную дапамогу. Ці ёсць нейкія абмежаванні па ўзросце для тых, хто вам тэлефануе?**

— Гэта могуць быць людзі самага рознага ўзросту, і мы не адмаўляем у дапамозе нікому. Дарэчы, сёння падлеткамі лічацца дзеці да 20 гадоў. І гэта праўда. У такім узросце ў маладых людзей яшчэ бурляць эмоцыі, і іх цяжка

назваць «спелымі». Памятаю маладога чалавека прыкладна таго ўзросту, які пазваніў нам з думкамі аб самагубстве. Хлопец быў інвалідам па слыху, у яго пачаліся праблемы з бацькамі, ён пасварыўся са сваёй дзяўчынай, ды і на працы, на якую ён уладкаваўся, нешта не атрымлівалася. Яму здавалася, што выйсце толькі адно... Але нам удалося разам разматаць клубок яго праблем. Ён званіў разоў пяць, і апошнім быў званок удзячнасці. У выніку яму пашанцавала: за мяжой яму прапанавалі зрабіць аперацыю па вяртанні слыху, ён здолеў наладзіць адносіны і з маці, і са сваёй каханай... Бывае, каб супакойца і пачаць дзейнічаць, маладым проста трэба дапамагчы разабрацца ў сабе і сваіх жаданнях.

Што ж датычыцца дарослых, бывае, што нам тэлефануюць і людзі ў крызісным стане з нейкімі асабістымі пытаннямі. У такіх выпадках мы заўсёды аказваем «першую дапамогу». І калі чалавек супакойца, толькі тады перанакіроўваем яго на лінію даверу для дарослых ці ў любую іншую арганізацыю, дзе яму могуць дапамагчы. У нас ёсць кантакты ўсіх неабходных у нашай справе арганізацый, з усіх раёнаў і абласцей.

— **Ці адрозніваюцца праблемы дзяцей, якія жывуць у буйных гарадах, ад праблем іх аднагодкаў з маленькіх населеных пунктаў?**

— Думаю, што не вельмі. Калі гаварыць пра падлеткаў, то ў іх часцей за ўсё ўзнікаюць праблемы ў адносінах з бацькамі, сябрамі і настаўнікамі, незалежна ад таго, у якім месцы яны жывуць. Увогуле, у гэты перыяд жыцця чалавек перажывае свае пачуцці, няўдачы і шчасце вельмі востра. Напрыклад, падлеткі гатовы перавярнуць увесь свет, калі яны закахаліся. Помню аднаго хлопца, які пазваніў вельмі ўсхваляваны. Бацькі яго каханай дзяўчыны забаранілі сустракацца з ім. Гэтыя людзі наведвалі нейкую секту, таму былі вельмі агрэсіўна настроены супраць адносін паміж падлеткамі. Хлопец жа вырашыў выратаваць каханую... У выніку яны ўсе аказаліся ў міліцыі. Хлопец не ведаў ужо, што рабіць. Мы з ім доўга размаўлялі і разам шукалі магчымасці, як цяпер яму падтрымліваць адносіны з дзяўчынай.

Аднак некаторыя праблемы ў буйных гарадах вырашыць прасцей, чым у маленькіх населеных пунктах. Аднойчы нам пазваніла жанчына. Яна сказала, што вырасла ў вёсцы і памятае, як яе крыўдзілі ў школе. Цяпер тое самае здарылася з яе дачкой. Школа ў мястэчку была адзінай, таму перавесці дзяўчынку ў іншую ўстанову не было магчымасці. Праўда, жанчына ўсё ж знайшла выйсце і ўсё скончылася добра.

— **Вы сказалі, што тэлефануюць і самі бацькі. Што турбуе сучасных бацькоў?**

— Часцей за ўсё звяртаюцца бацькі, чые дзеці прымаюць

нейкія псіхатропныя рэчывы ці ўжываюць алкаголь. Разгубленыя бацькі ў такой сітуацыі не ведаюць, што рабіць. Канешне, мы дапамагам ім зняць першапачатковы стрэс і тлумачым, што рабіць і куды звяртацца ў такіх выпадках, каб выратаваць дзіця. Бываюць званкі і іншага кшталту. Да нас патэлефанаваў бацька, які саромеўся хадзіць са сваім дзіцем па вуліцы, ды ўвогуле не ведаў, як паводзіць сябе з дзіцем. Яго малы — гіперактыўны хлопчык. Мы расказалі яму аб некалькіх метадах выхавання гіперактыўных дзяцей. Ён нам тэлефанаваў некалькі разоў — здаецца, з усім разабраўся і здолеў наладзіць стасункі з малым.

Нярэдка нам тэлефануюць людзі, якія часта чуюць у суседскіх кватэрах дзіцячы плач ці падазраюць, што там дзеці церпяць ад гвалту.

— **А ад маленькіх дзетак вам паступаюць званкі?**

— Так, але часцей з дапамогай дарослых. Напрыклад, жанчына навучыла сваю пяцігадовую хворую дачку тэлефанаваць нам на лінію. Дзяўчынка аказалася адна ў бальніцы, і маці не заўсёды магла быць з ёю побач. Жанчына ведала, што наша лінія працуе кругласутачна і малая можа атрымаць дапамогу ў любую хвіліну. Дзяўчынка звычайна пападала на мяне. Званіла адразу як прачнецца і ўвечары, калі мама сыходзіла. Малая вельмі складана пераносіла адзіноту, і мы стараліся адцягнуць яе ўвагу ад гэтага пачуцця... Таксама нам тэлефануюць вучні пачатковых класаў, якія атрымліваюць дрэнную адзнаку ў школе ці заўвагу ў дзённік. Малыя не ведаюць, як сказаць пра гэта бацькам, ці ўвогуле баяцца ісці дадому...

— **Колькі званкоў прымае дзіцячая лінія?**

— У сярэднім прымаем па дванаццаць званкоў за суткі. Усё залежыць ад рэкламы: у дзень, калі даюць рэкламу нашай лініі, званкоў значна больш, чым у звычайныя дні. Часам нават ледзь паспяваем пакласці трубку...

— **На ваш погляд, што могуць зрабіць бацькі, каб у іх дзіцяці было менш нагод званіць на дзіцячую лінію?**

— Быць побач з дзецьмі і размаўляць з імі. Не трэба пакідаць дзіцяці сам-насам са сваімі праблемамі і радасцямі, неабходна шчыра цікавіцца іх справамі. Калі з дзіцем не размаўляць, то яно неўзабаве замкнецца, на любыя пытанні будзе адказваць парай слоў, і тады бацькам будзе цяжка ўдзельнічаць у яго жыцці. Нельга шкадаваць час, каб наладзіць даверлівыя адносіны са сваім дзіцем. А пачынаць будаваць такія адносіны лепей тады, пакуль яно знаходзіцца яшчэ ў лоне маці. Бо наладзіць добрыя стасункі ў падлеткавым узросце будзе значна складаней. Душы дзяцей вельмі пяшчотныя, шчырыя, адкрытыя і наіўныя. Іх патрэбна берагчы.

Наталля ТАЛІВІНСКАЯ

■ Сямейны доктар

АДЧЫНЯЕМ НА НОЧ ФОРТКУ

Паспрабуйце пачаць загартоўку ўсёй сям'ёй. Дасягнуць эфекту ў такой справе можна лягчэй, калі стварыць каманду аднадумцаў

Пачынаць працэдурны аздаравлення можна ў любым узросце. Аднак калі б кожнага з нас прывучалі да іх яшчэ ў глыбокім дзяцінстве, гэта больш трывала замацавалася б у нашым рэжыме. Вазьміце на ўзбраенне для вашай сям'і загартоўванне. Яно мае на мэце павысіць устойлівасць арганізма да пераахладжвання і перагрывання з дапамогай спецыяльных трэніровак. Падчас апошніх выпрацоўваецца рэфлекс на «шкодныя» фактары знешняга асяроддзя.

— Нават пры самым нязначным змяненні тэмпературы паветра рэцэптары дасылаюць у цэнтральную нервовую сістэму шмат імпульсаў, — тлумачыць **урач-валеолаг Рэспубліканскага цэнтра гігіены, эпідэміялогіі і грамадскага здароўя Ганна РОДЗІЧ**. — Мозг у адказ дасылае імпульсы да іншых рэцэптараў, размешчаных у мышцах, унутраных органах, сасудах, лёгкіх, нырках, потавых залозах. Усе яны рэагуюць такім чынам, каб неяк прыстасаваць арганізм да змен.

На жаль, мы выпускаем з-пад увагі тое, што абарончыя сілы і адаптацыйныя магчымасці гэтак жа, як трэніроўка мышцаў або паляпшэнне памяці, паддаюцца і выхаванню, і трэніроўцы.

Любая функцыянальная сістэма арганізма, у тым ліку сістэма тэрмарэгуляцыі, вельмі пластычная і валодае значным запасам трываласці. І калі чалавек свядома прывучае сябе да ўздзеяння самых розных фактараў знешняга асяроддзя, то тым самым абараняе сябе, дапамагае арганізму адаптавацца да новых умоў. Пры гэтым адаптацыя пройдзе хутчэй і больш эфектыўна, запатрабуе менш сіл.

Калі ваш арганізм абсалютна незагартаваны, то нават непрацяглае пераахладжванне парушае працэсы цепларэгуляцыі — у выніку гэтага прыводзіць да рэзкага захворвання. У загартаванага чалавека нават пры працяглым уздзеянні холаду гэтыя працэсы не парушаюцца.

Асноўныя правілы загартоўкі

1. Заўсёды трэба ўлічваць індывідуальныя асаблівасці арганізма, стан здароўя, умовы жыцця і асяроддзя. Ідэальна — пракансультавацца з урачом. Здаровым людзям паказаны ўсе віды загартоўваючых працэдур. А тым, у каго ёсць хранічныя, алергічныя захворванні, пачынаць трэба з ашчадных відаў.

2. Паступова павялічвайце сілу раздражняльнага ўздзеяння і час гэтага ўздзеяння. Пачынаць трэба з больш слабых па нарузцы працэдур, што асабліва важна для людзей аслабленых. З другога боку, калі рабіць гэта вельмі-вельмі павольна, то можна не атрымаць патрэбнай нам адаптацыі.

3. Калі вы сур'ёзна настроены ўмацаваць арганізм, будзьце гатовы да таго, што загартоўка — гэта неш-

та сістэматычнае, пастаяннае, ва ўсе часы года, без перапынку. Перапынак у два тыдні прывядзе да неабходнасці пачынаць усё спачатку.

4. Для лепшага эфекту неабходна спалучаць усе прыродныя фактары загартоўкі (сонца, паветра, вада) сумесна з фізічнымі практыкаваннямі.

5. Самае важнае — вы павінны атрымліваць ад працэдур задавальненне. Станоўчыя эмоцыі істотна «гасяць» негатыўны эфект нават пры моцным пераахладжванні.

Сродкі загартоўвання — гэта паветра, вада і сонца. З улікам нашых кліматычных асаблівасцяў неабходна надаваць большую ўвагу ўплыву холаду. Так мы зможам абараніць сябе ад прастуд, вострых рэспіраторных захворванняў, ангіні і бранхітаў.

Паветраныя ванны. Могуць быць агульнымі і мясцовымі. Сон на адкрытым паветры летам або з адчыненай форткай зімой, ранішняя гімнастыка на свежым паветры ў лёгкім адзенні, работа на прысядзібным участку, прагулка перад сном... Прымаць такія ванны можна ў любы час, але аптымальна — з 8 да 18 гадзін.

Спыніце працэдуру, калі падчас цёплай паветранай ванны рэзка пачырванела скура, пачалося потааддзяленне; або падчас халодных паветраных ваннаў з'явілася «гусіная скура» і дрыжанне.

Водныя працэдурны. Абавязковы складнік загартоўкі. Мясцовыя — умыванне, амыванне носа, аблокі, абціранне, абліванне, кантрасныя мясцовыя працэдурны; агульныя — абціранне, абмыванне, душ, купанне, кантрасныя агульныя працэдурны. Пачынаць можна з мясцовых.

Сонечныя ванны. Цяпер на прасторах нашай краіны гэта неактуальна, аднак варта ўсё ж такі абмовіцца і пра гэты варыянт. Сонечныя ванны паляпшаюць працаздольнасць, састаў крыві, сон, умацваюць абмен рэчываў, павышаюць абарончыя сілы арганізма, а яшчэ спрыяюць выпрацоўцы вітаміну D, аказваюць бактэрыцыднае ўздзеянне. Вельмі важна дазваляць час знаходжання на сонцы. Ідэальна — прымаць сонечныя ванны ў руху, што аблягчае работу механізмаў тэрмарэгуляцыі.

Проціпаказаннямі будуць павышаная тэмпература, востры запалены працэс, хваробы эндакрынай і нервовай сістэм.

Святлана БАРЫСЕНКА

КАХАЦЬ НІКОЛІ НЕ ПОЗНА

■ Кранальнае

У дамавой царкве Расцянскага дома-інтэрната для састарэлых і інвалідаў упершыню адбылося вячэнне

Калі глядзіш на Веру Буйноўскую і Валянціна Дзеджкіна, нават не верыцца, што ім ужо за 70. Трымаюцца за рукі, як дзеці, і з такой пяшчотай і павагай глядзяць адзін на аднаго, што сэрца пачынае шчаміць. Ну вось, а кажуць, што захацца можна толькі, пакуль малады. І асабліва кранае тое, што гэтыя людзі, якія аказаліся непатрэбнымі сваім блізім, менавіта тут знайшлі сваё шчасце. Сустрэліся і вырашылі далей крочыць па жыцці разам. 4 жніўня ў сельсавеце іх распісалі і аб'явілі мужам і жонкай. А нядаўна яны замацавалі свой саюз яшчэ і перад Богам.

ЯНА

— Я быццам зноў нарадзілася, — прызнаецца Вера Ціханаўна, пакуль Валянцін Андрэвіч апрацаецца ў сваім пакоі для вячэння. — Гэта вялікай душы чалавек, знаходзіцца побач з ім гонар для мяне. Ён нават не паглядзеў на тое, што я інвалід 1 групы. Вельмі інтэлігентны мужчына, падпалкоўнік. І рукі ў яго залатыя. За што не возьмецца, усё зробіць.

У яе пакоі вельмі ўтульна. Нядаўна тут зрабілі рамонт, а Валянцін Андрэвіч давёў усё да дасканаласці — замацаваў на сценах абразы, павесіў дэкаратыўныя кашпэ з кветкамі. Праз акно відаць возера, а прама за ім — лес. Глядзецца не наглядзецца. Але Вера Ціханаўна зусім невідущая.

70-гадовая жанчына шаптала малітву анёлу-ахоўніку нават на аперацыйным сталі, пакуль была ў прытомнасці. І яе быццам нехта вёў. Складаная аперацыя прайшла вельмі ўдала.

У жыцці гэтай прыгожай жанчыны было шмат гора. Нарадзілася яна ў Кабардзіна-Балкары ў вялікай сям'і і была самой малодшай з чацвярых дзяцей. У вайну падчас бамбёжкі загінула яе маці. Бацька, калі вярнуўся з фронту, зноў ажаніўся. Але мачыха аказалася вельмі жорсткай жанчынай, часта біла няродных дзяцей.

Потым цяжкімі выпрабаваннямі для яе сталі страта люблага мужа, а праз некалькі гадоў —

— Усё жыццё пражыў у Магілёве, а пад канец трапіў сюды воляю лёсу, — кажа былы падпалкоўнік КДБ і сумна дадае: — Стаў лішнім.

У Магілёве ў яго дзве дачкі. Каб яны не засталіся без жылля, ён размяняў сваю чатырохпакаёўку на дзве двухпакаёўкі. А вось жыцьці ні з адной з дачок не рызыкнуў. У іх свае турботы — дзеці, унукі. «Заставалася варыцца ва ўласным соку і ганарлівай адзіноце», — сумна жартуе ён. У Расцянскі дом-інтэрнат паралі зварнуцца сябры. Але пакуль прыняў канчатковае рашэнне, яшчэ некалькі разоў наведваўся сюды. І тая жанчына, якая цяпер побач з ім, адыграла ў тым рашэнні не самую апошнюю ролю.

— Вера Ціханаўна прыйшла даспадобы сваёй эрудыцыяй, яна добра спявае, піша вершы, а як прыгожа іх чытае! — пералічвае таленты сваёй жонкі Валянцін Андрэвіч. — Яна вельмі адрозніваецца ад усіх тутэйшых жанчын. І я вельмі ўдзячны нашай Галіне Міхайлаўне Панкінай, якая падліла алею ў агонь.

У юнацтве яго блыталі з Ланавым.

сына. А летась такі ж трагічны лёс напаткаў яе адзінага ўнука Эдуарда. Засталіся нявестка, 2 унучкі і шасцёра праўнукаў. Яна іх усіх вельмі любіць, шле да дня нараджэння кожнага паштоўкі, але водгукаў няма. Няёмка пытацца: чаму? Вера Ціханаўна, напэўна, і сама не ведае. Магчыма, гэта звычайная чэрствасць і абьякавасць. Інакш нельга патлумачыць такое стаўленне. Жанчына жыве ў інтэрнаце 12 гадоў, і пра яе тут можна пачуць толькі станоўчыя водгукі.

ЁН

Валянцін Андрэвіч пераехаў на пастаяннае месца жыхарства ў дом-інтэрнат сёлета ў красавіку. І адразу ж звярнуў увагу на Веру Ціханаўну. Яна і насамрэч выглядае куды маладзей за сваіх ровесніц. Шмат хто з іх даўно махнуў на сябе рукой і забыўся, што яны, хоць і ва ўзросце, але ж жанчыны. Яго каханая, нягледзячы на тое, што страціла зрок, з густам апрацаецца і прычэсваецца. Замест хусткі звычайна носіць сімпатычны модны берэт, які на час вячэння змяніла на падараны тутэйшай культработніцай Галінай Панкінай залацісты шаль. Назваць яе бабулькай язык не паварочваецца. Здаецца, яна пазнае свайго сужэнца нават па кроках. Яе твар упрыгожвае шчаслівая ўсмішка, і яна какетліва пытаецца: «Ну, як мы выглядаем?» І на маё ўхвальнае «Цудоўна!» абое шчыра ўсміхаюцца.

У Валянціна Дзеджкіна быў свой шлях у дом-інтэрнат.

Шчаслівыя разам (злева направа: Галіна Панкіна, Валянцін Дзеджкін, Вера Буйноўская, айцец Мікалай).

Падчас сваіх залячанняў Валянцін Андрэвіч паспеў адрамантаваць Веру Ціханаўне ўсю яе тэхніку. Яна дэманструе прыёмнік са словамі: гэтая рэч была цалкам зламана, і толькі цуд мог вярнуць яе да жыцця. І цуд адбыўся. А яшчэ з лёгкай рукі Валянціна Андрэвіча зноў пачаў размаўляць гадзіннік, які доўгі час маўчаў. З тэхнікай на «ты» ён з юнацтва. Пасля школы скончыў машынабудаўнічы тэхнікум. Там, кажа, усяму і навучылі. У дом-інтэрнат ён прывёз усю сваю майстэрню і паяльнік з рук не выпускае. Усё, што засталася ў яго ад былога жыцця — некалькі чамаданаў з асабістымі рэчамі і каля дзясятка фотаздымкаў. На адным з іх, ён зусім юны, падобны да вядомага артыста Васіля Ланавога. У 1972 годзе яны нават сустраліся на творчай сустрэчы акцёра, якая праходзіла ў сценах упраўлення КДБ. Сярод фотакарт ёсць здымак маці. А вось фота бацькі, на жаль, не захавалася. Ён як пайшоў на вайну, так і не вярнуўся з яе. Знік без вестак.

ТРЭБА ВЕРЫЦЬ У БОГА

Сустрэча дваіх немаладых людзей, у якіх ужо па 2 шлюбны за спінай, цалкам перавярнула усё іх жыццё. Валянцін Дзеджкін, колькі памятае сябе, быў атэістам. А вось Вера Ціханаўна ўпершыню навяла яго на думкі пра Усявышняга. Таму і на вячэнне пагадзіўся. Сама Валянціна Ціханаўна ў Бога верыла заўжды. Успамінае, што ў 2007 годзе ёй прыйшлося перанесці сур'ёзную аперацыю. 70-гадовая жанчына шаптала малітву анёлу-ахоўніку нават на аперацыйным сталі, пакуль была ў прытомнасці. І яе быццам нехта вёў. Складаная аперацыя прайшла вельмі ўдала.

Да вячэння абое паставіліся вельмі сур'ёзна, выканалі ўсе неабходныя патрабаванні айца Мікалая, настаяцеля чавускай Свята-Узнясенскай царквы — вытрымалі невялікі гадзіну, пакуль ішло таінства, мужна адстаялі перад аналоем. Уважліва слухалі, як айцец Мікалай чытаў малітвы, старанна паўтаралі за ім «Ойча

наш», з трапятаннем абменьваліся пярсцёнкамі. «Цяпер ваш саюз замацаваны малітвай і Богам», — нарэшце аб'явіў айцец Мікалай і павіншаваў са святам.

Дырэктар установы Сяргей Ярошчанка, здавалася, хваляваўся не менш за сужэнцаў. Крыху больш за год таму ён зрабіў усё магчымае, каб у доме-інтэрнаце з'явілася царква ў гонар Сяргея Раданежскага. Шмат тутэйшых насельнікаў прынялі тут сваё хрышчэнне. А вось вячэнне адбылося ўпершыню. Яго невыпадкова прымеркавалі да Дня пажылога чалавека. Хацелася, каб кожны адчуў на сабе гэта свята. Нават запрасілі з Мінска папулярнае цыганскае шоу «Алюр». Дарэчы, у вялікай актавай зале, дзе адбыўся паказ, Вера Буйноўская і Валянцін Дзеджкін сядзелі на самых ганаровых месцах. Галіна Панкіна не магла на іх наглядзецца і ўвесь час прыгаворвала: «Пара атрымалася — проста супер».

Нэлі ЗІГУЛЯ. Фота аўтара

■ Вазьму твай боль...

ПАСПЯВАЙЦЕ СВОЕЧАСОВА

«Пра смерць варта помніць заўсёды для таго, каб лепш пражыць жыццё» — гэтыя словы кампазітара Дзмітрыя Шастаковіча сталі маім жыццёвым крэда пасля знаёмства з Цэнтрам дзіцячай анкалогіі, гематалогіі і імуналогіі. Там я навучылася не адкладаць на заўтра, не ленавацца, рабіць праз сілу і забывацца на стомленасць. Геніяльна простая фраза, якую ўпершыню пачула ў школе, доўгі час халадзіла скуру і толькі палохала мяне. Memento mori. Памятай пра смерць.

Я баялася гэтых думак, пакуль не сутыкнулася з рэчаіснасцю і не зразумела: як радасці не бывае без суму, так і смерці не бывае без жыцця. Думаў пра смерць хаця б для таго, каб памятаць, што жывеш. Радуйся і насычай сваё жыццё, бо мы не вечныя. Плануй і паспявай сёння, бо заўтра не належыць нам.

Маім першым сябрам у дзіцячым анка-цэнтры быў васьмнадцатгадовы Дзімка. Я наўмысна выбірала дарослых хлопцаў, бо гэта самая складаная і закрытая катэгорыя хворых. Валанцеры не імкнуцца разгаварыць іх. Прасцей падысці да малага, працягнуць цацку, і ён тут жа забудзецца на кропельніцу і ўколы. Сталыя хлопцы і дзяўчаты разумеюць сваё становішча, замыкаюцца і не пускаюць незнаёмцаў у шэры свет варобы. Я бралася за цяжкае заданне, але перыядычна цярпела

крах і рабіла сур'ёзныя памылкі.

Я тэлефанавала Дзімку, каб павесяліць яго. Але замест гэтага, дурніца, распытвала пра стан, адчуванне і наступны блок хіміі. Ён патухаў, і размова не клеілася. Адночы спакойны Дзімка выбухнуў:

— Ды не пытайся ты пра лекі і аналізы! Я хачу гаварыць пра жыццёвае, а не балынічнае! Ты ж для гэтага набіраеш мой нумар?

А пасля Дзімка трапіў у рэанімацыю. У нас не было сувязі. Я вырашыла пісаць СМС-кі. Пра жыццё і надвор'е, пра сустрэчы і здарэнні, пра фільмы і жарты. Штодня старанна падбірала самыя аптымістычныя словы, самыя цікавыя гісторыі і дасылала іх Дзімку. Яны павісалі ў паветры. А праз пару дзён прыходзіла справаздача, што СМС нарэшце дастаўлена. Я так радавалася, уяўляючы, як ён прыходзіць у сябе, уключае тэлефон, чытае маё пасланне і ўсміхаецца. А пасля зноў адпачывае, набіраецца сіл да новага СМС.

Праз два тыдні аднабаковых паведамленняў я атрымала адказ. Ён быў не ад Дзімкі. Пісала яго маці. Гэта яна атрымлівала мае жыццясцвярдзальныя СМС і не знаходзіла сіл напісаць, што яго больш няма.

Я вельмі позна зразумела, чым магу парадаваць і падтрымаць хлопца. Я не паспела. Не паспела падзяліцца банальнасцямі, якія для яго былі важнейшымі за ўзровень лей-

кацытаў. Гэты балючы ўрок я засвоіла на ўсё жыццё — і навучылася паспяваць. Паспяваць своечасова.

Мы гулялі ў кампліменты ў аддзяленні старэйшага ўзросту. У круг пасадылі Лену. Яна сядзела ў сярэдзіне, а мы па чарзе гаварылі кампліменты. Хто збіваўся — той выбывае. Лена заўсёды сачыла за сабой: змяняла банданы пад колер адзення, малявала страчаны ад хіміятэрапіі бровы, рабіла манікюр і педыкюр. Мы кожны раз адзначалі гэта, але ніколі не казалі ёй. А цяпер на словах «якія акуратныя стрэпкі» ці «які сімпатычны лак» у яе загараліся вочы. Ёй было важна, што мы заўважаем. Ёй хацелася адчуць сябе прыгожай.

Праз тыдзень я не знайшла Лену ў аддзяленні. А дзеці ў гульнявым пакоі шэптам абмяркоўвалі, як з рэанімацыі патэлефанавалі яе матулі...

Я тады парадавалася, што паспела пасадыць у круг менавіта яе. Таму што больш у мяне не будзе такой магчымасці. У нас часта не бывае іншай магчымасці. Жыццё не дае другога шанцу. І я стараюся ўсё рабіць з першага дубля. Каб паспець своечасова.

Памятаю, Насця праходзіла эксперыментальнае лячэнне ў Германіі. Выдаткі былі не пад сілу сям'і, і мы збіралі грошы. Білі ў званы, трубілі паўсюль, лічылі кожную капеечку, вымольвалі дапамогу ў знаёмых і незнаёмых. На-

сця пасяліла кавалачак свайго свету ў кожным, хто яе ведаў. І мы прыкладалі ўсе намаганні, каб дапамагчы ёй... Праз год пасля апісаных падзей атрымліваю паведамленне ў інтэрнэце: «Я сёння зайшла на пошту, каб пакласці грошы на Насцін рахунак, але плацеж не прайшоў. Чаму?» Таму што няма больш таго рахунку. І Насці няма таксама. І справа не ў тым, ці маглі ёй дапамагчы тыя грошы. Але як жыць чалавеку з думкай, што ён спазніўся?

Ведаю, вы зробіце, канешне, зробіце. Калі будзеце працаваць не дапазна, калі зменіцца курс валют, калі будзе лепшае надвор'е, калі зарплата дзвялічыцца, калі не стоіцца, калі свайх дзяцей на ногі паднімеце, калі рак на гары свісне... Вы зробіце. Абавязкова зробіце. Заўтра.

А заўтра раптоўна можа не быць. У вас ці ў таго, каго вы пакрыўдзілі. У таго, каму заўтра хацелі сказаць «люблю». У таго, каму заўтра абяцалі заехаць у госці. Таму памірыцеся сёння. Сёння папрасіце прабачэння і скажыце «люблю». Не адкладайце на заўтра сустрэчу і маленькія, нязначныя справы, якія заўсёды можна зрабіць заўтра. Бо заўтра можа быць позна.

Тацяна НЕМЧАНІНАВА, кіраўнік дабрачыннага руху «Клуб 5000»

ВЯЛІКАЯ ВЫЛАЗКА ДА БЕНЯДЫКТА ТЫШКЕВІЧА,

або Сямейная авантура на беразе Іслачы

Я люблю прачынацца рана. І галоўнае — каб ніхто не задаў пытання кшталту: «Навошта ўспаролася?». У дні «вялікіх вылазак», якія здараюцца так часта, як гэта толькі магчыма для шматдзетнай сям'і ў пяць чалавек з гаспадаркай памерам у два акварыумы, такое пытанне адмяняецца само сябой: «ўспорваюцца» аднолькава рана абсалютна ўсе, уключаючы «гаспадарку», якая дзякуючы наяўнасці кармушкі-дзатара, выпісанай ажно з Паднябеснай, пасля кароткіх вохканняў-квохканняў пакідаецца, нарэшце, сама на сябе.

Хто ведае, чаму я так люблю гэтыя вялікія сямейныя вылазкі?..

Успаміны аб іх засядаюць у сэрцы стрэмкам. І гэтыя стрэмкі лагодненька, мякка казычуць. Напэўна, з гэтай нягглай прычыны ледзь не пасля кожнай такой вылазкі я саджуся за напісанне артыкулаў-авантур — напаяўгістарычных, напаяўмістычных, часам трошкі з'едлівых, але заўсёды небескарысных.

Гэтым разам мы едзем да графа Тышкевіча. Да таго з усіх Тышкевічаў, імя якога — «бласлаўлены». Бенядыкт, значыцца. Каардынаты месца — бераг рэчкі Іслач з боку Налібоцкай пушчы ў раёне вёскі Рудня Івацэвіцкага раёна. Каардынаты часу — сё-

лета, першы дзень мая. Цвітуць чаромха, ландыш, вераніка і зоркаўка, спяваюць апантана салаўі. Выязджаем з Мінска а трэцяй раніцы (сонца працянецца гадзіны праз паўтары) пад сімвалічнае «Скрыжаванне сямі дарог» дасціпнага Макарэвіча. І не менш дасціпны Арчыбалд (трэба ж было так назваць звычайны блякла-шэры навігатар), ледзь толькі задаеш яму каардынаты, пачынае гэтую сімвалічнасць заўзята апраўдваць. Інтрыган ён, вось што скажу. Балбатун і транжыршчык паліва. Ну, яшчэ прыдумшчык і лгун несусветны... Але калі ён, небарака, раптоўна змаўкае, пакрыўджана і зацята, то пасажырам шэрага шатла (гэта мы наш аўтамабіль так назвалі) робіцца неяк не па сабе. Няхай бы ўжо, думаецца, вяшчаў пра свае спадарожнікі і тое, як яму, беднаму, з імі няможна.

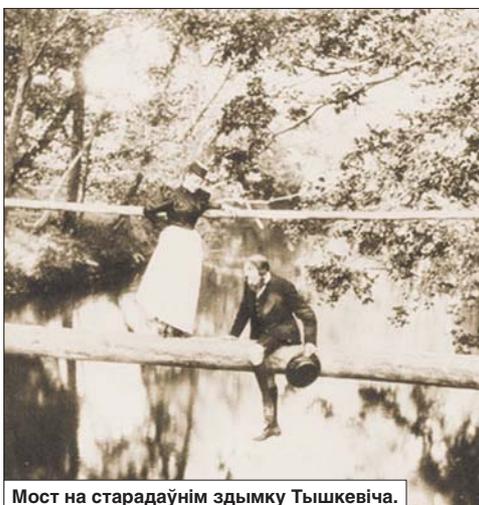
Дык вось Тышкевіч. Унук небезвядомага Канстанціна Півечка (самае малое — заснавальніка Лагойскага музея старажытнасцяў, уладальніка мяшчанска-сялянскага ашчаднага банка і аўтара манаграфіі пра Вілію з яе няроўнымі берагамі), ягамосць граф Бенядыкт, найвыбітнейшы з арыстакратаў сваіх часу, прозвішча і мясцовасці, пабудаван на беразе Іслачы невялікі паляўнічы палац. Двухпавярховы, чырвонацагляны ў палоску, з лясвіччай, прыладжанай звонку і ўзятай пад сціпленкі дах. Унутранае аздабленне адпавядала апошняй тагачаснай (мы гаворым пра другую палову XVIII стагоддзя) модзе:

Паслядоўнікам

Калі чытач мае намер выбрацца да графа Бенядыкта «на паляванне», то менавіта цяпер гэта пойдзе на асабліваю карысць яго ўражанням, бо стаіць восень — як і тады. Трэба толькі ведаць, што, шукаючы ў зарасцях урочышча Вялае непадалёку ад Рудні пад Івянцом напаяўразбураны паляўнічы палац, можна сустрэць спачатку не менш разбураны (і не менш уражальны) гмах-карабель былога санаторыя, пабудаванага на сто гадоў пазней. Палац Тышкевіча будзе далей, праз паўтары сотні метраў у бок рэчкі Іслач.

Рамантыкам

За спецыяльна абсталяванай для адпачынку велатурыстаў пляцоўкай, прайшоўшы да самай вады, знойдзеце (яшчэ знойдзеце або ўжо не, бо ён то абрушваецца, то ўзнаўляецца — амаль як прывід) рамантычны падвесны мосцік. Граф Бенядыкт зрабіў з ім колькі здымкаў...

Мост на старадаўнім здымку Тышкевіча.

Мост у наш час.

не больш і не менш. Між іншым, і сам граф пахаваны не дзе-небудзь, а ў рамантычна-электычнай Ніцы — у фамільнай капліцы. Мы ж едзем па роднай яму і нам зямлі — туды, дзе ён ствараў свае фоташэдэры і паляванне. Калі сонца канчаткова працянецца, яно, безумоўна, успомніць, як гэта было...

Быццам бы кожную восень, так часта, як толькі гэта магчыма для шматдзетнай сям'і з гаспадаркай у сорак тысяч гектараў (з лясамі, поўнымі аленяў, мядзведзяў, дзікоў і казуль), граф Тышкевіч выпраўляецца на паляванне. Папярэдне ў паляўнічы палацкік набіваецца — праз запрашэнні з вінеткамі — безліч гасцей: Браніцкія, Патоцкія, Бржазоўскія, Дзевялтоўскія, Міхалы, Альберты, Юстыны, Гражыны, Эльжбеты, Крыштофы, Лаўрыны, Лукі... Жанчыны — маскоткі, гэтыя талісманы

на паляўнічую ўдачу. На сьняданак яны ласуюцца брахоцкім сырам, п'юць саксонскімі філіжанкамі каву з зерня,

Што бывае

Бераг Зельвенскага вадасховішча. За спінай застаўся палац Пуслоўскіх, наперадзе — амбіцыйны план трапіць у вежы Сынкавіцкай мураванкі... Позні вечар, амаль што ноч. Камары, дзякуй Богу, паснулі, касцёр яшчэ, праўда, не згас. Сядзім пры ім, на зоркі пазіраем. Адзінаццацігадовы Сяргейка задае раптам абсалютна лагічнае пытанне:

— Тата, скажы, калі ласка, як гэта табе на паляванні ўдаецца сустраць звер? Вось мы тут сядзім, усё вакол такое дзікае-дзікае, а звяроў не бачым. Хоць бы вочы чые заблішчэлі, хоць бы шоргат які пачуць?..

— А ты хочаш? — дрыжачым голасам удакладняе асцярожны Паўлічак, малодшанькі.

Не паспявае ён гэта прамовіць, як нешта раптам пачынае шапацець. Каля самай вады, недзе ў зарасцях. Потым — боўць, цішыня, зноўку шоргат.

— Шт-т-то гэта?

— Відаць, звер нейкі. Ты ж замаўляў.

І сапраўды, праз колькі імгненняў прыгожы зграбны звер — даўгахвостая выдра — выбягае з зарасцяў, каб на імгненне трапіць нам на вочы і, спужаўшыся, збегчы прэч.

Так было.

Так ёсць.

Сувеніры

Ці размагніцімся?

Вельмі хочацца, па сабе ведаю, нешта везці з вандроўкі дадому. Вельмі хочацца, каб гэта быў не магніт (колькі ж можна?). І не кубак з выявай мясціны, бо іх якасць заўсёды «кульгавая». І не наборы паштовак, бо кожны турыст сам сабе фатограф. Я ўжо недзе пра гэта пісала: вельмі хочацца, каб сувенір быў маленькай копіяй таго цікавага, арыгінальнага, змястоўнага або шыкоўнага, што давялося пабачыць, да чаго захочацца вяртацца зноў і зноў. Міні-версія гарматы з арсенала Нясвіжскага замка? Чаму не! Няхай яна будзе... запальнічкай. Мікракопія кнігі Францыска Скарыны з музея ў Полацку? Арыгінальны атрымаецца ластык! Дакладнае паўтарэнне палаца Пуслоўскіх? Чым не падсвечнік? Мініяцюрная Сынкавіцкая мураванка? Ладненькі быў бы чайнічак. Вось у такім выпадку ў доме кожнага турыста прысутнічала б тое сапраўднае, без чаго турыстам рабіцца не варта, — патрыятычны імгэт у найлепшым сэнсе.

смажанага (дзіўная рэч) на сметанковым галштынскім, і падчас гону звяра вельмі намагаюцца не шамацець абгорткамі шакаладу (рэцэптура якога абавязковым парадкам змяшчае карыцу і кардамон). А на святочны, з нагоды вялікага палявання, абед ім падаюць кансамэ, прафітролі, суфле з аспарагуса... Пад вечар паважаныя госці займаюць свае месцы за вялікім сталом згодна з квіткамі «на кілішках». Моладзь засядае «на фальварку». Пасля вячэры — модная гульня ў брыдж пад лікеры і каву. Хто ў брыдж не гуляе, той спявае французскія песенкі.

Гэты побыт — бестурботны і стамляльны, кранальны, як усё ранейшае, — бачыцца скрозь шрамы-выбоіны ў

сценах некалі такога цудоўнага збудавання: у Вялікую Айчынную яго ўзарвалі, каб выкурыць нямецкіх лётчыкаў з надзейнай хованкі. Замест падлогі тут цяпер лубін, мятлік і чыстаец. Ролю столі выконвае неба, жырандолі — сонца і месяц. Мы ехалі сюды, каб пачуць, зразумець і ўбачыць, як скрозь птушыныя веснія спевы даносіцца гук паляўнічых ражкоў, як стамляліся і адпачывалі, як праз пераплацённы чаромхі з арэшнікам праглядваюцца постаці «герояў не нашага часу». Адзіным сведкам усяго, што было тут калісьці, з'яўляецца сонца — вяртаемся дамоў, удзячныя яму за кожны прамень.

Падарожнічала
Святлана ДЗЯНІСАВА.

Далёка і блізка

✓ На працягу двух дзён у кастрычніку — 25-га і 26-га — у Віле-сюр-Мер, што ў Францыі, у фармаце вялікага кірмашу пройдзе свята марскіх грабеньчыкаў. Не абыдзеца там без дэгустацыі сыроў, якіх у гэтым краі — Нармандыі — выпускаецца каля

трох дзясяткаў. Пакаштуецца і мякенькі анжэла, і блакітнапелесневы бандар, і белапелесневы ўзоры бурсо і камамбера, а таксама бандон, брэн-дэ-пай, брыя-саварэн, бурсэн, нё-шатэль, пон-л'эвек і — самы смак — ліваро з аранжавай скуранкай.

✓ 18 кастрычніка дворык замка Радзівілаў запрашае на вялікі археалагічны пікнік. Прамы рэпартаж з месца пошуку княскіх скарбаў, смачная ежа, шляхецкія забавы, прыемныя сюрпрызы і адпаведны настрой — усё ўключана.

✓ Да 26 кастрычніка ў італьянскім Перуджа ладзіцца Eurochocolate. Назва гаворыць сама за сябе.

✓ Танцавальны марафон у Амстэрдаме можна захапіць, калі апынуцца там да 21 кастрычніка. Сапраўды, павінна ўразацца: 80 пляцовак, 300 падзей, 2000 дыджэяў. Але ў той самы час у Берліне — фестываль святла. Давядзецца выбіраць.

✓ Фэст белых труфеляў (Сан-Маніята, Італія) у гэтым годзе пройдзе 8-9 лістапада. Ён уключае ў сябе майстар-класы па прыгатаванні страў, дэгустацыі, аукцыёны і кірмашы. Трэба ведаць, што

белыя італьянскія труфелі ў значна большай ступені арыстакраты, чым чорныя французскія. Жанчын яны робяць пшчотнымі, а мужчын — вельмі шчодрымі. Варта ўлічыць, што кошты труфеляў — 2 тысячы еўра за кілаграм.

✓ Планетарый у парку Горкага запрашае ацаніць новую паслугу — назіранне ў тэлескоп у адкрытай пасля доўгага перапынку абсерваторыі. Пятнаццаціхвілінныя экскурсіі ў «храм неба» для груп па 8 чалавек праводзяцца ад 20.00 да 22.00 пры бясплатным надвор'і.

■ Разумныя рэчы

ШТО МАЕМ — СХАВАЕМ,

«Чым большы ў вас дом, тым больш рэчаў у ім можа змясціцца. А чым больш рэчаў, тым цяжэй падтрымліваць парадак», — гэта народную мудрасць, бадай, кожны з нас не раз адчуваў на сябе.

Хтосьці вырашае пытанне радыкальным чынам, бязлігасна адпраўляючы на сметнік рэчы, якімі не карыстаецца, скажам, больш чым год. Хтосьці перыядычна ладзіць генеральныя прыбіранні, перасоўваючы ў выніку скрынкі з рэчамі з месца на месца. Але пасля шэрагу гаспадарчых «рэвалюцый» большасць людзей прыходзіць да высновы, што парадак лягчэй падтрымліваць, чым наводзіць штотанноў. Тым больш, гэты працэс можна значна спрашціць, калі разумна арганізаваць прастору ў кожным пакоі.

Гардэроб і спальня: чахлы, скрынкі і вакуумныя мяшкі

Вакуумны мяшок — надзвычай папулярная знаходка! Асабліва дарэчы для малагабарытных кватэр, дзе мінімум мэблі, ды і наогул

прасторы. Вакуумны мяшок выконвае дзіўную, нават чароўную функцыю: ён памяншае ў памерах аб'ёмныя рэчы. Коўдры, пледы, пухавікі, футра можна значна «спрэсаваць» дзякуючы такому пакету, і займаць яны будуць мінімум месца. Бясспрэчна плюс: рэчы ў вакууме не пыляцца, не падвяргаюцца ўздзеянню сонечных промяняў і абаронены ад шкоднікаў.

Дарэчы, яшчэ адзін прасты спосаб захоўваць сезонныя рэчы — «сабраць чамаданы». Кофры, дарожныя сумкі і чамаданы могуць пуставаць дарма, а могуць у прамежках паміж паездкамі паслужыць добрымі сховішчамі для сезонных рэчаў. Перад укладкай іх лепш размеркаваць па пакетах, каб аператыўна вызваліць чамадан у выпадку патрэбы. Не лішнім будзе скласці спісак запакаваных рэчаў і пакласці яго там жа, каб потым разабрацца ў «сховішчы» без яго разбурэння.

Выкарыстоўвайце ўпакоўку з-пад тэхнікі. Скрыні, якія засталіся ад бытавой тэхнікі, можна напакваць рэчамі і схавашчы на антрэ-соль, а лепш падысці да справы твор-

ча. Калі месцаў для непрыкметнага захоўвання недастаткова, можна паступіць з дакладнасцю наадварот: зрабіць «сховішчы» яркімі і прывабнымі — абклеіць шпалерамі або постарамі і паставіць у кут, на шафу ці камоду.

Скрынкі для захоўвання бялізны. Дробныя прадметы сподняй бялізны маюць ўласціваць губляцца і ствараць беспарадак у шафе.

Колькі часу вы марнуеце кожную раніцу на пошукі пары шкарпэтак? Дзве-тры хвіліны? Нібыта дробязь. А калі спазняецеся на працу, то гэтыя моманты здаюцца вечнасцю. Бясконцыя пошукі могуць сапсаваць настрой на ўвесь дзень. Просты спосаб гэтага пазбегнуць — правільна арганізаваць захоўванне бялізны (у спецыяльных кішэньках або секцыях).

Абутак... па кішэнях. Заканчваецца чарговы сезон, і перад намі зноў паўстае пытанне: як і дзе захоўваць абутак да наступнай вясны (зімы, лета)? Проста распіхаць па кардонных скрынях? Скласці ў пакеты? А потым перавярнуць усё дагары нагамі ў пошуках патрэбнай пары?

Спосаб 1, традыцыйны. Замест фабрычных домікаў для туфлікаў набудзьце ці зрабіце спецыяльныя — з адным празрыстым бокам.

Дзякуючы гэтаму няхітраму вынаходніцтву вы ўбачыце, што знаходзіцца ўнутры, не адчыняючы скрыню. Або можна скарыстаць спецыяльныя этыкеткі са схематычным малюнкам абутку — басаножек, ботаў, чаравікаў і г.д. Каб яшчэ больш аблегчыць пошук, прысвойце кожнай сезоннай калекцыі абутку свой колер. Напрыклад, жоўтая бірка будзе азначаць, што ў скрынцы знаходзіцца летнія сандалі.

Спосаб 2, падручны. Абутковыя стойкі зручныя тым, што займаюць мала месцы. Да таго ж яны недарагія. Але ёсць і мінус: гэтыя канструкцыі малазмяшчальныя. Так што такі спосаб больш падыходзіць для зручнага захоўвання сезоннага абутку.

Спосаб 3, паветраны. Магчыма, самы лепшы (падвесныя паліцы-кішэні з тканіны можна размясціць нават на звычайнай штанзе ў гардэробе па суседстве з адзеннем адпаведнага сезона), але насамрэч не часта сустракаюцца

такія аб'ёмныя кішэні ў продажы. Ёсць больш кампактныя, плоскія мадэлі, дзе абутак размяшчаецца вертыкальна, іх можна павесіць нават на дзверы. Кішэні з тканіны даступныя па цане, але, на жаль, хутка пэцкаюцца. Да таго ж яны даволі вузкія, таму больш за ўсё падыдуць для захоўвання летняга абутку і запасных тэпцікаў.

Дзіцячы пакой: паліцы, скрынкі і крыху фантазіі

Вытворцы цацак не стамляюцца прыдумляць усё новыя і новыя цуды, узрушваючы дзяцей і іх бацькоў. Мяккія, разборныя, якія пішчаць, размаляюцца, лятаюць, страляюць, ездзяць — купля і дарэнне ўсяго гэтага можа прывесці да таго, што дзіцячы пакой будзе запоўнены старымі і новымі цацкамі вышэй за ватэрлінію.

Раскладзі іх па яркіх скрынках прасцей за ўсё. Для вырабу такіх ёмістасцяў спатрэбіцца толькі пустыя кардонныя скрынкі розных памераў, яркая каляровая папера і адзін вечар вольнага часу. Варыянт не рабіць самому, а купіць гатовае: пластыкавыя камоды, этажэркі і кантэйнеры з выявамі любімых герояў дзіцяці.

На модульным стэлажы таксама знойдзецца месца для ўсяго. Куча цацак, раскладзеная па аднолькавых кошыках, выглядае стыльна і акуратна. А па колеры накідкі з тканіны ваша дзіця вызначыць, каму належыць змесціва скрыні: яму або сястрычцы.

Маша і мядзведзь, смяшарыкі, Спайдэрмен, трансформеры і іншая кампанія могуць зручна размясціцца ў спецыяльных кішэньках на дзвярах. А калі ў продажы іх знайсці не атрымаецца, то можна пашыць штосьці падобнае з любой сімпатычнай тканіны.

Наогул, скажам па сакрэце, у якасці зручных кантэйнераў для цацак можна выкарыстоўваць самыя звычайныя ёмістасці, нават гаршкі для кветак. Калі колер такіх кантэйнераў не пасуе агульнаму колеру дзіцячай, іх можна пафарбаваць. І дзіцяці будзе лягчэй арыентавацца ў чырвоны кантэйнер ён будзе складаць машынку, у сіні — канструктар, а жоўты цалкам падыходзіць для мяккіх цацак.

Дарэчы, дзіцячыя цацкі і самі можна выкарыстоўваць для захоўвання! Дзеці выраслі, а домік для гульні ў з тэкстылю на каркасе або падвесная этажэрка «ў сетачку» засталіся непатрэбныя? Домік можа паслужыць складам для цацак або забяспечыць захоўванне адзення, падвесная этажэрка перамясціцца пад столь гардэробнай або ў вітальні ў якасці сховішча для шалікаў і іншых «дробязяў».

або Як не захламляць кватэру, а знайсці для кожнай рэчы сваё месца

Кухня: а сцены нашто?

Крышкі для посуду, сталовыя прыборы, кухонныя дошкі і іншы інвентар, якому не хапае месца на высоўных і звычайных паліцах, з мэтай эканоміі месца і ўпарадкавання прастору можна падвесіць: над мыйкай, працоўнай зонай, каля пліты і г.д. як вам будзе зручна.

Для спецыяльных і разнастайных прадуктаў проста неацэнныя кантэйнеры з накрыўкамі — металічныя, драўляныя, пластыкавыя або шкляныя, усіх формаў і памераў, манахромныя ці каляровыя. Лепш за ўсё, зрэшты, празрыстыя: яны дазваляюць заглядваць, а не ў працэсе падрыхтоўкі чарговай стравы, заўважыць, што той ці іншы прадукт заканчваецца.

Дзе захоўваць садавіну і гародніну? А чаму б і не ў адмысловай скрыні з высоўнымі палічкамі, дзе кожная секцыя адведзена пад захоўванне пэўнага віду? У малагабарытнай кватэры такую скрыню лепш убудоваць у адну з шаф — і не навідавоку, і пад рукой. Функцыянальны варыянт захоўвання гародніны і садавіны, прывезеных з дачы — кошыкі, размешчаныя пад кухоннай каналай (штукі дзве-тры там дакладна змесціцца). Такім чынам дасягаецца і эканомія прасторы, і парадак на кухні. Для захоўвання цыбулі і часнаку можна пашыць вузкія мяшэчкі з дзіркамі з двух бакоў і павесіць на сцяну. Праз адну дзірку трэба насыпаць гародніну, а з другога боку вымаць. А каб яны не высыпаліся раней часу, канцы такога мяшкочка неабходна забяспечыць зручнай куліскай.

Кухоннай хіміі таксама не месца навідавоку. А дзе ёй месца? Напрыклад, у шафе пад мыйкай. Унутраны бок дзверцы шафы цалкам падыходзіць для размяшчэння «санітарнага набору гаспадыні».

...Безумоўна, гэта толькі малая частка арыгінальных ідэй і спосабаў захоўвання самых розных рэчаў і падтрымання парадку ў доме. Наш агляд не прэтэндуе на ролю інструкцыі да выканання. Галоўная мэта — абудзіць вашу фантазію і нагадаць, што захоўванне можна зрабіць зручным і прыгожым.

Ірына СІНЦА.

МАЙСТАР-КЛАС

У гэтай рубрыцы вы знойдзеце карысныя парады па вядзенні хатняй гаспадаркі. Мы пастараемся дапамагчы стварыць цёплую і ўтульную атмасферу ў вашым доме, зрабіць так, каб ён быў адначасова і «крэпасцю», і месцам адпачынку.

Прышоў час памяншаць летні «гардэроб» для вокнаў на зімовы. Зробім гэта па ўсіх правілах, каб было прыгожа і цёпла.

1. Задача зімовых штор — захоўваць цяпло, таму лепш, калі яны будуць пашыты са шчыльных, непразрыстых тканін — шэрсці, тафты, плюшу, аксаміту.

2. Адценні тканін для зімовых штор павінны быць цёплымі (колера, як вядома, уплывае на настрой, сагравае): бэжавыя, аранжавыя, тэракавыя, карычневыя. А вось блакітныя, шэ-

рыя, зялёныя і фіялетаваыя тоны ствараюць адчуванне прахалоды.

ДАРЭЧЫ

Каб шторы не зліваліся са шпалерамі, яны павінны быць святлейшымі ці, наадварот, цямнейшымі за сцены. Колер таксама павінен спалучацца з аб'ёмай мэблі ці дэкарам.

3. Для пакояў з высокімі столімі і вялікімі аконнымі праёмамі выбірайце доўгія шторы са зборкамі. Ідэальна, калі яны будуць у 2-3 разы перавышаць даўжыню карніза. Калі столь нізкая, ад пышных драпіровак лепш адмовіцца.

4. Правільна падабраны малюнак штор дазваляе зрокава змяніць габарыты пакоя. Шторы з вельмі буйным малюнкам ці з гарызантальнымі палосамі зробіць столь у пакоі ніжэйшай, а з вертыкальнымі, наадварот, прыўзнямуць яе.

5. Каб шторы лепш абаранялі пакой ад холаду, ім патрэбна падкладка. Асабліва гэта датычыць штор, пашытых з аксаміту ці з тканін з набіўным малюнкам. Падкладка не дазволіць ім дэфармавацца пры мыцці. Лепш выбіраць аднатонную — пад колер асноўнай тканіны, тады яна не будзе кідацца ў вочы.

НЕ ЗАБУДЗЕМ ПРА КАРНІЗ ДЛЯ ЛЁГКІХ І ЦЯЖКІХ ШТОР

Лёгкую занавеску можна павесіць на пустацелы карніз (дыяметр ад 10 да 16 мм) або струнны.

Калі гэта цяжкая гардзіна, лепш выбіраць трывалы карніз з драўніны (дыяметрам ад 28 мм) ці металу і замацаваць яго пад самай столлю.

Для штор «сярэдняй цяжкасці» падыходзіць карніз дыяметрам 19-20 мм.

ДЛЯ ВЯЛІКАГА І МАЛЕНЬКАГА АКНА

Зрокава павялічыць аконны праём дапаможа карніз, даўжыня якога перавышае шырыню акна. Напрыклад, калі шырыня акна 150 см, бярыце карніз даўжынёй 180 см. І наадварот, калі акно занадта вялікае, патрэбна мадэль, якая дакладна адпавядае яго шырыні.

ДЛЯ ЦЮЛЮ І ЛАМБРЭКЕНУ

Каб павесіць цюль і парцьеры, спатрэбіцца двайны карніз. Для штор з ламбрэкенам выбірайце трайны карніз.

У якасці мацавання выкарыстоўваюць і люверсы. Гэта акантаваныя металам ці пластыкам адтуліны ў верхняй частцы шторы, праз якія працягваецца круглы карніз. Металічныя люверсы прыдатныя для цяжкіх штор, пластыкавыя — для лёгкіх.

ВЫБІРАЕМ ШТОРЫ

ДАРЭЧЫ

У камплекце з карнізамі можна набыць кручкі, кольцы і заціскі, на якія і вешаюцца шторы. Кручкі лёгка ўсоўваюцца ў петлі і без праблем мацуюцца да карніза. Перавага заціскаў у тым, што шторы можна рэгуляваць па даўжыні, але заціскі не вытрымліваюць занадта цяжкіх штор.

ФОРМУЛА ШЧАСЦЯ:

два плюс дзевяць памножыць на любоў

Фота Надзеі БУЖАК.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «СГ».)

— Памятаю, падчапілі старэйшыя вятранку, адно аднаго заразілі, і ў выніку захварэлі ўсе, мы з мужам толькі паспявалі ў дзве рукі іх «размалёўваць»... І па паліклініках пахадзілі, не без таго — бадай, гэта і было самым цяжкім. А калі дзеці здаровыя, усе астатнія праблемы — не праблемы. Зразуме-ла, у пэўны момант давялося звольніцца з працы (мама вялікай сям'і працавала на прадпрыемстве «Інтэграл» — Аўт.), каб прысвяціць сябе толькі сям'і і дзецям. Няхай давялося больш сціпла жыць, але дзеці, як я палічыла, даражэйшыя за кар'ерны рост. І, па шчырасці, з першага дня, як пайшла ў дэкрэт, на працу наогул не цягне — настолькі я знайшла сябе ў ролі мамы. Хоць, безумоўна, думаю пра тое, што трэба будзе яшчэ папрацаваць, каб і на пенсію сабе зарабіць, і тату нашаму пэўна палёгка была.

— Агучу, напэўна, сакральнае пытанне ад усіх мам, у каго пакуль што адно-два дзеці: калі ж тады становіцца лягчэй?!

— Насамрэч з адным дзіцем сапраўды больш склада-на, чым з некалькімі. Бо адно дзіця пастаянна патрабуе ўвагі. Калі ў мяне застаецца дома адна Крысцінка (астатнія разыходзяцца хто ў школу, хто ў садок), яна, натуральна, як мамін «хвосцік», ходзіць за мной. А пасля абеда я толькі паспяваю яе пакарміць і па-класці спаць — потым, калі вяртаюцца старэйшыя, яе не чутна і не бачна, бо яна ўвесь час з імі, ёй цікава, што яны робяць, ім цікава з ёй гуляць... Таму не бойцеся нараджаць!

Мне вельмі падабаецца выраз, што самае лепшае маміна ўпрыгажэнне — гэта ручкі дзіцяці, якія абдымаюць маміну шыю... Цалкам згодная: нішто не параўнаецца з гэтым адчуваннем.

— Даводзілася чуць меркаванне, што шматдзетныя бацькі больш ураўнаважаныя, бо ўжо ведаюць, на-конт чаго сапраўды варта хвалявацца, а што не варта перажываць?

— Бадай што так. Ты на-бываеш вопыт і адкідваеш неістотнае. Адна мая знаёмая, у якой двое дзяцей, была ў такім шоку, калі дачка ўпала з арэляў і пабілася, што сама трапіла ў бальніцу — «накруціла» сябе да страты прытомнасці... Я да гэтых рэчаў стаўлюся спакайней: калі нічога не зламана, адны толькі гузакі — дастаткова прытуліць, пашкадаваць ды падзьмуць на бальючае месца, каб дзіця супакоілася. (Усміхаецца).

Як гэтых, далёка не вялікіх, грошай на ўсіх хапае? Вось і ў Аляксандра Бруа калегі па працы пра тое ж самае час ад часу цікавяцца.

А ён толькі паціскае плячыма: «Калі разумна падыходзіць, то хапае, і кавалка хлеба мы ні ў кога не просім».

...А яшчэ ў вялікай сям'і вельмі важна правільна рас-стаўляць прыярытэты. Ядвіга Віктараўна ніколі не цісне на дзяцей: «Рабі так, як я кажу, а не іначай». Калі бачыць, што нехта памыляецца, то

падказвае, як лепш зрабіць, але пакідае права выбару. Гэта тычыцца нават нелюбимых страў: калі камусьці з дзяцей пэўны прадукт не даспадобы, маці нізавошта не прымусяць даядаць. Адзінае выключэнне — дысцыпліна ў вучобе і дома. Слова «трэба» павінна быць, — пераканана мама дзевяцірых дзяцей, — бо калі даеш слабінку, напрыклад, у прывучэнні да парадку, то гэта адгукнецца ўжо ў дарослым узросце. Таму стараюся, як і мае бацькі, навучыць, што трэба ўсё ўмець, але не ўсё рабіць. У свой час, выходзячы замуж, я не баялася ніякай да-машняй працы, бо ўсё ведала і ўмела. Стараюся да гэтага прывучыць і сваіх дзяцей».

«НІХТО НЕ ЛІШНІ, УСЕ НАШЫ»

«Працоўны дзень» у мамы вялікай сям'і пачынаецца а сёмай гадзіне, а калі тату трэба на працу ісці раней, то і а шостаі — каб паспець пакарміць, сабраць нешта з сабой і ўжо будзіць дзяцей у школу і садок. Паход у краму, пры-гатаванне абеда — усё распі-сана літаральна па гадзінах. У старэйшых, акрамя заняткаў у гімназіі — музычная школа, таму неабходна пракант-раляваць, каб да ўсіх урокаў былі гатовыя не менш, чым на «шасціракі», а калі што, то і прымусяць сее-тое паўта-рыць. Увечары — прыбіранне, прасаванне, вярчэрэ і ўсякія дробныя справы, якія завяр-шаюцца ў лепшым выпадку апоўначы, а бывае, цягнуцца і да паловы другой. Нездарма хтосьці мудры заўважыў, што мама — гэта самая цяжкая ў свеце праца. «Так што адзі-

нае, чаго мне сапраўды не хапае, — гэта часу на сон», — прызнаецца Ядвіга Віктараўна.

Але пры любой загруз-насці ў выхадныя сям'я стараецца выбірацца разам — ці на забавляльныя мерапрыем-ствы, ці на прыроду, ці прос-та на прагулку. Па традыцыі, стараюцца збірацца разам некалькімі пакаленнямі і на святы — Новы год, Вялікдзень, юбілей ды вяселлі сваякоў...

— У мяне ў сям'і было ўся-го двое дзяцей, таму пера-вагі вялікай сям'і я ацаніў не адразу, — прызнаецца тата Аляксандр. — Калі б яшчэ гадоў 15 таму казалі, што ў самога народзіцца ажно дзевяціра, напэўна, зняна-чку спалохаўся б — і думаць пра гэта не думаў, нават не ўяўляў! Але пасля жаніцбы, калі адно за адным нараджа-юцца дзеці, ты паступова пе-раконваешся, што гэта зусім не страшна, і ты «пацягнуеш» як аднаго, так і дваіх, траіх і ўсіх астатніх. Больш за тое, з часам нават пачынаеш су-маваць: старэйшыя падраслі і не хапае маленькіх ручак, ножак, якія робяць першыя крокі. Таму, калі пасля даво-лі працяглага перапынку ў нас нарадзілася малодшая дачушка Крысціна, мы вель-мі ўзрадаваліся... Сёння ра-зумею, што дзевяць — гэта насамрэч не многа і не мала. Бывала, задумваўся: а калі б у нас было ўсяго пяцёра, хто лішні? Ды ніхто не лішні — усе нашы, родныя!

А галоўнае, што многія зна-ёмыя, глядзячы на гэту сям'ю зблізку, са здзіўленнем абвя-раюць для сябе ўкраанёны стэ-рэатып, быццам шматдзетныя сям'і — абавязкова неўладка-ваныя і жабрацкія. «Насамрэч бедныя тыя людзі, што нара-джае толькі дзеля кватэры, — перакананы бацькі, — і ўжо дакладна іх прыклад не вар-ты пераймання. Мабыць, таму сёння многія падыходзяць да планавання вялікай сям'і ўсва-домлена, разлічваючы ўлас-ныя сілы, а не спадзеючыся на дапамогу звонку».

— На ваш погляд, шчас-лівая сям'я — гэта...

— Напэўна, гэта здаровыя дзеці, дабрабыт, але найперш — узаемаразуменне і паміж бацькамі, і паміж дарослы-мі і дзецьмі, — мяркуе маці. Бацька, падумаўшы, дадае:

— Шчасце не залежыць ад колькасці дзяцей. Яно ў тым, што ты любіш усіх дзяцей, а яны любяць цябе і адно ад-наго...

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

■ Ёсць нагода

ДЗЕ ТАТА, ТАМ І СВЯТА

У верасні ў Расіі прайшоў незвычайны мотапрабег. Па-першае, арганізаваў яго кіраўнік Сібірскага мотаклуба імя Дзмітрыя Данскога — Андрэй Кочанаў, бацька 5 дзяцей і, як ён сам пра сябе гаворыць, праваслаўны матацыкліст. Па-другое, мэта прабегу, які доўжыўся амаль 1,5 месяца і прайшоў 15 тысяч кіламетраў па маршруце ад Уладзі-вастока да Масквы, ахапіўшы 25 гарадоў, — прыцягнуць увагу грамадства да шматдзетных сям'яў і іх важнай ролі для будучыні краіны.

Так, па дарозе бацькі-актывісты праводзілі «мужчынскія раз-мовы» — расказвалі пра сямейныя каштоўнасці, пра адказнасць і пазітыўнае стаўленне да шматдзетнасці юнакам у вайсковых часцях, кадэцкіх карпусах, дзіцячых дамах, ладзілі канцэрты, сустрэчы з Героямі Расіі, тэматычныя сямейныя акцыі... А на фінішную кропку маршруту, у Маскву, дзе адбыўся міжнародны форум «Шматдзетная сям'я і будучыня чалавецтва», прывезлі падпісаную тысячамі бацькаў петыцыю з просьбай заснаваць на дзяржаўным узроўні свята Дзень бацькі. Праўда, зрабіць гэта сёлета — 25 кастрычніка, у дзень нараджэння вядомага гістарычнага дзеяча, князя і, дарэчы, бацькі 12 дзяцей Дзмітрыя Данскога, — хутчэй за ўсё, не атрымаецца. А вось налета свята цалкам можа набыць афіцыйны статус.

У наступным годзе да мотапрабегу, цалкам магчыма, далучацца і беларускія грамадскія актывісты. Сёлета ж беларусы вы-ступілі ў падтрымку петыцыі, а таксама ў ліку 1500 прадстаўнікоў з 45 краін свету ўзялі ўдзел у працы форуму «Шматдзетная сям'я і будучыня чалавецтва». У прыватнасці, нашу краіну прадстаўлялі дэлегацыя Міжнароднага дабрачыннага фонду «Сям'я — Яднан-не — Айчына», цэнтра падтрымкі сям'і і мацярынства «Матуля», дабрачыннага фонду «Адкрытыя сэрцы».

— Пры тым, што мы падтрымліваем саму ініцыятыву — засна-ванне Дня бацькі, безумоўна, паўтараць ініцыятыву за расіянамі не трэба, — лічыць кіраўнік школы «Бацькоўства» пры МБФ «Сям'я — Яднанне — Айчына» Сяргей Кірпіч. — Па-першае, у нас ёсць свае традыцыі, свае святыя, у тым ліку і вядомыя бацькі, не менш варта ўшанавання (памяць беларускіх святых, напрыклад, прыпадае на трэцюю нядзелю пасля Пяцідзясятні-цы — гэта рухомая дата ў маі—чэрвені). Па-другое, магчыма, не варта вынаходзіць веласіпед — ужо больш за паўстагоддзя ў 50 краінах свету Дзень бацькі адзначаецца ў чэрвені: дзесьці ў першую, дзесьці — у трэцюю нядзелю месяца. Але само па сабе свята, безумоўна, патрэбна — не для таго, каб, прабачце, яшчэ раз выпіць, але для таго, каб падтрымаць бацькаў, якія годна і адказна спраўляюцца са сваімі абавязкамі, якія могуць служыць узорам для іншых. Нарэшце, каб звярнуць увагу грамадскасці на тое, як неверагодна нізка ўпаў узровень адказнага бацькоўства, нагадаць кожнаму пра важнасць ролі бацькі ў жыцці сям'і, дзяцей і падштурхнуць больш часу і ўвагі аддаваць сваім блізкім. Гра-мадскія арганізацыі, якія абараняюць правы і інтарэсы бацькаў у нашай краіне, з 1990-х гадоў вядуць працу па большай папу-лярызацыі гэтага свята, але, мяркую, у гэтай справе неабходная адміністрацыйная падтрымка на ўсіх узроўнях.

Вікторыя ЗАХАРАВА

ЦІ З'ЯВІЦЦА Ў НАС ДЗЕНЬ БАЦЬКІ?

Наколькі патрэбна беларускім бацькам падобнае свята, можна меркаваць па тым, што з сярэдзіны 1990-х гадоў было некалькі спроб зрабіць яго ўсеагульным і паўсюдным, апошнія некалькі гадоў яно неафіцыйна, але ўсё ж трывала адзначаецца ў сталіцы і некаторых рэгіёнах.

Ці магчыма ў перспектыве ўстанавіць яго на дзяржаўным уз-роўні? Гэтае пытанне "Звязда" адрасавала прадстаўнікам Міні-стэрства працы і сацыяльнай абароны Беларусі. Праўда, **намеснік міністра Аляксандр РУМАК** ад афіцыйнага каментарыя адмо-віўся, спаслаўшыся на тое, што ён — асоба зацікаўленая. Затое існуючую сітуацыю патлумачыла **намеснік начальніка аддзела народанасельніцтва, гендарнай і сямейнай палітыкі Міністэр-ства працы і сацыяльнай абароны Марына АРЦЁМЕНКА**:

— Ёсць шэраг ініцыятыву на святкаванні ў краіне Дня бацькі, якія зыходзяць ад грамадскіх аб'яднанняў. Гэта найперш суполкі, якія ўзначальваюць актыўныя бацькі-адзіночкі і бацькі з няпоўных сям'яў. Аднак, каб адзначыць гэтае свята, няма неабходнасці ўста-наўліваць яго на дзяржаўным узроўні. У Беларусі на сёння даволі шырока падтрымліваецца інстытут бацькоўства, у нас дзейнічаюць тата-школы, і традыцыі ўсвядомленага бацькоўства дастаткова запатрабаваны ў сям'ях. Але ў выпадку са святам бацькаў ініцы-ятыва павінна ісці знізу. Пакуль што мы вывучаем гэтае пытанне, адсочваем, наколькі папулярнае такое свята ў грамадстве. Калі яно стане сапраўды ўсеагульным, магчыма, і ўзнікне неабходнасць адзначаць яго на дзяржаўным узроўні.

■ Наш фармат

535 ДЗЯЦЕЙ ЗНАЙШЛІ НОВЫЯ СЕМ'І

Такі вынік гадавой працы партала dadomu.by

14 кастрычніка споўніўся роў-на год з моманту адкрыцця рэспубліканскага інтэрнэт-партала www.dadomu.by. Ён змяшчае рознабаковую ін-фармацыю пра дзяцей, якія маюць патрэбу ў сямейным уладкаванні, і пра магчымасці ўладкавання дзяцей-сірот у замяшчальныя сям'і.

Бадай, самы прыемны вынік працы dadomu.by той, што з выкарыстаннем яго інфармацыі 535 дзяцей знайшлі новыя сям'і: 215 з іх усыновлены, 83 — перададзены пад апеку, 77 перада-дзены на выхаванне ў прыёмныя сям'і, 46 — у дзіцячыя дамы сямейнага тыпу, 114 вярнуліся да біялагічных бацькоў. Паводле

інфармацыі спецыялістаў Нацыянальнага цэнтра ўсынаўлення, на момант адкрыцця на партале былі размешчаны звесткі пра 3488 дзяцей, якія маюць патрэбу ў сям'ях, сёння ж — пра 4265. Найбольш актыўна скарысталіся магчымасцямі інтэрнэт-рэсур-саў Мінская вобласць (прадастаўлены звесткі пра 973 дзіцяці, якія маюць патрэбу ў сям'ях), Гомельская (659) і Віцебская (654).

Дарэчы, штодня інфармацыю пра дзяцей праглядаюць каля 400 чалавек, штомесяц доступ да ўсёй змешчанай на партале інфармацыі атрымліваюць каля 4000 карыстальнікаў, а за год працы больш як 50 тысяч чалавек цікавіліся пытаннямі сямей-нага жыццяўладкавання дзяцей. Але галоўным дасягненнем спецыялісты называюць не ўсё гэтыя лічбы, а тое, што партал карыстаецца папулярнасцю і выконвае сваю асноўную задачу — дапамагае хутчэй вызначыцца з выбарам і зарыентаваць дарослых, хто жадае ўзяць дзіця на выхаванне.

Вікторыя ЗАХАРАВА

Лідзія НАВІЧЫХІНА:

■ 50+: жыць цікава

«КАБ НЕ ЗАХВАРЭЦЬ, ТРЭБА РАБІЦЬ ЛЮДЗЯМ ЯК МАГА БОЛЬШ ДАБРА»

«Калі не чакаеш падзякі ад людзей, атрымліваеш падзяку ад Бога».

Сённяшнюю геранію нашай рубрыкі ведаюць многія чытачы. Ды яна і сама напісала каля 500 артыкулаў для газет і часопісаў, выдала 8 кніг па лячэнні зёлкамі. Лідзія Іванаўна Навічыхіна — вядомая траўніца, дзякуючы якой вылечылася ня мала людзей. Сёлета ёй споўнілася 80 гадоў, але яна па-ранейшаму нястомная. Чытае лекцыі, працуе на праваслаўных і кніжных выставах у якасці кансультанта па лекавых раслінах, водзіць людзей па ваколіцах Мінска, дзе ўжываю знаёміць усіх ахвотных з лячэбнымі зёлкамі. І ўсё гэта цалкам бясплатна!

«І ТУТ АЎДЫТОРЫЯ ЎСТАЛА...»

Лекавымі раслінамі наша геранія зацікавілася яшчэ ў дзяцінстве. Калі пачалася вайна, вёску, дзе жыла яе сям'я, знішчылі немцы. Прышлося пайсці ў лес. 10-гадовая Ліда дапамагала партызанам збіраць мох і іншыя расліны для лячэння ран. Два разы дзяўчынка цудам пазбегла расстрэлу, і да гэтага часу яна добра памятае адчуванне ўсёпаглынальнай смагі жыцця, якая авалодвае чалавекам менавіта ў такіх экстрэмальных імгненні.

Падчас навучання ў школе пасля вайны Лідзе вельмі добра давалася матэматыка, і таму пасля школы яна вырашыла паступаць у політэхнічны (цяперашні БНТУ). Там жа, на кафедры, засталася працаваць пасля атрымання дыплама, стала пісаць кнігі па спецыяльнасці.

Калісьці на першы з яе ўрокаў, які адбыўся ў 1990 годзе, прыйшлі каля дзвюх тысяч чалавек!

Калісьці яе «Даведнік па тэхнічным чарчэнні» быў вядомы на ўвесь Савецкі Саюз! Лідзія Іванаўна ўспамінае, як аднойчы паехала на курсы павышэння кваліфікацыі ў Маскву, і неяк падахоўцілася адказаць на пытанне выкладчыка, які абяцаў за правільны адказ адразу ж паставіць залік. «Як ваша прозвішча?» — спытаў ён. Яна адказала: «Навічыхіна».

— І тут нехта крычыць: «Вы з Мінска?». Я адказваю: «Так», — успамінае Лідзія Іванаўна.

— А вы ведаеце Навічыхіну — аўтара «Даведніка па тэхнічным чарчэнні»? — задаюць ёй наступнае пытанне.

— Чаму ж не ведаю? Гэта я і ёсць.

«І тут аўдыторыя — 360 чалавек з усяго былога Савецкага Саюза — устала і заапладзірвала мне. Таму што ў кожнага з іх на стала ляжаў мой даведнік», — успамінае Лідзія Навічыхіна.

Так і жыла: будавала дачу, гадвала дваіх дзяцей, працавала на кафедрі, пісала кнігі. Часу на ўсё не хапала — даводзілася прыхопліваць ночы. Мужу прапанавалі ў Арзамасе пасаду галоўнага канструктара на авіяцыйным заводзе, але яна туды ехаць не захачела. Больш за 7 гадоў яны падтрымлівалі адносіны, а потым канчаткова разышліся...

ВЫЛЕЧЫЎ БЯРОЗАВЫ СОК

А ў 35 гадоў Лідзія Іванаўна захварэла. Урачы, бальніцы, санаторыі... Аднойчы яе дзядзька, Іван Данілавіч Юркевіч — вядомы вучоны-лесавод, акадэмік, заслужаны дзеяч навукі БССР, наведваўчы Лідзію Іванаўну ў бальніцы, параіў: «Ты б палячылася бярозавым сокам...»

Лідзія паставілася да парады сур'ёзна. «Я тут жа набрала адпаведнай літаратуры, паралельна стала распытваць бацьку-лесніка, — успамінае яна. — Даведлася аб бярозе і яе соку амаль усё. І, як толькі пачалася вясна, занялася сокатэрапіяй. Прычым піла толькі свежы сок. Адзін тыдзень ездзіла на поўдзень Беларусі, дзе сезонны рух соку пачынаўся раней, потым ездзіла па лясах на шыраце, дзе размешчаны Мінск. Калі бярозы пераставалі даваць сок тут, адпраўлялася ў паўночным напрамку, каб заспець рух соку і там». Увесь курс лячэння займаў 30 дзён — як у санаторыі. Лідзія хадзіла на працу, але пасля яе кідала ўсё і адпраўлялася ў лес па свежы сок.

І што вы думаеце — вылечылася! Сёння Лідзія Іванаўна лічыць, што яе вылечыла ўсё разам узятае: і сок, і свежае паветра, і блуканне па лясах, і вера ў вылячэнне.

РАСЛІН НЕ ВЫВУЧЫШ ПА КНІГАХ

Пасля гэтага Лідзія Навічыхіна стала сачыць за сабой і сваім здароўем. Акрамя таго, падвучыўшыся, яна пачала дапамагаць іншым людзям. Прычым да самаадукацыі падыйшла грунтоўна: вучылася ў амерыканскага доктара Мітлайдэра, які прыехаў у Тулу, каб падзяліцца сваім вопытам вырошчвання экалагічна чыстай гародніны (Расія была 33-й краінай, якую ён наведваў з гэтай мэтай). Лідзія Іванаўна спецыяльна паехала на яго курсы і атрымала амерыканскі

сертыфікат, а таксама аналагічны дакумент Маскоўскай сельскагаспадарчай акадэміі імя К.Л. Ціміразева.

Пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС працавала добраахвотнікам у гарадскім таварыстве «Міласэрнасць», праводзіла гадзінныя курсы «Зялёны доктар». Акрамя таго, арганізавала ў рэспубліканскім Палацы ветэранаў унікальны клуб «Дзівасіл», дзе ўзімку шмат гадоў запар чытае лекцыі па фітатэрапіі. А летам разам са сваімі слухачамі яна адпраўляецца «ў поле». Бо кнігу можа прачытаць любы. Але расліны не вывучыш па кнігах і малюнках — іх трэба бачыць ўжывую.

Лідзія Навічыхіна ўспамінае, што калісьці на першы з яе ўрокаў, які адбыўся ў 1990 годзе, прыйшлі каля дзвюх тысяч чалавек! А за 20 гадоў яна са сваімі слухачамі абышла ўсе наваколлі

Мінска. Але на адно і тое ж месца паўторна трапляе толькі праз 5-6 гадоў, бо ў яе ў актыве 102 месцы для наведвання! У паходы разам з ёю ходзяць і школьнікі, людзі сярэдняга ўзросту, і пенсіянеры, і студэнты. Але асабліва шмат, па словах Лідзіі Іванаўны, настаўнікаў і медыкаў.

РЭЦЭПТЫ АД ЛІДЗІ НАВІЧЫХІНАЙ

МЁД З ДЗЬМУХАЎЦОЎ

1,6 кг цукру, 500 г кветак дзёмухаўца, 12 лісцяў вішні, 6 шклянак вады, 2 лімоны. Змяшаць кветкі з вішнёвым лісцем і надзёртымі разам з цэдрай лімонамі. Уліць ваду, праварыць на працягу дзесяці хвілін на павольным агні, бесперапынна памешваючы, зняць з пліты і настойваць у прахалодным месцы на працягу сутак. Працадзіць вадкасць праз марлю, злучыць з цукрам, змяшаць і паставіць на павольны агонь, давесці да кіпення і кіпяціць мёд не менш за гадзіну. Гатовы мёд астудзіць, разліць па стэрэлізаваным слоіках. Такі мёд не проста смачны — ён нападзінае арганізм энергіяй і вітамінамі.

ПРАВЕРАНЫ СРОДАК АД БОЛЮ Ў СУСТАВАХ

Купіць у аптэцы вадкі дымексід, а ў гастрономе — цёрты хрэн (мацнейшы, кшталту «Баярскага»). Змяшаць у суадносінах 1:3 (1 частка дымексиду на 3 часткі хрэну). Намазаць на хворыя суставы і сустаўчыкі. Зверху прыкласці 1 пласт поліэтылену і абвязаць цёплай хусткай на гадзіну, па жаданні — на большы час. Потым усё зняць, прамыць скуру цёплай вадой. Вы адразу ж адчуеце палёгку.

■ Сваімі рукамі

БУКЕТ 3... ЛІСЦЯ

Восень — найбольш спрыяльная пара года для збору прыроднага матэрыялу. Рознакаляровае лісце, насенне, жалуды, каштаны, шышкі — з усяго можна стварыць дзівосныя дэкаратыўныя вырабы.

Асаблівай папулярнасцю ў дзяцей карыстаецца лісце, з якога лёгка зрабіць аплікацыі, а таксама пафарбаваць яго, склеіць. Прапануем звычайнае кляновае лісце ператварыць у арыгінальныя кветкі для букета, які можна падарыць маме ці бабулі.

Вазьміце буйныя кляновыя лісты, яшчэ не сухія, але ўжо пажайцельныя, і сагнуце напалам правым бокам наверх. Скруціце ў шчыльную трубочку. Гэта будзе сярэдзіна будучай ружы.

Дапоўніце яе пялёсткамі, ствараючы бутон. Прыкла-

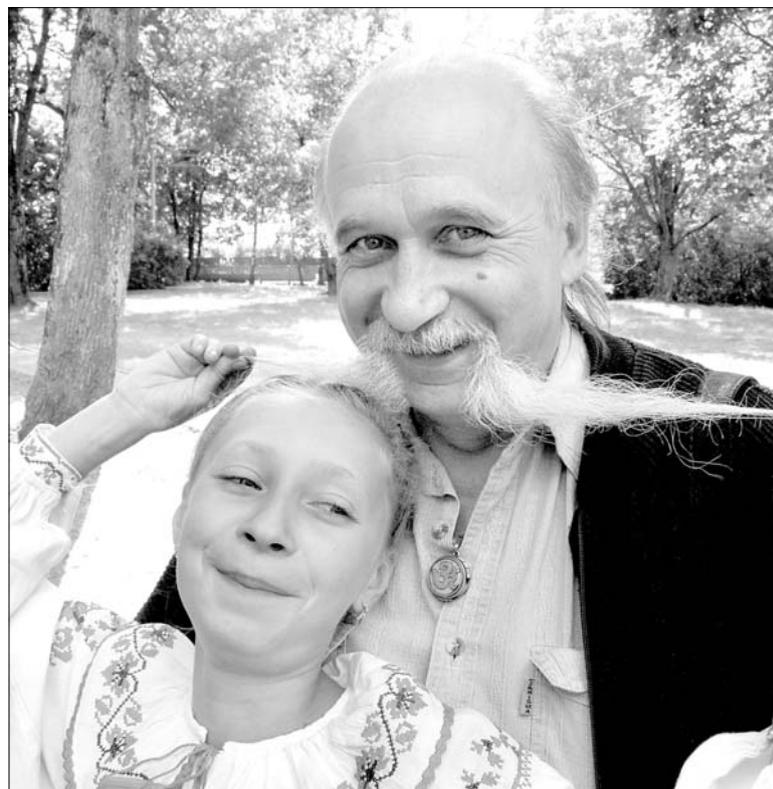
дзіце сагнуты напалам ліст да бутона на 1-1,5 см вышэй, абкруціце сярэдзінку, завяжыце ніткамі і адагнуце краі, якія выступаюць зверху. На кожнай ружы зрабіце па 5-7 пялёсткаў, затым збярыце кветкі ў букет.

Цяпер можна заняцца ўпрыгожваннем букета «зелянінай». Для гэтага падбярыце самыя стракатыя лісты і прывяжыце іх да букета. Для таго каб лісце не скруцілася ў трубочку на наступны дзень, лепш папярэдне прапрасуіце яго паміж старонкамі газеты.

І яшчэ. Каб букет захаваўся даўжэй, трэба кожную скручаную кветку змазаць алеем (але не аліўкавым!). Але і усмоктацца і палімерызуецца праз два дні — лісце стане мяккім, не будзе рассыхацца, губляць колер і форму.

Мой дзядуля — самы-самы
Найвусацейшы вусач,
Мне казала мая мама:
«Перад дзедам
лепш не плач!
Ён заўжды вясёлы з рання
І вясёлых паважае.
Нібы ў казцы — ўсе жаданні,
Як Хатабыч той,
здзяйсняе!»
Я такога не змарную,
Абдыму яго і ўслед
Пацягну за вус дзядулю —
Можа, купіць
мне планшэт?

Ад аўтара. Мне хочацца, каб гэтыя жартаўлівыя радкі трапілі да майго добрага знаёмага Аляксандра Сарнаўскага (кіраўніка фальклорнага ансамбля з пасёлка Акцябрскі) і яго ўнучкі Кацярыны. Яны — на фота.

■ Вам і не снілася...

ВАЛЬС ДА ЎЖЫНЁЙ У ЖЫЦЦЁ

На прапанову рэдакцыі распавесці аб незвычайных гісторыях з сямейнага жыцця сярод іншых адгукнулася Раіса Васільева з Гомеля. Прычым крыніцу натхнення для гэтага свайго апавяду Раіса Сцяпанаву доўга шукаць не давалася, бо яна заўжды побач — у асабе мужа Аляксея Рыгоравіча, з якім разам яны пражылі ўжо 61 год!

«Мы з ім — дзеці цяжкіх ваенных і пасляваенных гадоў, — зазначае Раіса Сцяпанаву. — Бацькі нашы загінулі ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Гадавалі нас абаіх маці-ўдовы: мая — беларуска, яго — украінка. Нягледзячы на складаныя ўмовы, змаглі нас вывучыць і выправіць у жыццё. Я скончыла педінстытут, ён — ваеннае вучылішча.

Сустрэліся ж мы ў далёкім 1953 годзе. Знаёмства адбылося традыцыйна, у клубе, але нечакана.

Па размеркаванні я працавала ў школе ў невялікім пасёлку, а ён быў там у камандзіроўцы. Вечарам прыйшлі мы з сяброўкай у клуб, дзе знаходзілася і бібліятэка. А ў клубе — танцы. Не паспелі мы і агледзецца, як падбеглі да нас маладыя лейтэнанты і запрасілі на вальс. Вось гэты вальс і звязаў нас, як выявілася пазней, на ўсё жыццё...

Праз месяц мы распісаліся, і пачалося наша сумеснае жыццё ў Брэсце, дзе тады служыў мой лейтэнант. Дакладней, першы наш агульны дом быў у вёсачцы між Брэстам і «Паўднёвым гарадком». Ды які там дом — прыбудова, у якой змяшчаўся салдацкі ложка з сенніком, бязногая шапка для посуду ды табурэт. Бывала, што ў маразы да сценкі, якую прыкрывала замест традыцыйнага на той час дывана карта лесопаласы, прымярзала коўдра... Словам, свой сямейны шлях мы пачыналі без вясялля, без шыкоўнай суенкі,

без заручальных пярэсёнкаў — але затое з вялікім пачуццём кахання і павагі адно да аднаго. Можна, таму, што кожны з нас знайшоў тую адзіную палавінку, якую наканавана яму Бог? А можа, яшчэ і таму, што жылі мы тым, што ёсць, не дамагаючыся немагчымага на той час, не выстаўляліся адно перад адным, хто з нас лепшы, хто заслугоўвае большага, але былі апорай і падтрымкай адно аднаму, не цураліся ніякай работы, аддавалі ўсё на карысць сям'і. Так жывём і дагэтуль.

Было ў нас у жыцці вялікае шчасце — нараджэнне дзетак. Ёсць у нас клапатлівая, любячая дачка і сын, ёсць тры ўнукі і праўнучка. Усе мы — дружная, вялікая сям'я, у якой ёсць добрая традыцыя збірацца разам

на Новы год. Тады атрымліваецца нас поўная хата. Зрэшты, дзеткі і ўнукі не пакідаюць нас і ўлетку: гасцюць, адпачываюць і дапамагаюць на лецішчы...

І няхай не кажуць, што з гадамі каханне знікае. Гэта няпраўда. Яно змяняецца: робіцца спакойным, больш пшчотным і ласкавым, а не п'якучым, як майскае сонца, — хутчэй, яго можна параўнаць з сонейкам бабінага лета. Трэба толькі яго зберагчы, не размяняць на прыдзіркі і патрабаванні ўсялякіх, песціць яго, як малое дзіця, нават у такім сталым узросце. Бо і цяпер багата падводных камяню, за якія можа зачэпіцца човен кахання; усяго толькі трэба — умела іх абыходзіць. Тады ў душы заўжды будзе гучаць і саграваць яе той, першы вальс...

Ад рэдакцыі. 60 гадоў у шлюбе, або брыльянтавае вясялле, якое ўжо адзначылі Аляксей і Раіса Васільевы, удаецца адзначыць далёка не кожнаму. Але дасягнуць гэтай прыгожай даты, захаваўшы моцную і дружную сям'ю, — бадай, тое, да чаго варта імкнуцца і чаго мы шчыра жадаем усім сённяшнім маладым парам. Жывіце доўга і шчасліва, шануюныя чытачы, каб ужо вашы гісторыі кахання пераказвалі з лёгкай зайздрасцю сябры і сваякі!

■ Мама, пачытай!

ДАЛОНЬКІ З ПУШЫНКАМІ

Уладзік зайшоў на кухню і моўчкі сеў за стол. На кухні смачна пахла, таму што бабуля смажыла бліны. Але Уладзік незадаволена нахмурыв бровы.

— Хочаш блінок? — спытала бабуля.

Яна стаяла ля пліты і не бачыла, што ўнук хмурыцца.

— Не хачу! — незадаволена адказаў Уладзік.

Бабуля здзіўлена азірнулася, потым зняла з патэльні апошні блінок, выключыла газ і падышла да ўнука. Ласкава паглядзіла яго па галоўцы.

— Не трэба! — зноў незадаволена сказаў Уладзік і, матлянушы галавой, скінуў бабуліну руку.

— Чаму ж не трэба?.. — сказала бабуля ўсміхаючыся. — Я ж цябе люблю, і мне хочацца цябе абдымаць, цалаваць, гладзіць па галоўцы...

Яна села побач на крэсла.

— Ну, што здарылася?

«Што здарылася, што здарылася? — сярдзіта падумаў Уладзік. — Нічога не здарылася!» І, праўда, нічога не здарылася. Яму проста стала сумна. Ён ужо паглядзеў па тэлевізары тры мультыкі, пагуляў з цацаннай чыгункай, пабудоваў замак з канструктара, пагартаў дзіцячыя кніжкі... Звычайна Уладзік ходзіць у дзіцячы садок і там гуляе з дзецьмі цэлы дзень, але нядаўна ён хварэў і таму пакуль што сядзіць дома. Вось яму і сумна.

— А ты мяне любіш? — раптам спытала бабуля.

Уладзік, насупіўшыся, упарта маўчаў.

— Паглядзь мяне па руцэ, — папрасіла бабуля і паклала сваю руку на стол. — Калі ласка...

Уладзік сіснёў рукі ў кулачкі і схваў іх за спінай.

— А, разумею... У цябе на далоньках, мусіць, выраслі злыя калючкі, і ты баішся мяне падрапаць? — сказала бабуля.

— Няма ў мяне ніякіх калючак! — запярэчыў Уладзік. Але неяк не надта ўпэўнена запярэчыў.

— Давай праверым! — прапанавала бабуля. — Ану, пакажы свае далонькі!

Уладзік трохі павагаўся, але ўсё ж дастаў рукі з-за спіны і расціснуў кулачкі. Яму і самому хацелася паглядзець, ці не выраслі на яго далонях калючкі з-за таго, што ён чамусьці сярдуе на бабулю.

— Ура! — узрадавалася бабуля. — Аніякіх злых калючак у цябе няма, і ты можаш смела паглядзець мяне па руцэ!

Яна сама ўзяла руку Улада і правяла ёю па сваёй.

— Ды ў цябе далонькі не з

калючкамі, а з пушынкамі! — усклікнула бабуля.

— І пушынак аніякіх у мяне няма! — сказаў Уладзік, але ўжо зусім несярдзіта. Ён жа быў вялікі хлопчык (яму нядаўна споўнілася чатыры гады) і таму зразумеў, што бабуля жартуе.

— Як гэта няма? — здзіўлена спытала бабуля. — А чаму ж тады твае далонькі такія пшчотныя і ласкавыя?

Уладзік памаўчаў, а потым сказаў:

— Таму што я таксама цябе люблю.

— Вось і добра! — засмялася бабуля і пацалавала ўнучка. — Еш бліны. Я ж іх для цябе насмажыла! А потым мы будзем чытаць казкі!

Тамара БУНТА

■ 3 жыцця

ДАРАГІ ПАДАРУНАК

Да Ніны, шматдзетнай мамы, прыехала ў гасці яе маці. Абняліся. Пачала старая з сумкі даставаць гасцінцы дзецям і падарункі.

— На табе, дачушка, цюль у новую хату, — сказала яна. — Цыганы прадавалі ў вёсцы, нядорага. Бралі жанкі, і я купіла — будзе адно акно ад мяне ўпрыгожана. Глянеш і мяне ўспомніш, дачушка.

Ніна ў думках была не вельмі задаволеная, але выгляду не падала: падзякавала маці, пацалавала, каб не пакрыўдзіць. А сама вырашыла, што купіць у новую хату не такую просценькую фіранку, прыгажэйшую.

Прайшло з таго часу гадоў, можа, з дзе-

сяць. Старэнькая і ўжо нямоглая маці да Ніны прыязджала не часта, а тры гады таму яе не стала. Ніна плакала, цяжка перажываючы страту самага блізкага чалавека. Але неабходна было жыць далей, гадаваць дзяцей, дабудоваць хату...

І трэба ж было так здарыцца, што перад самым пераездам у новы дом Ніна трапіла ў бальніцу. І аказалася, надоўга. Муж і дзеці вырашылі зрабіць маме сюрпрыз: самі падбіралі і клеілі шпалеры ў пакоях, самі развешвалі фіранкі. Прыехала Ніна з бальніцы, а ў спальні вісіць фіранка з цюлю... які ёй падарыла калісьці маці. Ружовая вышыўка

на фіранках так пасавала да колеру шпалер, што, каб і хацеў, лепш не падабраў бы.

Глянула Ніна і толькі ахнула, адчуўшы матчын клопат з нябёсаў. Да драбніц успомніла той прыезд маці, яе шурпатыя ад працы рукі, у далонях якіх дысанансам глядзелася тонкая тканіна цюлю, клапатлівая і мітуслівая адначасова ад сялянскай усхваляванасці рухі і словы: «Будзеш, дачушка, мяне ўспамінаць»...

Валянціна БОБРЫК,

г. Івацэвічы

5 ФІЛЬМАУ

для сямейнага прагляду

Уладзімір Трапянок, загадчык аддзела навін культуры дырэктцыі канала «Культура» Беларускага радыё, магістр мастацтвазнаўства:

1. «Аперацыя Ы і іншыя прыгоды Шурыка» — залаты фонд як савецкага, так і сусветнага кінематографа. Таму што кіно высакаякаснае, якое закранае вельмі актуальныя тэмы: тэму партнёрскіх адносін, тэмы справядлівага і несправядлівага жыцця, кахання, прычым шчырага, светлага і ўзаемнага. Варта падкрэсліць, што ў гэтым фільме вельмі добры гумар, дзе ўсё вельмі станоўча, правільна і неяк так па-чалавечы. Пасля прагляду гэтай стужкі робіцца весялей. І нават калі дзеці нешта не зразумеюць, то змогуць патлумачыць усё па-свойму. Гэта тое кіно, якое прываблівае як цудоўнымі акцёрамі, так і выдатным зместам.

2. «Прыгоды Бураціна» — класіка беларускага і савецкага кіно. Гэта той фільм, які я люблю з дзяцінства і які мы чакалі кожны раз як свята, калі бачылі яго ў праграме. Рэкамендую таму, што ў ім уздымаюцца вечныя тэмы вельмі важныя для сённяшніх дзяцей. Хачу працягваць радок з песні чарапахі Тарцілы: «Юныі друг, всегда будь юным. Ты взрослеть не торопись. Будь веселым, дерзким, шумным. Драться надо — так дерись!» Гэтыя словы я прыводжу як прыклад, таму што людзі постсавецкай прасторы ў нечым закамплексаваныя. Нягледзячы на тое, што стужка была выпушчана ў савецкай часы, і сёння гэтыя радкі, як і змест фільма, падводзяць да таго, што трэба змагацца, адстойваць свае прынцыпы, жыццёвыя пазіцыі. Трэба быць самім сабой і не баяцца нікога. Зноў жа там дастаткова гумару, дастаткова слёз, і гэты кантраст паміж эмоцыямі таксама вельмі важны.

3. Мультфільм «Труп нявесты» Ціма Бёртана. Замежны фільм, які любяць як дзеці, так і дарослыя. Дзеянне адбываецца ў нашым свеце і ў іншым вымярэнні — у свеце памерлых. Там вельмі цікавы рэжысёрскі ход у тым сэнсе, што свет памерлых падаецца рознакаляровым, а жыццё на зямлі — шэрым. І ў гэтым ёсць свая логіка. Адчуваюцца такія хрысціянскія каштоўнасці, калі хрысціянства вучыць не баяцца смерці, бо гэта проста сыход у іншае жыццё. Разам з тым, там ёсць тэма кахання, узаемаадносін паміж дзяўчынай і маладым чалавекам, і паказваецца выхаванне ў арыстакратычнай сям'і са сваімі правіламі. Музычнае аздабленне ў фільме выдатнае, будзе цікава для дзяцей, таму што там і прыколаў розных шмат. Калі глядзіш гэты мультфільм, то разумееш, што не ўсё так страшна, як падаецца.

4. Мультсерыял «Ну, пакажай!» — выдатная анімацыя, рэжысёрская праца. Там класная музыка, усё вельмі разнастайна і падрабязна падабрана. Адзінае, што трохі «напружвае» — гэта апошнія серыі, бо там ужо іншыя людзі працавалі над мультсерыялам. Адчуваецца іншая эпоха і почырк. А рэжысёр Вячаслаў Качэначкін зрабіў выдатную справу. Гэта любімы фільм не аднаго пакалення. Сюжэт зразумелы і просты: Воўк ганяецца за Зайцам, і тут таксама адбываецца своеасаблівая пераклічка з нашым жыццём, калі мы павінны змагацца, змагацца заўсёды. Ваўка можна ўспрымаць як зборны вобраз далейшага жыцця, з якім нам таксама давядзецца сутыкацца. А Зайка такі добры, пушысты і маленькі, але ўсё роўна перамагае, бо мае кемлівасць, розум і ўсё гэта спрацоўвае.

5. Іспанскі серыял «Дзяжурная аптэка». Не скажу, што гэта стужка для аднаго вечара, таму што там шмат серый. Але вось еўрапейскі гумар, непазрэдачнасць герояў — гэта тое, што заўсёды падкупляе глядачоў. Герой — дзеці і іх бацькі ў разводзе. Гэты серыял пра тое, як яны паміж сабой суіснуюць, як будуць адносіны, пасля таго як афіцыйна скасавалі шлюб, але працягваюць сумесна выходзіць дзяцей. Што таксама вельмі важна: таму што праблем сямейнага характару ў нашай краіне таксама хапае. Малодшы сын — бесшбашны, у яго заўсёды прыгоды, выкрутасы. Больш стрыманы дарослы сын. Вельмі дакладны і тонкі вобраз мамы. Яна сварыцца, забараняе нешта, але ўсё гэта робіць настолькі разумна, што нашым некаторым бацькам таксама ёсць чаму ў яе павучыцца. Лёгка, з дынамічным сюжэтам фільм, які глядзіцца на адным дыханні. Калі ўключаш першую серыю, то хочацца ўбачыць і наступныя. Прычым гэты фільм можна знайсці ў інтэрнэце.

КАНТРАМАРКА

Часам іду ў тэатр і думаю: «Мне пашанцавала». Каб не правакаваць прыступ чытацкай зайздрасці, адразу зазначу: вам таксама пашанцавала жыць у надзвычай цікавыя тэатральныя часы. Тут і цяпер эпоха псіхалагічнага тэатра сутыкаецца з эпохай постдраматычнага тэатра, драматургі вынаходзяць новую мову, плынь новай драмы вымагае адмаўлення

ад старых тэатральных звычак. Усім ахвочым пажыць у эпоху перамен, а не пераचाкаць іх па-за сценамі тэатра, я прапаную «Кантрамарку» ад газеты «Звязда»: разам з гэтай новай рубрыкай вы зможаце трапіць на самыя цікавыя і незвычайныя спектаклі, а таксама пазнаёміцца з тымі, хто стварае сучасны тэатр і змяняе яго. Тэатральны крытык Алена МАЛЬЧЭУСКАЯ.

Фота Аляксандра Марчанкі

ДРАМАТУРГІЧНАЯ КАМПАЗІЦЫЯ №3

Да традыцыі прызначаць ля помнікаў спатканні і сустрэчы хутка можа дадацца традыцыя чытаць ля помнікаў новыя п'есы. Сцэнічныя чытанні, што прэзентуюць тэксты III драматургічнай лабараторыі Цэнтра беларускай драматургіі, распачаліся ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура.

ПАДБОРКІ тэкстаў, створаных падчас драматургічнай лабараторыі Цэнтра беларускай драматургіі, нагадваюць мне складаныя парфюмерныя кампазіцыі. Самая першая складзена з добра знаёмых «пахай», якія нас атачаюць. Часам няўлоўных, але заўсёды пазнавальных. Гэта тлумачыцца тым, што адным з куратараў першай лабараторыі, якая прайшла вясной 2012 года і была накіравана на наладжанне камунікацыі паміж драматургам і рэжысёрам для працы над сучасным тэкстам, выступіў

вядомы расійскі драматург Міхаіл Дурнянкоў, чья характэрная рыса творчасці — гэта фіксацыя дакументальнага, жыцця як яно ёсць.

Падчас першай лабараторыі нарадзіліся эскізы тэкстаў, якія сёння сталі ўжо добра вядомымі п'есамі. «Гэта ўсё яна» Андрэя Іванова неаднаразова прэзентавалася Цэнтрам беларускай драматургіі ў розных праектах, была надрукавана ў часопісе «Октябрь», пастаўлена ў Рызе і Віцебску. «Patris» Дзмітрыя Багаслаўскага, Віктара Красоўскага і Сяргея Анцалевіча была прадстаўлена ў леташняй праграме міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва «Тэ-Арт». За «Знешнія пачобныя» Дзмітрыю Багаслаўскаму была ўручана прэстыжная расійская прэмія «Дэбют».

Тэксты II драматургічнай лабараторыі (2013) вылучаліся пэўнай ступенню рэзкасці выказвання. Драматургі вымагалі ад гледача самаідэнтыфікацыі. Напрыклад, «Білінгвы» Андрэя Саўчанкі не проста ўздымалі праблему білінгвізму, а патрабавалі ад гледача адказаць самому сабе на пытанне «Чаму я не

размаўляю па-беларуску?»; «Асцярожна, памідоры» Сяргея Анцалевіча — вызначыцца з асабістым стаўленнем да рэлігіі.

ЛАБАРАТОРЫЯ, што прайшла ў Цэнтры беларускай драматургіі сёлета, надала тэкстам драматургічнай кампазіцыі №3 нотак свежасці. Заўважна гэта было яшчэ да пачатку працы — сёлета лабараторыя набыла статус міжнароднай, згуртаваўшы ўдзельнікаў з Беларусі, Расіі і Украіны. Традыцыйна восенняя прэзентацыя эскізаў тэкстаў, створаных падчас працы лабараторыі, гэтым разам таксама распачалася незвычайна. Першае сцэнічнае чытанне п'есы «Вагон (Эшало№0)» Віктара Красоўскага (Беларусь) і Ірыны Гарэц (Украіна) у межах міжнароднага тэатральнага форуму «ТэАрт» адбылося ў нескэнічнай прасторы. Тэкст, прысвечаны ўсім войнам XX стагоддзя, і, такім чынам, абагульняльны, тыпізуючы вайну як з'яву, прачыталі ў Мемарыяльным музеі-майстэрні З.І. Азгура. Выкарыстанне музейнай прасторы як сцэнічнай — не

новы прыём у тэатральным мастацтве. Не будзем далёка хадзіць па прыклады: леташняя лабараторыя «Жывая прастора» расійскага міжнароднага фестывалю-школы «Тэрыторыя» была цалкам прысвечана пераўтварэнню музейных экспазіцый у тэатральную прастору. Ёсць і беларускія папярэднікі — чытанне п'есы Дэа Лоэр «Жыццё на Плошчы Рузвельта» (рэжысёр Таццяна Арцімовіч) у галерэі «У». Аднак нельга не адзначыць надзвычай удалае выкарыстанне прыёму спалучэння прасторы і тэксту менавіта ў выпадку чытання п'есы «Вагон (Эшало№0)», калі вышыня непасрэдна сцэнічнай пляцоўкі была істотна заніжана і выразна кантраставала з вышыняй сцен майстэрні, ствараючы ілюзію вагона, забітага параненымі. Шэрагі бюстаў выступілі ў ролі глядзельнай залы, стварыўшы няўтульны люстраны адбітак для жывых людзей, і адначасова як манументальныя дэкарацыі, нібы падкрэсліваючы нязначнасць чалавечага жыцця пад цяжарам часу і каменным поглядам асоб, якія яго ствараюць. Усе гэтыя фактары абвастралі

гледацкае ўспрыманне.

Яшчэ адной свежай ноткай сёлета драматургічнай кампазіцыі стала пашырэнне жанравай палітры тэкстаў. На пачатку кастрычніка ўжо на пляцоўцы Цэнтра беларускай драматургіі быў прадстаўлены мюзікл Паўла Расолькі і Алены Адзінокавай «Хікікаморы».

УСІМ зацікаўленым новай драматургіяй я раю пільна сачыць за афішай ЦБД, дзе ў хуткім часе будуць прэзентаваны астатнія тэксты, створаныя ў межах III драматургічнай лабараторыі, а таксама час ад часу прадстаўляюць тэксты, што былі напісаны раней, створаныя па-за лабараторным працэсам, п'есы сучасных драматургаў з іншых краін. Заўважу, што лабараторыя прадуладжвае эксперымент і скіравана на развіццё драматургічных працэсаў, таму не ўсё створанае ў яе межах прэтэндуе на званне выключнага тэксту, які сцісне вашае сэрца моцным перажываннем, падорыць унікальны электраперадачы і мусіць быць неадкладна пастаўлены на сцэне. Аднак для таго, каб быць па-сапраўднаму нечаканай і цэльнай, кампазіцыя павінна ўключыць у сябе сям'ю розных складнікі, якія б адцянялі і дапаўнялі адзін аднаго. Галоўнае — адчуць і заўважыць.

Цэнтр беларускай драматургіі (ЦБД) быў створаны ў 2007 годзе на базе Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Займаецца развіццём, папулярызацыяй сучаснай беларускай драматургіі. У Цэнтры праводзяцца паказы эксперыментальных спектакляў, сцэнічныя чытанні, драматургічныя семінары і майстар-класы. Трэці год запар ЦБД ладзіць драматургічную лабараторыю, калі на працягу тыдня драматургі працуюць над эскізамі п'ес па-за Мінскам, засяродзіўшыся выключна на стварэнні тэкстаў. Кіраўнік цэнтра — акцёр і рэжысёр Аляксандр Марчанка.

■ Год гасцінасці

КУДЫ ПЕРАЕДЗЕ ШАГАЛ?

У Віцебску плануецца рэалізаваць грандыёзныя праекты...

У прыватнасці, зменіць прапіску экспазіцыя музея Шагала, будзе створаны музей яго настаўніка — Пэна, і знакамітага на ўвесь свет авангардыста Малевіча... У горадзе плануецца пабудаваць Палац водных відаў спорту з аквапаркам, футбольны манеж. Не адмовіліся і ад ідэі ўсталяваць помнік князю Аляксандру Неўскаму.

— Ужо распачаты працы па праектаванні музеяў Пэна і Шагала — у доме №1 на вуліцы Калініна, а недалёка размесціцца арт-цэнтр Марка Шагала, — расказвае Віталь Дубік, галоўны архітэктар горада. Арт-цэнтр, дзе беражліва захоўваюцца графічныя творы Шагала (жывапісных арыгіналаў у Віцебску няма. — Аўт.), цяпер знаходзіцца на вуліцы Савецкая. З дома-музея Шагала, што на вуліцы Пакроўская, вядома, ніхто не збіраецца перавозіць экспазіцыю, якая распаўвадае аб жыцці і творчасці Майстра. Наадварот, побач з'явіцца «шагалаўскі квартал» агульная плошчай каля 50 гектараў: з атэлямі, кавярнямі, майстэрнямі... Задумана зрабіць усё магчымае, каб трапіць у гэты квартал, людзі «перанесліся ў часе» і ўбачылі прыкладна тое, што было пры жыцці мастака.

У планах і забудова тэрыторыі каля летняга амфітэатра, дзе адбываюцца галоўныя падзеі міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». Пакуль што

толькі на паперы можна ўбачыць каток, які будзе дзейнічаць круглы год; побач мяркуецца размясціць пад дахам фітнес-клубы, цырульні, гандлёвыя салоны, невялікія кавярні... А непадалёк, на схілах каля ручая, які ўпадае ў Віцьбу, задумана пабудаваць унікальны атракцыён «Славянскія горкі».

Працягнуць добраўпарадкаваць і берагі Віцьбы. Ёсць намер стварыць каля яе дзіцячы парк з атракцыёнамі. Аналагічны ёсць у Оршы. Там у парку «пасяліліся» розныя казачныя персанажы. Таксама недалёка ад Віцьбы задумана пабудаваць шыкоўны Палац водных відаў спорту, аквапарк. Насупраць гасцініцы «Віцебск» побач з царквой, узведзенай у XII стагоддзі, з'явіцца самы вялікі ў Беларусі Палац шлюбав.

А ў парку Тысячагоддзя, што недалёка ад прадпрыемства «Віцьязь», калі з'явіцца інвестары, абавязкова створаць гарадскі аналаг Дыснейлэнда.

У прыгарадзе Віцебска — у гарадскім пасёлку Руба — задумалі ўзвесці аналаг знакамітага лагойскага гарналыжнага комплексу. З'явіцца ў Віцебску і комплекс «Віцебск-сіці», дзелавы квартал на беразе ракі Заходняя Дзвіна... Сярод самых амбіцыйных ідэй — адраджэнне праваслаўнага храма на плошчы Свабоды. Працягваецца будаўніцтва аднаго з самых вялікіх у Еўропе заапаркаў.

Аляксандр ПУКШАНСКІ

РУП «Институт недвижимости и оценки»

- ▶ ОЦЕНКА ИМУЩЕСТВА (недвижимость, транспорт, оборудование, бизнес, интеллектуальная собственность)
- ▶ ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ АУКЦИОНОВ

РУП «Институт недвижимости и оценки» (Организатор аукциона) ИЗВЕЩАЕТ О ПРОВЕДЕНИИ ПОВТОРНОГО ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА СО СНИЖЕНИЕМ ЦЕНЫ ПО ПРОДАЖЕ БАЗЫ ОТДЫХА «Суя», расположенной по адресу: Витебская область, Полоцкий р-н, берег оз. Суя и принадлежащей ОАО «Нафтан» (Продавец).
Земельный участок площадью 3,2374 га с кадастровым номером 223882300001000031. Целевое назначение – использование под базу отдыха. Право постоянного пользования.
Описание права, ограничения (обременения) прав:
- водоохранная зона озера Суя, площадь 3,2374 га;
- охранная зона линии электропередачи напряжением до 1000 В, площадь 0,0424 га.
На земельном участке расположены иные объекты, которые не выставляются на аукцион.
Начальная цена с НДС – 1 097 347 680 бел. руб. Задаток с НДС – 40 000 000 бел. руб.

Задаток перечисляется на р/с № 3012154337010 в ОАО «БПС-Сбербанк» ЦБУ № 703, 220004, г. Минск, ул. Кальварийская, д. 4а, код 369. Получатель – РУП «Институт недвижимости и оценки», УНП 190055182. Назначение платежа: задаток для участия в повторном аукционе по продаже имущества ОАО «Нафтан», проводимом 27 октября 2014 г.

Победитель аукциона (Претендент на покупку) должен заключить с Продавцом договор купли-продажи Объекта в течение 10 (десяти) банковских дней со дня утверждения протокола о результатах аукциона.

Условия оплаты приобретенного на аукционе Объекта согласовываются Победителем аукциона (Претендентом на покупку) и Продавцом при заключении договора купли-продажи Объекта.

Победитель аукциона (Претендент на покупку) оплачивает Организатору аукциона вознаграждение в размере 5% (пять процентов) от цены продажи Объекта в течение 3 (трех) банковских дней со дня подписания протокола о результатах аукциона.

Победитель аукциона (Претендент на покупку) обязан заключить договор аренды, находящихся в государственной собственности участков водопроводной и канализационной сетей, обслуживающих базу отдыха.

Победитель аукциона (Претендент на покупку) отдельно возмещает сумму затрат, понесенных Продавцом: - на услуги по определению физического износа объектов недвижимости, накопленная амортизация которых по данным бухгалтерского учета на дату оценки составила более 50% от переоцененной стоимости в сумме 17 956 800 (Семнадцать миллионов девятьсот пятьдесят шесть тысяч восемьсот) белорусских рублей; - на размещение извещения о проведении аукциона и информации об аукционе.

Аукцион состоится 27.10.2014 в 14.00 по адресу: г. Минск, ул. Комсомольская, д. 11, 3 этаж, каб. 4. Шаг аукциона – 5%. Заявления на участие и необходимые документы принимаются по 23.10.2014 до 12.00 по адресу: г. Минск, ул. Комсомольская, д. 11, 3 этаж, каб. 2.

Первое полное извещение о проведении аукциона опубликовано в газете «Сельская газета» от 06.09.2014.

С полным текстом извещения можно ознакомиться на сайте Организатора аукциона www.ino.by.

Дополнительная информация: 8(017) 306-00-57, 8(029) 356-90-03, 8(029) 550-09-52 • www.ino.by • 5538325@mail.ru

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ ПОВТОРНОГО АУКЦИОНА

ЗАО «Центр промышленной оценки» (организатор аукциона) по поручению
ОАО «СКБ Камертон» (продавец) проводит повторный открытый аукцион по продаже одним лотом:

административного здания (литер А 2/к), общ. пл. 524 кв.м, инвентарный номер 500/С-7736 (в т.ч. проезд с бордюром 0,16 (997 кв.м), входная площадка (монолитный бетон, 5 кв.м), бордюр 0,08 (3 кв.м), ж/б ограждение (114,74 м.п.), ворота металлические (2 шт.); **гаража** (литер Б 1/к), общ. пл. 152 кв.м, инвентарный номер 500/С-30806; **здания топочной со складом** (литер В 1/к), общ. пл. 47 кв.м, инвентарный номер 500/С-28584, расположенных по адресу: **г. Минск, ул. Могилевская, д. 28**, а также оборудования в составе: пожарная сигнализация, инв. № 967; два настенных газовых конденсационных котла ECONCEPT TECH 35A (инв. № 963; инв. № 964); автоматика каскадного котла KIT SEO ON.OFF E 84401 ELSTER (инв. № 965); счетчик газа ультразвуковой БУГ-01, в том числе многолетние насаждения (береза, клен, тополь (3 шт.), ясень).

Начальная цена с НДС (снижена на 20%) – 9 575 558 342 бел. руб.

Обременения: два договора аренды на здание гаража для размещения оборудования сотовой связи, сроки аренды по 01.12.2020 г.; по 18.09.2015 г.

Земельный участок пл. **0,2074 га** (в красных линиях), предоставлен продавцу на праве аренды по 30 июня 2019 г. с ограничениями, охранный зона ЛЭП пл. 0,0047 га, охранный зона сетей и сооружений газоснабжения пл. 0,0577 га.

Задаток 5% от начальной цены лота перечисляется: резидентами РБ на р/с № 3012343260010; нерезидентами РБ в валютном эквиваленте по курсу Нацбанка РБ на дату платежа на в/с: в долларах США (USD) – 3012343265044; в российских рублях (RUB) – 3012343265028; в ЦБУ № 507 г. Минска ОАО «Белинвестбанк», БИК 153001739, УНП 191021390, получатель платежа ЗАО «Центр промышленной оценки».

Извещение о проведении предыдущего аукциона опубликовано в газете «Звезда» от 16.09.2014. Договор купли-продажи должен быть подписан в течение 5 (пяти) рабочих дней после проведения аукциона. Если между продавцом и покупателем в течение срока, установленного для подписания договора купли-продажи, не достигнута договоренность по срокам и порядку оплаты за объект, такая оплата должна быть произведена в течение 30 (тридцати) календарных дней после проведения аукциона. Порядок проведения аукциона, оформления участия в аукционе, а также определения лица, выигравшего аукцион, оговорен в условиях его проведения, размещенных на сайте организатора торгов **www.cpo.by**.

Аукцион состоится **27.10.2014** в 12.00 по адресу: г. Минск, ул. Мележа, д. 5/2, офис 1703. Заявления на участие и необходимые документы принимаются по **24.10.2014 до 17.00** по адресу: г. Минск, ул. Мележа, д. 5/2, офис 1703.

Тел.: +375 17 280-36-37; 8029-183-69-71. **www.cpo.by**. E-mail: **auction@cpo.by**

УП «МИНСКИЙ ГОРОДСКОЙ ЦЕНТР НЕДВИЖИМОСТИ»
31 октября 2014 г. проводит повторный открытый аукцион
№ 20-А-14 на право заключения договоров аренды
земельных участков в г. Минске

Вид аукциона: открытый (на повышение начальной цены). **Предмет аукциона:** право заключения договора аренды земельного участка. Аукцион проводится в порядке, установленном постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 26.03.2008 № 462.

На торги выставляются право аренды сроком на 99 лет 3 земельных участков для строительства и обслуживания многоквартирных блокированных жилых домов в г. Минске:

№ по порядку аукциона	Месторасположение земельного участка	Кадастровый номер земельного участка	Площадь, га	Начальная цена предмета аукциона (бел. руб.)	Сумма задатка (бел. руб.)	Расходы на подготовку документации для проведения аукциона (бел. руб.)
1	2	3	4	5	6	7
1	пер. Енисейский, 2-й, 62	500000000002008400	0,0429	200 080 650	30 000 000	9 759 295
2	ул. Чекалина, 29	500000000002008396	0,0428	199 622 100	30 000 000	9 759 295
3	пер. Малый Тростенец, 27А	500000000002008398	0,1129	224 169 810	34 000 000	9 759 295

Сведения о наличии инженерных коммуникаций на указанных земельных участках содержатся в составе землеустроительной документации.

Инженерное развитие инфраструктуры застраиваемой территории осуществляется в соответствии с техническими условиями на инженерно-техническое обеспечение соответствующего объекта, выданными эксплуатирующими и согласующими организациями.

Аукцион состоится 31 октября 2014 г. в 11⁰⁰ по адресу: г. Минск, ул. К. Маркса, 39, зал аукционов.

Условия, предусмотренные в решении о формировании земельного участка для проведения аукциона и предоставлении его победителю аукциона либо единственному участнику несостоявшегося аукциона:

внесение платы за земельные участки; возмещение затрат на организацию и проведение аукциона, в том числе расходов связанных с изготвлением и предоставлением участникам документации, необходимой для его проведения; обращение за государственной регистрацией прав на земельный участок в РУП «Минское городское агентство по государственной регистрации и земельному кадастру» в двухмесячный срок после подписания договора аренды земельного участка; получение победителями аукциона в установленном порядке технической документации и разрешения на строительство жилого дома; занятие земельных участков (осуществление строительно-монтажных работ) осуществить гражданину – не позднее одного года, юридическому лицу, индивидуальному предпринимателю – не позднее 6 месяцев со дня утверждения в установленном порядке проектной документации на строительство многоквартирного, блокированного жилого дома.

Для участия в аукционе необходимо: внести задаток (задатки) не позднее 27 октября 2014 г. в вышеуказанном (графа 6 таблицы) размере (в случае участия в торгах в отношении нескольких земельных участков – задаток вносится для каждого из предметов аукциона), перечисляемый на расчетный счет № 3641000000016 в ОАО «АСБ Беларусбанк», код банка – 795, УНП – 100690830, назначение платежа – 04002, получатель – главное финансовое управление Мингорисполкома (задатки вносятся в белорусских рублях в суммах, согласно настоящему извещению);

представить в УП «Минский городской центр недвижимости» – организатору аукциона следующие документы:

заявление на участие в аукционе; документ, подтверждающий внесение суммы задатка (задатков), с отметкой банка; подписанное соглашение о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона (в двух экземплярах) установленной формы, включающее обязательство по уплате в соответствии с законодательством штрафных санкций и иные требования;

дополнительно представляется: гражданином – копия документа, содержащего его идентификационные сведения, без нотариального засвидетельствования;

индивидуальным предпринимателем – копия свидетельства о государственной регистрации индивидуального предпринимателя без нотариального засвидетельствования;

представителем гражданина или индивидуального предпринимателя – нотариально удостоверенная доверенность;

представителем или уполномоченным должностным лицом юридического лица Республики Беларусь – доверенность, выданная юридическим лицом, или документ, подтверждающий полномочия должностного лица, копии устава и свидетельства о государственной регистрации юридического лица без нотариального засвидетельствования, документ с указанием банковских реквизитов юридического лица;

представителем или уполномоченным должностным лицом иностранного юридического лица – легализованные в установленном порядке копии кредитных документов и выписки из торгового реестра страны происхождения (выписка должна быть произведена в течение года до подачи заявления на участие в аукционе) либо иное эквивалентное доказательство юридического статуса в соответствии с законодательством страны происхождения с засвидетельствованным в установленном порядке переводом на белорусский или русский язык, легализованные в установленном порядке доверенность или документ, подтверждающий полномочия должностного лица, документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, с засвидетельствованным в установленном порядке переводом на белорусский или русский язык;

представителем иностранного гражданина –

легализованная в установленном порядке доверенность, документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, с засвидетельствованным в установленном порядке переводом на белорусский или русский язык.

При подаче документов на участие в аукционе граждане, представители граждан, индивидуальных предпринимателей и юридических лиц, уполномоченные должностные лица юридических лиц предъявляют паспорт или иной документ, удостоверяющий личность.

Прием документов, консультации по вопросам участия в аукционе и ознакомление с имеющейся документацией осуществляются по адресу: г. Минск, ул. К.Маркса, 39, каб. № 6, с 17 октября 2014 г. по 27 октября 2014 г. включительно в рабочие дни с 09.00 до 13.00 и с 14.00 до 18.00 (по пятницам до 16.45).

Торги в отношении каждого земельного участка проводятся при условии наличия двух или более участников. Победителем торгов по каждому предмету аукциона признается участник, предложивший наиболее высокую цену.

Победитель аукциона либо единственный участник несостоявшегося аукциона, выразивший согласие на приобретение земельного участка, как единственный, подавший заявление на участие в аукционе, в течение 10 рабочих дней со дня утверждения протокола о результатах аукциона либо признания аукциона несостоявшимся, до обращения за государственной регистрацией в отношении земельного участка обязан:

- внести плату за предмет аукциона (часть платы – в случае предоставления рассрочки ее внесения);

- возместить Минскому горисполкому расходы по подготовке документации для проведения аукциона;

- выполнить условия, предусмотренные в решении об изъятии земельного участка для проведения аукциона и предоставлении его победителю аукциона либо единственному участнику несостоявшегося аукциона;

- возместить организатору аукциона затраты на организацию и проведение аукциона, в т.ч. расходы, связанные с изготвлением и предоставлением участникам документации, необходимой для его проведения. **Информация о данных затратах, порядке их возмещения доводится до сведения участником аукциона до его начала при заключительной регистрации под роспись и оплачивается по предоставляемому организатором аукциона счету-фактуре.**

После совершения названных действий, но не позднее 2 рабочих дней, Минский горисполком на основании решения об изъятии земельного участка для проведения аукциона и предоставлении его победителю аукциона либо единственному участнику несостоявшегося аукциона и протокола о результатах аукциона либо протокола о признании аукциона несостоявшимся, заключает с победителем аукциона либо единственным участником несостоявшегося аукциона договор аренды земельного участка сроком на 99 лет.

Оплата стоимости предметов аукциона осуществляется по безналичному расчету за белорусские рубли. По заявлению победителя аукциона Минский горисполком предоставляет рассрочку внесения платы за предмет аукциона. Указанное заявление подается победителем аукциона в Минский горисполком не позднее одного рабочего дня после утверждения протокола о результатах аукциона.

Победитель аукциона либо единственный участник несостоявшегося аукциона (юридическое лицо, индивидуальный предприниматель в предусмотренных законодательством случаях в течение 6 месяцев, а граждан в течение 1 года со дня утверждения в установленном порядке проектной документации на строительство объекта) должен приступить к занятию земельного участка (начать строительство – осуществление строительно-монтажных работ в соответствии с утвержденной проектной документацией) в соответствии с целью и условиями его предоставления. В случае невыполнения данного требования право пользования (аренды) земельного участка прекращается в установленном порядке.

Всем желающим предоставляется возможность ознакомления с землеустроительной документацией по соответствующим земельным участкам (в том числе с характеристиками расположенных на земельных участках инженерных коммуникаций и сооружений (при их наличии) и условиями инженерного развития инфраструктуры застраиваемой территории). Осмотр земельных участков на местности производится желающими самостоятельно в удобное для них время.

Контактный телефон: + 375 (17) 226-16-72, официальный сайт организатора аукциона: www.mgcpn.by.

Наименование банка: ЗАО «МТБанк», г. Минск

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС на 1 октября 2014 г.

Наименование банка: ЗАО «МТБанк», г. Минск

(в миллионах белорусских рублей)

№ п/п	Наименование статьи	Символ	П-т поясн. записки	2014 г.	2013 г.
1	2	3	4	5	6
1	АКТИВЫ				
2	Денежные средства	1101		234 479	290 955
3	Драгоценные металлы и драгоценные камни	1102		-	-
4	Средства в Национальном банке	1103		297 921	376 308
5	Средства в банках	1104		316 474	290 693
6	Ценные бумаги	1105		704 059	246 065
7	Кредиты клиентам	1106		2 951 284	3 046 138
8	Производные финансовые активы	1107		-	-
9	Долгосрочные финансовые вложения	1108		244	244
10	Основные средства и нематериальные активы	1109		131 575	86 886
11	Имущество, предназначенное для продажи	1110		-	346
12	Отложенные налоговые активы	1111		-	-
13	Прочие активы	1112		102 377	94 932
14	ИТОГО активы	11		4 738 413	4 432 567
15	ОБЯЗАТЕЛЬСТВА				
16	Средства Национального банка	1201		-	-
17	Средства банков	1202		687 913	796 265
18	Средства клиентов	1203		3 201 456	2 908 897
19	Ценные бумаги, выпущенные банком	1204		215 579	241 509
20	Производные финансовые обязательства	1205		-	-
21	Отложенные налоговые обязательства	1206		-	-
22	Прочие обязательства	1207		53 480	58 886
23	ВСЕГО обязательства	120		4 158 428	4 005 557
24	СОБСТВЕННЫЙ КАПИТАЛ				
25	Уставный фонд	1211		121 857	121 857
26	Эмиссионный доход	1212		-	-
27	Резервный фонд	1213		53 494	17 234
28	Фонд переоценки статей баланса	1214		25 680	17 979
29	Накопленная прибыль	1215		378 954	269 940
30	Всего собственный капитал	121		579 985	427 010
31	ИТОГО обязательства и собственный капитал	12		4 738 413	4 432 567

ОТЧЕТ О ПРИБЫЛИ И УБЫТКАХ за 3 квартал 2014 года

Наименование банка: ЗАО «МТБанк», г. Минск

(в миллионах белорусских рублей)

№ п/п	Наименование статьи	Символ	П-т поясн. записки	2014 г.	2013 г.
1	2	3	4	5	6
1	Процентные доходы	2011		765 749	561 625
2	Процентные расходы	2012		486 364	411 262
3	Чистые процентные доходы	201		279 385	150 363
4	Комиссионные доходы	2021		327 159	300 542
5	Комиссионные расходы	2022		41 274	37 795
6	Чистые комиссионные доходы	202		285 885	262 747
7	Чистый доход по операциям с драгоценными металлами и драгоценными камнями	203		-	-
8	Чистый доход по операциям с ценными бумагами	204		9 008	2 146
9	Чистый доход по операциям с иностранной валютой	205		45 942	41 005
10	Чистый доход по операциям с производными финансовыми инструментами	206		-165	85
11	Чистые отчисления в резервы	207		201 491	93 754
12	Прочие доходы	208		38 446	33 807
13	Операционные расходы	209		286 907	197 840
14	Прочие расходы	210		18 105	35 363
15	Прибыль(убыток) до налогообложения	211		151 998	163 196
16	Расход(доход) по налогу на прибыль	212		19 815	23 101
17	ПРИБЫЛЬ(УБЫТОК)	2		132 183	140 095

Руководитель

А.К.Жишкевич

Главный бухгалтер

В.В.Ермолович

Дата подписания

08 октября 2014

<http://www.mtbank.by/about/reporting>

Лицензия на осуществление банковской деятельности № 13, выдана Национальным банком Республики Беларусь 6 мая 2013 года на следующие виды деятельности. УНП 100394906

ООО «ТРАЙПЛ» информирует, что в рамках реализации Указа Президента Республики Беларусь от 17 июня 2008 г. № 337 «О некоторых вопросах строительства жилья с привлечением инвестиций» планируется удаление, пересадка объектов растительного мира в микрорайоне 7 пос. «Восточный» (в границах ул. Пономарева – ул. Героев 120 дивизии). Контактный телефон 80173092133.

УНП 100017108

Извещение о проведении 17 ноября 2014 года торгов по продаже имущества, принадлежащего открытому акционерному обществу «Минский тракторный завод»

Сведения о предмете торгов (продаваемом имуществе)			
№	Наименование, характеристики и местонахождение продаваемого имущества	Начальная цена без НДС, бел. руб.	Размер задатка, бел. руб.
1.	Здание бани общей площадью 332,6 кв. м, инв. номер в ЕГРНИ 601/С-24339, расположенное по адресу: Минская обл., Логойский р-н, Гайненский с/с, д. Логоза, пер. 3-й Молодежный, 1А	163 279 670	16 000 000
2.	Здание магазина общей площадью 89,6 кв. м, инв. номер в ЕГРНИ 601/С-23446, расположенное по адресу: Минская обл., Логойский р-н, Гайненский с/с, д. Зеленый Сад, ул. Луговая, 9	83 024 518	8 000 000

Продавец имущества: ОАО «МТЗ», ул. Долгобродская, 29, 220070, г. Минск.
Организатор торгов: УП «Минский городской центр недвижимости», ул. К. Маркса, 39, к.10, 220030, г. Минск.

Торги проводятся в соответствии со статьями 417, 418 Гражданского кодекса Республики Беларусь и порядком проведения торгов по продаже имущества, принадлежащего ОАО «МТЗ», утвержденным организатором торгов.

К участию в торгах допускаются юридические и физические лица, внесшие задаток и заключившие соглашение с организатором торгов о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона по соответствующему предмету торгов, а также представившие организатору торгов следующие документы:

заявление на участие в аукционе (по форме, установленной организатором торгов); заявление об ознакомлении с документами, продаваемым имуществом, порядком проведения аукциона (по форме, установленной организатором торгов); копию свидетельства о регистрации (для юридических лиц и индивидуальных предпринимателей); копию устава (для юридических лиц); копию платежного документа о внесении задатка; документы, подтверждающие полномочия представителя юридического (физического) лица; а также, при необходимости, иные

документы в соответствии с порядком проведения аукциона.

Задаток (задатки) перечисляется на расчетный счет УП «Минский городской центр недвижимости» № 3012104971019 в региональной дирекции № 700 ОАО «БПС-Сбербанк», г. Минск, код 153001369, УНП 190398583 в срок, установленный для приема документов на участие в аукционе.

Торги проходят в форме открытого аукциона на повышение начальной цены. Торги проводит аукционист, определенный организатором торгов. В процессе торгов начальная цена повышается аукционистом до тех пор, пока только один участник согласится приобрести предмет торгов. Данный участник объявляется победителем торгов, а наивысшая цена (цена продажи) фиксируется в протоколе о результатах торгов и не включает НДС. В ходе торгов участники могут предлагать свою цену за продаваемое имущество в соответствии с порядком проведения аукциона.

В случае признания торгов несостоявшимися в силу того, что заявление на участие в них подано только одним участником, либо для участия в них явился только один участник, предмет торгов продается этому участнику (единственному участнику торгов), при его согласии, по начальной цене, увеличенной на пять процентов.

Затраты на организацию и проведение

аукциона возмещает победитель торгов (единственный участник торгов) в течение трех рабочих дней со дня проведения аукциона. Информация о затратах, порядке и сроках их возмещения доводится до сведения участников перед началом аукциона при заключительной регистрации под подписью.

Договор купли-продажи между продавцом и победителем торгов (единственным участником торгов) заключается после предъявления копии платежных документов о перечислении суммы затрат и подписывается в течение 10 рабочих дней со дня проведения торгов.

Оплата стоимости приобретенного имущества с учетом НДС осуществляется победителем торгов (единственным участником торгов) в порядке, предусмотренном в договоре купли-продажи, по согласованию с продавцом.

Торги проводятся **17 ноября 2014 года в 12.00** по адресу: г. Минск, ул. К. Маркса, 39, зал аукционов. Прием документов, а также консультации по вопросам участия в торгах осуществляются **с 16.10.2014 по 13.11.2014 включительно** в рабочие дни с 09.00 до 13.00 и с 14.00 до 17.00 (по пятницам – до 16.45) по адресу: г. Минск, ул. К. Маркса, 39, каб. 6.

Телефоны для справок:
(017) 327-48-36 (УП «Минский городской центр недвижимости»);
(017) 230-69-68, (029)353-25-89 (ОАО «МТЗ»).

Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки» ИЗВЕЩАЕТ О ПРОВЕДЕНИИ АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ИМУЩЕСТВА

Наименование	Характеристика
ЛОТ 1	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88123 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – спальный корпус), общей площадью 172,5 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88102 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – навес для тенниса), общей площадью 28,3 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88120 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – навес для тенниса), общей площадью 23,1 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-90352 (назначение – сооружение специализированное энергетике, наименование – трансформаторная подстанция), общей площадью 22,7 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-90351 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – сторожевой домик), общей площадью 16,1 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/1.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88124 (назначение – здание специализированное складов, торговых баз, баз материально-технического снабжения, хранилищ, наименование – здание склада из газосиликатных блоков), общей площадью 176,3 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/2.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88110 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – уборная), общей площадью 21,3 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/3.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88118 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – спальный корпус 2), общей площадью 505,0 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/4.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88117 (назначение – здание специализированное для общественного питания, наименование – столовая), общей площадью 472,9 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/5.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88121 (назначение – здание специализированное складов, торговых баз, баз материально-технического снабжения, хранилищ, наименование – камера хранения), общей площадью 35,0 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/6.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88122 (назначение – здание специализированное культурно-просветительного и зрелищного назначения, наименование – клуб), общей площадью 155,0 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/7.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88108 (назначение – здание специализированное для бытового обслуживания населения, наименование – баня), общей площадью 375,6 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/8.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88109 (назначение – здание специализированное для бытового обслуживания населения, наименование – баня), общей площадью 71,0 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/9.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88106 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – уборная), общей площадью 26,5 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/10.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88126 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – дом воспитателей (и вожатых), общей площадью 25,8 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/11.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-62181 (назначение – здание специализированное для лечебно-профилактических и санаторно-курортных целей, наименование – спальный корпус № 1), общей площадью 108,9 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/12.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88127 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – умывальник), общей площадью 38,9 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/14.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88115 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – дом воспитателя (и вожатых), общей площадью 27,3 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/15.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88114 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – спальный корпус № 2), общей площадью 119,6 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/16.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88116 (назначение – здание административно-хозяйственное, наименование – читальный зал), общей площадью 11,4 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/18.	
- капитальное строение, инв. № 400/С-88113 (назначение – здание специализированное для органов государственного управления, обороны, государственной безопасности, внутренних дел, наименование – домик для охраны), общей площадью 11,1 кв.м, г. Гродно, Урочище Пышки, 15/19.	

Наименование	Характеристика
Земельный участок, на котором расположен объект	Кадастровый номер 44010000002006123, площадь 4,6896 га (назначение – земельный участок для эксплуатации и обслуживания строений оздоровительного лагеря «Лесная сказка») по адресу: г. Гродно, Урочище Пышки, 15
Начальная цена продажи	15 000 000 000 (пятнадцать миллиардов) белорусских рублей с учетом НДС
Сумма задатка	750 000 000 (семьсот пятьдесят миллионов) белорусских рублей
Продавец	Гродненское областное потребительское общество, 230023, г. Гродно, ул. 1 Мая, д. 28, тел. 72-30-50
Организатор торгов	Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки», г. Гродно, ул. Врублевского, д. 3, каб. 209, тел.: 41-98-32, 41-98-34
Условия аукциона	Без условий
Условия оплаты	По договоренности сторон
Срок заключения договора купли-продажи	Не позднее 20 рабочих дней с момента подписания протокола аукционных торгов
Номер р/с для перечисления задатка	р/с 3012579170017 в Дирекции ОАО «Белинвестбанк» по Гродненской области, БИК 153001739, УНП 500833225.
Аукцион состоится 18 ноября 2014 г. в 11.00 по адресу: Гродненская область, г. Гродно, ул. Врублевского, 3, 209.	

К участию в аукционе допускаются физические лица, юридические лица и индивидуальные предприниматели, подавшие организатору аукциона в названный в извещении срок заявление с приложением необходимых документов и внесшие в установленном порядке на указанный в извещении текущий (расчетный) счет сумму задатка, получившие билеты участников аукциона с указанием даты регистрации заявления и заключившие с организатором аукциона соглашение о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона.

Для участия в аукционе в указанный в извещении срок в Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки» подается заявление на участие в аукционе со следующими документами: заверенная банком копия платежного поручения о внесении суммы задатка на текущий (расчетный) счет, указанный в извещении; *юридическим лицом – резидентом Республики Беларусь* – копия документа, подтверждающая государственную регистрацию юридического лица; *индивидуальным предпринимателем* – документ, подтверждающий государственную регистрацию индивидуального предпринимателя, и его копия, которая заверяется организатором аукциона; *юридическим лицом – нерезидентом Республики Беларусь* – легализованные в установленном порядке копии учредительных документов и выписка из торгового реестра страны происхождения (выписка должна быть подготовлена в течение шести месяцев до подачи заявления на участие в аукционе) либо иное эквивалентное доказательство юридического статуса в соответствии с законодательством страны происхождения; документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, с удостоверенным переводом на белорусский или русский язык.

При подаче документов на участие в аукционе организатору аукциона предъявляются: представителем юридического лица, индивидуального предпринимателя – доверенность (документ, подтверждающий полномочия должностного лица) и документ, удостоверяющий личность этого представителя; физическим лицам – документ, удостоверяющий личность физического лица; представителем физического лица – доверенность и документ, удостоверяющий личность представителя.

Прием заявлений на участие в аукционе со всеми необходимыми документами заканчивается в установленные организатором аукциона день и время, указанные в извещении. Заявления, поступившие после установленного срока, не рассматриваются. Сроком поступления заявления является дата его регистрации в журнале регистрации заявлений на участие в аукционе. Организатор аукциона имеет право снять предмет аукциона с торгов в любое время, но не позднее чем за 3 календарных дня до назначенной даты проведения аукциона, о чем организатором аукциона извещаются участники аукциона.

В процессе торгов начальная цена повышается аукционистом до тех пор, пока только один участник согласится приобрести предмет торгов. Данный участник объявляется победителем торгов. Если аукцион признан несостоявшимся в силу того, что заявление на участие в нем подано только одним лицом, предмет аукциона продается этому лицу при его согласии по начальной цене, увеличенной на 5 процентов.

Заявления на участие в аукционе принимаются по адресу: г. Гродно, ул. Врублевского, 3, каб. 209, с 8.30 до 17.30 (понедельник – четверг) и с 8.30 до 16.30 (пятница).

Последний день приема заявлений – 12 ноября 2014 г. до 15.00.

Телефон для справок: 41-98-32 – Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки»

Республика Беларусь, 220007, г. Минск, ул. Московская, 14
 Тел.: (+375 17) 309 15 15, (+375 29) 309 15 15, (+375 33) 309 15 15

Финансовая отчетность в соответствии с НСФО на 1 октября 2014 года в полном объеме размещена на сайте банка по адресу: www.vtb-bank.by. УНП 101165625.

БУХГАЛТЕРСКИЙ БАЛАНС на 1 октября 2014 г.
 ЗАО Банк ВТБ (Беларусь)

(в миллионах белорусских рублей)				
№ п/п	Наименование статьи	Символ	2014 год	2013 год
1	2	3	4	5
1	АКТИВЫ			
2	Денежные средства	1101	317 017	312 089
3	Драгоценные металлы и драгоценные камни	1102	-	-
4	Средства в Национальном банке	1103	2 255 585	2 332 049
5	Средства в банках	1104	331 302	286 342
6	Ценные бумаги	1105	129 313	20 750
7	Кредиты клиентам	1106	6 340 966	4 745 928
8	Производные финансовые активы	1107	536 523	416 349
9	Долгосрочные финансовые вложения	1108	3 472	472
10	Основные средства и нематериальные активы	1109	373 135	279 063
11	Имущество, предназначенное для продажи	1110	18 238	2 731
12	Отложенные налоговые активы	1111	-	-
13	Прочие активы	1112	98 220	71 938
14	ИТОГО активы	11	10 403 771	8 467 711
15	ОБЯЗАТЕЛЬСТВА			
16	Средства Национального банка	1201	503 424	497 675
17	Средства банков	1202	3 995 713	3 182 489
18	Средства клиентов	1203	4 553 229	4 036 906
19	Ценные бумаги, выпущенные банком	1204	83 629	8 733
20	Производные финансовые обязательства	1205	613	972
21	Отложенные налоговые обязательства	1206	-	-
22	Прочие обязательства	1207	263 124	139 570
23	ВСЕГО обязательства	120	9 399 732	7 866 345
24	СОБСТВЕННЫЙ КАПИТАЛ			
25	Уставный фонд	1211	434 020	84 370
26	Эмиссионный доход	1212	34 320	34 320
27	Резервный фонд	1213	66 892	48 892
28	Фонды переоценки статей баланса	1214	194 378	155 870
29	Накопленная прибыль	1215	274 429	277 914
30	ВСЕГО собственный капитал	121	1 004 039	601 366
31	ИТОГО обязательства и собственный капитал	12	10 403 771	8 467 711

ОТЧЕТ О ПРИБЫЛЯХ И УБЫТКАХ на 1 октября 2014 г.
 ЗАО Банк ВТБ (Беларусь)

(в миллионах белорусских рублей)				
№ п/п	Наименование статьи	Символ	2014 год	2013 год
1	2	3	4	5
1	Процентные доходы	2011	812 832	544 412
2	Процентные расходы	2012	480 958	353 653
3	Чистые процентные доходы	201	331 874	190 759
4	Комиссионные доходы	2021	352 942	239 573
5	Комиссионные расходы	2022	61 697	35 440
6	Чистые комиссионные доходы	202	291 245	204 133
7	Чистый доход по операциям с драгоценными металлами и драгоценными камнями	203	-	-
8	Чистый доход по операциям с ценными бумагами	204	64	20
9	Чистый доход по операциям с иностранной валютой	205	(48 298)	(20 761)
10	Чистый доход по операциям с производными финансовыми инструментами	206	99 463	25 237
11	Чистые отчисления в резервы	207	220 643	41 657
12	Прочие доходы	208	36 715	27 851
13	Операционные расходы	209	354 382	248 228
14	Прочие расходы	210	11 795	8 391
15	Прибыль (убыток) до налогообложения	211	124 243	128 963
16	Расход (доход) по налогу на прибыль	212	30 483	30 531
17	ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК)	2	93 760	98 432

Председатель Правления В.В. Иванов
Главный бухгалтер М.В. Дудко
Дата подписания «3» октября 2014 г.

Утерянный представителем Белгосстраха по Фрунзенскому району г. Минска бланк квитанции о приеме наличных денежных средств (страховых взносов) формы 1-СУ серии КС № 1308156 **считать недействительным.** УНП 100122726

Аттестат № 34 доверенного лица в производстве по делу об экономической несостоятельности и банкротстве, выданный 09 марта 2000 года ЛЯБКОВИЧУ Денису Викторовичу Комитетом по санации и банкротству при Министерстве по управлению государственным имуществом и приватизации РБ, **считать недействительным в связи с его утерей.** УНП 190629407

Крынічка
«Цякла тут з лесу невялічка
Травой заросшая крынічка».
Якуб КОЛАС.

Вядучая рубрыкі Грына ТАМКОВІЧ. Тел. 8 (017) 287-18-15

НА ШТО ХВАРЭЮЦЬ БУРАКІ?

«Пры закладцы буракоў на захоўванне выявілі на іх наросты розных памераў. Што за хвароба іх пашкодзіла?»

Тацяна ВЕЛЯНЕЦ, г. Орша.

Калі меркаваць па апісанні, буракі захварэлі на рак. Гэта бактэрыяльнае захворванне, якое лічыцца даволі распаўсюджаным у сярэдняй паласе. Але, магчыма, тут мае месца і іншае захворванне — туберкулёз буракоў.

РАК БУРАКОЎ

На паверхні караняплода (часцей за ўсё ў яго ніжняй частцы) утвараецца нарост, які з асноўным караняплодам злучаецца вузкай перамычкай. Наросты бываюць розных памераў, і часам яны перавышаюць сам караняплод.

Нарост мае гладкую ці, наадварот, грудкаватую паверхню, якая неўзабаве цвярдзее. Прычына ўтварэння нарастаў крыецца ва ўзможным падзелу клетак з прычыны раздражняльнага ўздзеяння на іх узбуджальніка захворвання. Гэтыя бактэрыі захоўваюцца і запашваюцца ў глебе.

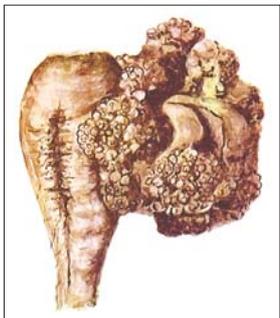
ТУБЕРКУЛЁЗ БУРАКОЎ

Існуе яшчэ адно захворванне, якое па знешніх прыкметах вельмі падобна на рак караняплодаў. У раслін, заражаных такім захворваннем, у вобласці шыйкі утвараюцца наросты. У адрозненне ад раку, паверхня караняплодаў бугорчатая. Яны ўжо ў перыяд росту загніваюць (нават утвараюцца поласці). Узбуджальнікам гэтага захворвання таксама з'яўляецца бактэрыя.

Заражэнне туберкулёзам адбываецца яшчэ падчас росту буракоў, у месцах пашкоджання караняплодаў прыладамі (матыкай, культыватарам), а таксама грызунамі і насякомымі. Караняплоды, хворыя на туберкулёз, не прыдатныя для захоўвання.

Бактэрыі, якія выклікаюць туберкулёз буракоў, захоўваюцца ў глебе, і таму ўсе меры барацьбы з ракам і туберкулёзам буракоў звязаны да такога простага прыёму, як захаванне севявароту.

Лепшымі папярэднікамі для буракоў з'яўляюцца такія культуры, як капуста, агурок і бульба.

ЛЕПШЫ ЧАС ДЛЯ ПАБЕЛКІ

Пабелка — адно з найважнейшых прафілактычных мерапрыемстваў у жыцці саду. Найбольш эфектыўна рабіць яе два разы ў год: да і пасля сну. Каб было прасцей вызначыцца з тэрмінамі — звярніце ўвагу на насякомых. Увосень фарбуйце расліны, калі шкоднікі сышлі ў спячку, у вясновы перыяд — пакуль яны яшчэ не абудзіліся. Дасведчаныя садоўнікі рэкамендуяць восенню праводзіць мерапрыемствы пасля лістапада. Але варта ўлічваць, што бяліць штамбы неабходна пры плюсавай тэмпературы. Вельмі важна каб раствор, якім беляць, добра перанёс дажджлівае надвор'е і не змываецца вадой.

Абавязковая пабелка дрэў восенню ажыццяўляецца для прафілактычных мэт. Нанесены на ствалы дрэў вапнавы слой забяспечвае абарону ад мікраарганізмаў, якія паразітуюць, патогенных грыбоў і насякомых-шкоднікаў. Пабелка пасля зімы выконвае ў асноўным дэкаратыўныя функцыі і абараняе насаджэнні ад сонечнага ўздзеяння, а не забяспечвае абарону ад агародных паразітаў і інфекцый.

Садоўнікі часта наракаюць, што правільна прыгатаваная імі гашаная вапна з глінай і медным купарвасам, нанесеная на дрэвы, пашкоджвае кару або прыводзіць да эрозіі. На жаль, многія блытаюць звычайны мел з вапнай, слаба разбіраючыся ва ўласцівасцях рэчываў. Першы з'яўляецца бяшкодным нейтральным карбанатам кальцыю, а другая — актыўнай яго асновай, здольнай «з'есці» жывую арганіку.

Для прыгатавання раствора для пабелкі дрэў лепш выкарыстоўваць мел у сумесі з глінай, акрылавай або водаэмульсійнай фарбай, з даданнем жалезнага купарвасу восенню, а меднага — вясной.

Акрылавая фарба адрозніваецца па саставе, і выбіраць сумесь варта на аснове ПВА, а не сіліконавую або вінілавую,

якая блакіруе ўсе капілярныя поры дрэва сваёй плёнкай.

Звычайна раствор для пабелкі робяць з 2,5 кг мела, 250 г жалезнага купарвасу (300 г меднага), 1 кг гліны і шклянкі акрылавай фарбы. Усе кампаненты размешваюць да аднароднай кансістэнцыі смятаны ў вядры вады. Замест фарбы таксама можна выкарыстоўваць 150 г казеінавага клею.

Каб нанесены раствор не змываецца ападкамі і не разбураецца снежным покрывам, пабеленыя ствалы няшчыльна абмотваюць разрэзанымі па перыметры белымі або матавымі смецэвымі пакетамі. Плёнка не толькі абараняе ад змывання, але і засцерагае ствол дрэва ад сонечных апёкаў і служыць поясам-перашкодай для насякомых-паразітаў, якія поўзаюць.

Перад малярнымі работамі ствалы плодовых культур зачышчаюць дробнай пластыкавай шчоткай ад грыбковых утварэнняў, лішайнікаў і мёртвай кары. Свежыя, буйныя расколіны і пашкоджаныя душкі пасля зачысткі лечаць садовым варам ці спецыяльнымі садовымі антыбактэрыяльнымі растворамі. Пры ачышчэнні паверхняў пажадана падаслаць нятыканы матэрыял, тканіну або плёнку, каб затым вынесці з участка смецце і спаліць.

Прафілактычная пабелка дрэў восенню ажыццяўляецца на вышыню ствала. Пытанне аб мэтазгоднасці бялення шкілетных галін (гэта значыць, практычна паловы вышыні дрэва) застаецца сярод садовадоў адкрытым.

СЁННЯ

Сонца	Усход	Захад	Даўжыня дня
Мінск	7.39	18.10	10.31
Віцебск	7.31	17.58	10.27
Магілёў	7.29	18.01	10.32
Гомель	7.23	18.00	10.37
Гродна	7.54	18.26	10.32
Брэст	7.52	18.29	10.37

Месяц

Апошняя квадра
15 кастрычніка.
Месяц у сузор'і Льва.

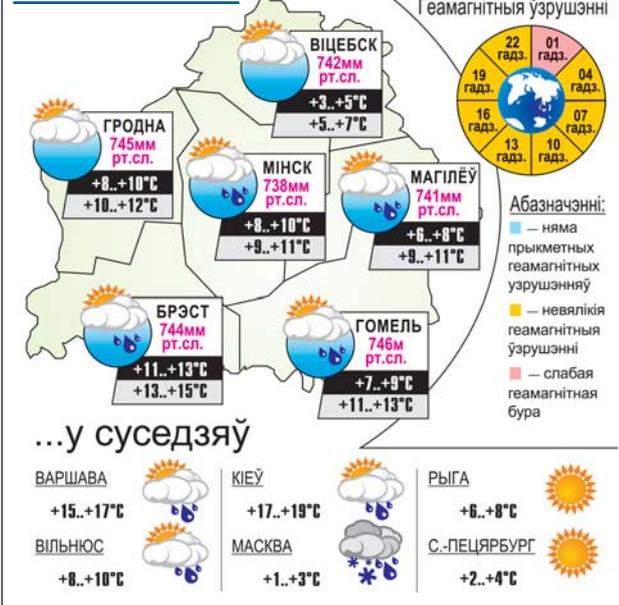
Імяніны

Пр. Васілісы, Дзяніса, Івана.
К. Маргарыты, Фларанцыні,
Ядвігі, Герарда.

Фота Алеці ВАРАБ'ЕВАЙ.

ЗАЎТРА

УСМІХНЕМСЯ

Неўзабаве прыйдзе зіма. Птушачкі паляцяць на поўдзень, зайчыкі зменяць футра...

Трэба ўдакладніць у каханых, а зайка ці птушачка.

Вяртаецца даішнік з начной змены дадому, а насустрач яму выягае шчаслівая жонка:

— Пеця, у мяне дзве палоскі!

— Ты цяжарная?!

— Ды не, я малодшы сяржант!

Разумная жанчына заўсёды адпусціць на рыбалку свайго мужа. А мудрая — яшчэ і з дзецьмі!

caricatura.ru

НАРОДЖАНЫЯ
16
кастрычніка

Здольнасць ацэньваць сітуацыю і ўбачыць яе сутнасць успрымаецца імі як цалкам натуральна якасць і рыса іх характару. Яны высока цэняць розум, але іх фантазія развіта так высока, што яны могуць убачыць штодзённае будзённае жыццё ў незвычайнай афарбоўцы і нечаканым святле. Яны імкнуцца жыць па тых правілах, якія самі ж і ствараюць, і зацвярджаюць; таму што на першае месца ставіцца жалезная логіка і добра працуе сістэма перакананняў. У сабыстым жыцці яны не заўсёды паступаюць рацыянальна, а дзейнічаюць і рэагуюць вельмі імпульсіўна, часцей на пачуццях. Ім неабходна навучыцца стрымліваць сябе і пазбегчы сітуацыяў, якія выклікаюць бурную эмацыянальную рэакцыю. Не трэба растрачваць на навакольны свет свой талент, часам яго неабходна выкарыстоўваць і ў адносінах да сябе.

Даты Падзеі Людзі 16 кастрычніка

1813 год — пад нямецкім горадам Лейпцыгам пачалася так званая Бітва народаў. Саюзная армія ў складзе Расіі, Аўстрыі, Прусіі і Швецыі супрацьстаяла войскам Напалеона Банапарта. На баку французай ваявалі палякі, італьянцы, бельгійцы, галандцы і іншыя народы. Па колькасці воінаў і ўзбраення перавага была на баку саюзнікаў. Баявыя дзеянні працягваліся чатыры дні. Толькі ў першы дзень страты склалі каля 30 тысяч байцоў з кожнага боку. Пазбегнуўшы поўнага разгрому, Напалеон адступіў. Былі вызвалены ад французай Германія і Галандыя. Лейпцыгская бітва істотна паскорыла падзенне імперыі Напалеона ў наступным, 1814 годзе.

1853 год — турэцкі султан абвясціў Расіі вайну. Так пачалася Крымская вайна, у якой Расія ваявала супраць кааліцыі ў складзе Турцыі, Вялікабрытаніі, Францыі і Сардзініі. Барацьба не ўвянчалася поспехам: Расія вайну прайграла, страціўшы права мець ваенны флот і базы на Чорным моры. Але калі б не Крымская вайна, не было б і наступных ваенных рэформаў. Менавіта гэтая вайна паказала, што неабходна пераўзброіць войска наразной зброяй, што трэба мець не парусны флот, а паравы, што тактыка

калон — проігрышная, у адрозненне ад пазіцыйнай вайны і тактыкі стралковых лаццоў...

1904 год — 110 гадоў таму нарадзіўся (вёска Драздова, цяпер Талачынскі раён) Дзмітрый Андрэевіч Караткевіч, адзін з арганізатараў і кіраўнікоў Мінскага антыфашысцкага падполля ў Вялікую Айчынную вайну. У 1937 годзе скончыў Рэспубліканскую школу прапагандыстаў пры ЦК КП(б)Б. Быў першым сакратаром Заслаўскага райкама КП(б)Б, начальнікам Галоўгандлю, дырэктарам Мінскага прамагандлю. У Вялікую Айчынную вайну з першых дзён акупацыі Мінска ўключыўся ў падпольную барацьбу, кіраваў стварэннем падпольных партыйных груп і наладжваннем сувязяў паміж імі. З мая 1942 года — член Мінскага падпольнага гаркама КП(б)Б (падпольны псеўданім Дзіма), дзе кіраваў аддзелам разведкі. У кастрычніку 1942 года арыштаваны гітлераўцамі. Загінуў у турме ў 1943-м. Іменем Караткевіча названа вуліца ў Мінску.

Было сказана

Барыс САЧАНКА, пісьменнік, перакладчык:
«Ёсць дзе прыкласці сілы кожнаму, хто таго хоча, хто мае здольнасці».

Веру: прыйдуць новыя таленты, і яны адкрыюць нешта новае нават у адкрытым».

ЗВЯЗДА БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Дырэктар—галоўны рэдактар КАРЛЮКЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч.
РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Н. ДРЬІЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Н. КАРПЕНКА (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. ЛЯЎКОВІЧ (першы намеснік дырэктара), А. КЛЯШЧУК, Н. РАСОЛЬКА, С. РАСОЛЬКА, А. СЛАНЕЎСКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, Л. ЦІМОШЫК.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда»
НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 287 19 19 (тэл./факс), аддзелаў: пismaў — 287 18 64, падпіскі і распаўсюджвання — 287 18 38, 287 17 21, бухгалтэрыі: 287 18 81.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў, іх меркаванні не з'яўляюцца супадзеннем з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя па сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадруку матэрыялаў, апублікаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

http://www.zviazda.by;
e-mail: info@zvyazda.minsk.by,
(для зваротаў): zvarot@zvyazda.minsk.by

ПРЫЁМ тэл./факс: 287 17 79,
РЭКЛАМЫ e-mail: reklama@zviazda.by

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар. Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.
Газета адрэдагавана ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 5 разоў на тыдзень.

Тыраж 20.259. Індэкс 63850. Зак. № 4259. Нумар падпісаны ў 19.30 15 кастрычніка 2014 года.